

The image is a cover for a report. It features a photograph of a coastal scene at sunset or sunrise. In the foreground, several weathered wooden posts stand in shallow water, their reflections visible. The water is calm, and the sky is filled with dramatic, dark clouds with a bright orange and yellow glow from the low sun. A large, stylized, light-colored letter 'R' is overlaid on the right side of the image, partially obscuring the sky and water. The text 'JAARVERSLAG EN -REKENING' is written in white, bold, sans-serif capital letters across the middle of the image, positioned over a dark horizontal band.

JAARVERSLAG EN -REKENING

Inhoudsopgave

JAARVERSLAG EN JAARREKENING 2017	5
Inleiding en verantwoording	7
JAARVERSLAG	11
1 Bestuur en organisatie	12
2 Programmaverantwoording	15
2.1 Wonen & Gebiedszaken	16
2.2 Demografie & Leefbaarheid	24
2.3 Bestuurszaken	33
2.4 Economie & Maatschappij	38
2.5 Infrastructuur & Milieu	46
2.6 Dienstverlening & Ondersteuning	54
3 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	57
4 Overhead	61
5 Bedrag heffing VPB	63
6 Paragrafen	64
6.1 Lokale heffingen	65
6.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen	71
6.3 Onderhoud kapitaalgoederen	79
6.4 Financiering	84
6.5 Bedrijfsvoering	89
6.6 Rechtmatigheid	91
6.7 Verbonden partijen	92
6.8 Grondbeleid	111
6.9 Demografische ontwikkelingen	113
6.10 Interbestuurlijk Toezicht	117
6.11 Sociaal Domein BMW	118
JAARREKENING	131
7 Balans en toelichting	132
7.1 Balans per 31 december 2017	132
7.2 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	134
7.3 Toelichting op de balans	144
7.4 Niet uit de balans blijvende verplichtingen	169
8 Overzicht van baten en lasten	171
8.1 Overzicht van baten en lasten	171
8.2 Overzicht van incidentele baten en lasten	173
9 Toelichtingen op de programma's, algemene dekkingsmiddelen en overhead	175
9.1 Wonen & Gebiedszaken	175
9.2 Demografie & Leefbaarheid	176
9.3 Bestuurszaken	177
9.4 Economie & Maatschappij	178

9.5	Infrastructuur & Milieu	180
9.6	Dienstverlening & Ondersteuning	181
9.7	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	182
9.8	Overhead	183
10	WNT-verantwoording	184
11	Bijlage Taakvelden	185
12	Staat verloop kapitaaluitgaven	187
13	SISA-bijlage	189
14	Verklaring onafhankelijk accountant	190
15	Bestemming resultaat en aanvullende voorstellen	191
16	Verklaring van afkortingen	194

Bijlagenboek

1	Geactiveerde kapitaaluitgaven
2	Langlopende geldleningen
3	Reserves en voorzieningen
4	Berekening omslagpercentage
5	Verloop grondexploitaties
6	Investerings en financieringen
7	EMU- saldo
8	Kerngegevens en financiële structuur

JAARVERSLAG EN JAARREKENING 2017

Inleiding en verantwoording

Algemeen

In het Jaarverslag en de Jaarrekening 2017 legt het College van de gemeente Eemmond verantwoording af aan de Gemeenteraad over de realisatie van het afgesproken beleid en over de financiële resultaten. Hierbij worden de verschillen toegelicht ten opzichte van de Programmabegroting 2017 en bestuursrapportages (Voorjaarsrapportage, Najaarsrapportage en de Decemberrapportage). Met de Jaarrekening kijken we naar “wat hebben we bereikt” en hoe we dit hebben verantwoord. Het jaar 2017 wordt in financiële zin afgesloten.

Saldooverloop Jaarrekening 2017

De Jaarrekening 2017 laat een positief saldo zien van € 1.661.433. Dit saldo is een positieve afwijking van de uitgaven ten opzichte van de budgetten die voor het laatst zijn bijgesteld in de decemberrapportage.

De uitkomsten uitgesplitst per programma (inclusief toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves) zien er als volgt uit:

	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017 na wijziging</i>	<i>Afwijking</i>
Wonen en Gebiedszaken	2.608	1.834	775 v
Demografie en Leefbaarheid	10.794	11.323	-530 n
Bestuurszaken	4.432	4.005	427 v
Economie en Maatschappij	14.665	14.543	122 v
Infrastructuur en Milieu	3.307	3.171	136 v
Dienstverlening en Ondersteuning	404	391	13 v
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-44.516	-44.675	158 v
Overhead	8.306	7.746	560 v
Totaal	0	-1.661	1.661 v

Belangrijkste financiële afwijkingen

Het jaarrekeningresultaat wordt in belangrijke mate bepaald door onderstaande posten.

			<i>Afwijking</i>
Programma 1. Wonen en Gebiedsz			
Opbrengst Bouwleges		537	v
Programma 2. Demografie en Leefbaarheid			
Jeugdvoorzieningen		-234	n
Huisvesting Openbaar Basisonderwijs		-230	n
Programma 3. Bestuurszaken			
Herindeling in BMW-verband		113	v
Eigen budget herindeling		200	v
Programma 4. Economie en Maatschappij			
Inkomensvoorzieningen		-354	n
Woningaanpassingen		119	v
Wmo		360	v
AZC		97	v
Programma 5. Infrastructuur en Milieu			
Afval Breed		164	v
Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien			
Flexibele schil		256	v
Bijdrage Centrumgemeente beschermd wonen		126	v
Voorziening dubieuze debiteuren		-175	v
Overhead			
ICT		149	v
Pensioenvoorziening (oud-)bestuurders		118	v
Apparaatskosten		139	v
Overige kleinere verschillen		276	v
Totaal	0	0	1661 v

Hieronder worden de grote verschillen nader toegelicht. In hoofdstuk 9 zijn (meer in detail) de onder- en overschrijdingen beschreven.

Wonen en gebiedszaken

Voordeel door extra opbrengsten van bouwleges van € 537.000 vanwege meerdere grote projecten in de Eemshaven waar aan het einde van het jaar bouwvergunningen zijn verleend.

Demografie en Leefbaarheid

Door de verkoop van een school en een te hoge boekwaarde door een andere bestemming is € 230.000 afgeboekt van de boekwaarde. Daarnaast is er een tekort op de Jeugdzorg van € 234.000. Vanwege de afhankelijkheid van het RIGG zijn deze extra kosten pas na afloop van het jaar duidelijk geworden. Al eerder waren er tekorten voorzien in de Najaarsrapportage.

Bestuurszaken

Aan het einde van het jaar is gebleken dat van het gezamenlijke herindelingsbudget € 113.000 nog niet is uitgegeven. De gemeente heeft ook extra kosten geraamd die te verwachten waren vanwege de herindeling. Dit leidt tot een voordeel van € 200.000.

Economie en maatschappij

De lasten van de inkomensvoorzieningen zijn € 354.000 hoger dan begroot. Vooral door meer uitvoeringskosten, hogere bijzondere bijstand en BBZ. Op de oud Wmo uitgaven is er een voordeel van € 119.000 op de grote woningaanpassingen. Op de Wmo is een voordeel van € 360.000. In de Voor- en Najaarsrapportages zijn de afwijkingen voorzien door onttrekkingen aan de reserve decentralisatie. Het voordeel op de Wmo wordt gecompenseerd door het nadeel op de jeugdvoorzieningen onder programma 2.

Eind 2017 is van de COA een eenmalige bijdrage ontvangen van € 97.000. De kosten zijn in het verleden door de gemeente gemaakt en hierdoor is dit incidenteel voordeel ontstaan.

Infrastructuur en milieu

Voor de uitvoering van de maatregelen in het kader van 'Afval Breed Planning 2017 en 2018', zoals aangegeven in het raadsvoorstel/besluit van mei 2017, is in de Begroting 2017 € 164.000 opgenomen. De maatregelen worden in 2018 uitgevoerd en kunnen ten laste van het structurele budget in 2018 worden gebracht.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Er is een voordeel op het budget flexibele schil van € 256.000. Daarnaast een voordeel van € 126.000 op beschermd wonen. Voorgesteld wordt dit te storten in de reserve decentralisatie. Vanwege onzekerheden inzake te ontvangen OZB is een extra voorziening dubieuze debiteuren opgenomen een nadeel van € 175.000.

Overhead

Op ICT is een voordeel van € 149.000 vanwege uitstel van aanschaf vanwege de onduidelijkheid hoe de nieuwe gemeente een aantal zaken gaat invullen. Jaarlijks worden de pensioenvoorzieningen voor de bestuurders herzien. Hier is een voordeel van € 118.000 door ontstaan.

Op apparaatskosten, met name 3e lijns en bedrijfsvoering, is een voordeel van € 139.000 behaald door ontstane vacatureruimte.

Voorstel bestemming resultaat

Het resultaat van de Jaarrekening 2017 is € 1.661.433 voordelig. Wij stellen u voor dit rekeningsaldo als volgt te bestemmen.

- Storting van € 126.000 in de reserve Decentralisaties in verband met een voordeel op beschermd wonen;
- Storting van € 156.000 in de reserve Decentralisaties in verband met een voordeel op een ontvangen decentralisatie-uitkering verhoogde asielinstroom;
- Storting van € 300.000 in de reserve Lokale Woon- en Leefbaarheidsplannen in verband met actualisatie van de kosten voor civiele techniek;
- Storting van € 250.000 in de reserve Lokale Woon- en Leefbaarheidsplannen in verband met de ontwikkeling van locatie Kids2B;
- Storting van € 500.000 in de reserve Scholenprogramma ten behoeve van ontwikkeling en inrichting schoolomgevingen;
- Een storting van € 329.433 in de algemene reserve.

Hoofdstuk 15 gaat nader in op de Bestemming van het resultaat en aanvullende voorstellen.

JAARVERSLAG

1 Bestuur en organisatie

Samenstelling Gemeenteraad

Politieke partij	Aantal zetels rekening 2017	Wethouders
Gemeentebelangen	5	1
PvdA	2	
CDA	3	1
ChristenUnie	2	1
D66	1	
SP	3	1
VVD	1	
Totaal	17	4

Samenstelling College van burgemeester en wethouders

		Aantal fte's	
		Begroting	Rekening
		2017	2017
M. van Beek	> burgemeester	1,00	1,00
T. Berends	> wethouder	0,60	0,60
H.K. Bouman	> wethouder	0,85	0,85
H.G.A. Sienot	> wethouder	0,85	0,85
S. Herkströter	> wethouder	0,85	0,85
B.L. Meijer	> secretaris	1,00	1,00

Portefeuille burgemeester M. van Beek

- Algemeen bestuurlijke en juridische zaken
- Beleidscoördinatie (inclusief gaswinningdossier en herindeling)
- Communicatie (inclusief publieksbalie/KlantContactCentrum)
- Economische zaken
- Openbare orde en veiligheid (inclusief handhaving)
- Personeel en organisatie

Portefeuille wethouder H.K. Bouman (locoburgemeester)

- Jeugd- en jongerenwerk (inclusief decentralisatie jeugdzorg en Passend Onderwijs)
- Verkeer en vervoer
- Sport
- Onderwijs (inclusief huisvesting)
- Beheer openbare ruimte
- Accommodatiebeheer (inclusief dorpshuizen en sportaccommodaties)

Portefeuille wethouder H.G.A. Sienot

- Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
- Vergunningverlening
- Kunst en cultuur
- Grondbedrijf
- Milieu
- Welzijn

Portefeuille wethouder S. Herkströter

- Wet maatschappelijke ondersteuning (inclusief decentralisaties)
- Maatschappelijk werk
- Sociale zaken, re-integratie en werkgelegenheid
- Volksgezondheid

Portefeuille wethouder T. Berends

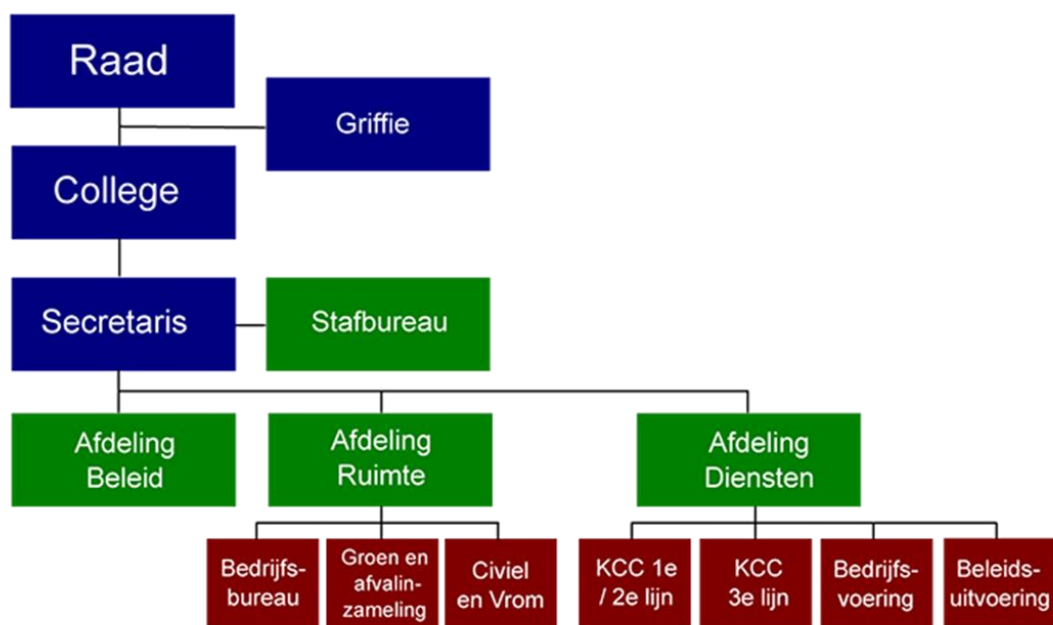
- Financiën
- Recreatie & toerisme
- Automatisering

Organisatie

Personeel	Aantal fte per fulltime werkweek		
	Rekening 2016	Begroting (primair) 2017	Rekening 2017
Secretaris	1,00	1,00	1,00
Griffie	1,53	1,56	1,59
EZ-bureau	2,39	2,39	2,15
Afdeling Staf	10,81	11,61	14,47
Afdeling Beleid	19,39	17,33	18,16
Afdeling Diensten	63,20	51,09	53,09
Afdeling Ruimte	50,22	52,61	46,44
	148,54	137,59	136,90

	Salariskosten in €	Per fte in €
2014	8.207.837	58.527
2015	8.326.584	57.125
2016	8.471.027	57.029
2017	8.112.462	59.258

Onderstaand treft u een organogram aan van de gemeente Eemmond.

2 Programmaverantwoording

Indeling programma's

De indeling van de programma's is als volgt:

1. Wonen & Gebiedszaken
2. Demografie & Leefbaarheid
3. Bestuurszaken
4. Economie & Maatschappij
5. Infrastructuur & Milieu
6. Dienstverlening & Ondersteuning

Opzet programma's

In het Jaarverslag maken wij inzichtelijk of wij de doelstelling uit de Begroting hebben gehaald en welke ambities zijn waargemaakt.

In de Begroting worden drie vragen uitgewerkt, te weten:

- *“Wat willen we bereiken?”;*
- *“Wat gaan we daarvoor doen?”;*
- *“Wat mag dat kosten?”.*

In het Jaarverslag gaat het om de volgende vragen:

- *“Wat hebben we bereikt?”;*
- *“Wat hebben wij daarvoor gedaan?”;*
- *“Wat heeft het gekost?”.*

Waar de eerste twee vragen vooral beleidsmatig van aard zijn, gaat het bij de laatste vraag gericht op de financiën. Voor een analyse van de verschillen tussen de Begroting en de gerealiseerde cijfers 2017 wordt verwezen naar de toelichtingen op de programma's in de Jaarrekening.

2.1 Wonen & Gebiedszaken

Algemeen

Het programma Wonen & Gebiedszaken richt zich op activiteiten rond ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting. Het programma ondersteunt nieuwe initiatieven en bestaande trajecten rond bijvoorbeeld het opstellen, actualiseren en (digitaal) beschikbaar stellen van bestemmingsplannen.

Ten aanzien van volkshuisvesting is het programma gericht op maatregelen voor het op peil houden van de woon- en leefomgeving van onze inwoners. Daarvoor zijn programma's voor de woningmarkt opgenomen en wordt er vanuit het Bestuursakkoord Eemsdelta een gezamenlijke aanpak gehanteerd voor de aansluiting van vraag en aanbod vanuit wonen en voorzieningen.

Het beleid van Eemsmond voor deze programmalijn is vastgelegd in:

- Ontwikkelingsvisie Eemsdelta;
- Identiteitsstudies van zes dorpen;
- Kaderstellende notitie Wonen;
- Woon- en leefbaarheidsplan;
- Welstandsnota;
- Nota Cultuurhistorisch erfgoed;
- Grondbeleid.

Wat hebben wij bereikt?

In 2017 zijn de volgende zaken bereikt:

Vaststelling bestemmingsplan Uithuizen Emmaweg 64 (vergroting bouwvlak pluimveebedrijf bevorderen dierenwelzijn/duurzaamheid);

Aankoop Hooilandseweg 33-35 Roodeschool (romneyloods) en verlenen verklaring van geen bedenkingen ten behoeve van vergunning Hooilandseweg nieuwbouw **landbouwmechanisatiebedrijf Oosterhof** (verbeteren woon-en leefbaarheid Roodeschool);

Horen Raad over **Provinciaal Inpassingsplan inzake Agrarische bouwpercelen** (Provinciaal voorbereidingsbesluit);

Vaststelling bestemmingsplan Uitbreiding Eemshaven 2^e fase zuidoost (uitbreiding vestigingsmogelijkheden datahotels Eemshaven);

Actualisatie Bestemmingsplan Eemshaven. (eis Wro)

Bestemmingsplan heliport start- en landingsbaan (t.b.v. realisatie helihaven)

Structuurvisie Eemsmond- Delfzijl. Naar aanleiding van het advies van de Commissie voor de m.e.r. is een Structuurvisie opgesteld.

Verklaring van geen bedenkingen ten behoeve van locatie oude zwembad Oude Dijk 59 (stimuleren recreatieve mogelijkheden en verbeteren ruimtelijke kwaliteit);

Vaststelling bestemmingsplan Uithuizen dorpscentrum (verbeteren regionaal centrum) en vaststelling **beeldkwaliteitsplannen Departementsstraat en Leeuwstraat** (bevorderen ruimtelijke kwaliteit);

Vaststellen bestemmingsplan Uithuizermeeden (actualisering);

Ter inzage leggen voorontwerp **bestemmingsplan Roodeschool** (actualisering) plus overleg Veiligheidsregio over externe Veiligheid om te komen tot een ontwerpbestemmingsplan;

Ter inzagelegging **voorontwerp facetbestemmingsplan gebouwd erfgoed** en vaststellen inspraaknotitie (bescherming erfgoed);

Vorbereidingen in overleg met woningbouwcorporaties voor nieuwbouw woningbouwlocaties Uithuizen **Maarweg, Uithuizen Departementsstraat, Uithuizermeeden Oranjestad, Usquert Biewemastraat** in het kader van herstructurering (woon- en leefbaarheidsplan);

Bestemmingsplan Nijverheidsweg, voorbereidende werkzaamheden zoals overleg provincie en opstellen behoefteanalyse voor woon-werklocaties en opstellen concept-bestemmingsplan (uitwerking bedrijfsvisie/woon-werklocaties);

Opstellen **richtlijnen zonnepanelen beschermd dorpsgezicht** (voorbereiding aanpassing welstandsnota);

Overleg over **visie zonneparken** (bevorderen duurzaamheid)

Aanwijzing gemeentelijke monumenten (erfgoedverordening)

Aangewezen tot gemeentelijk monument in 2017 zijn:

- Hooilandseweg 21 te Roodeschool (woning)
- Zijlsterweg 17 te Usquert (voormalige gemeentelijke verzorgingsgesticht en voormalig cholera ziekenhuisje)

Startersleningen: Er zijn in 2017 5 startersleningen verstrekt en de Raad heeft besloten de starterslening te verlengen. Deze lening is gericht op het bevorderen van de doorstroming/particulier woningbezit voor starters in de woningmarkt.

Blijverslening: de Raad nam het besluit om per 1 januari 2018 de Blijverslening in te voeren, gericht op particuliere woningeigenaren die met een laagrentende lening hun woning kunnen aanpassen.

Actualisatie Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021 en Uitvoeringsprogramma WLP

Het oude WLP 2012-2016 is geactualiseerd en vastgesteld met een groot aantal partners. Op basis daarvan is een lokaal Uitvoeringsprogramma ontwikkeld, met lokale en regionale projecten.

Er start een subsidieregeling Maatschappelijke initiatieven, ingaande per 1 januari 2018.

Prestatieafspraken Volkshuisvesting: Er is een gezamenlijke overeenkomst afgesloten tussen vijf woningcorporaties, drie huurdersorganisaties en de gemeente voor de jaren 2018-2019. Dit op basis van een tussenevaluatie van de afspraken van 2017.

Woningmarkt- en Leefbaarheidsonderzoek

De vijf MEDAL-gemeenten lieten een groot woningmarktonderzoek uitvoeren door KAW. Daarnaast werd de leefbaarheid, in relatie tot aardbevingen, onderzocht in 11 gemeenten, waaronder Eemshaven. De resultaten verschijnen in het voorjaar van 2018.

Wonen en zorg

Het proces rond de bouw van 24 PG-appartementen op de locatie van 538 door Woongroep Marenland is gestagneerd. Oorzaak zijn onder andere de ontwikkelingen op het gebied van versterking en zorg.

Locatie Brandweerkazerne Uithuizen: voorbereiding locatie nieuwe brandweerkazerne aan de Industrieweg (uitvoering regionaal beleid brandweer/uitwerking ID-studie Uithuizen en visie op N363)

Verleende omgevingsvergunningen

1. Omgevingsvergunning Usquerdeweg 13 te Rottum; Agrarische functiewijziging naar wonen
2. Omgevingsvergunning voor Zonnepark nabij Engie centrale in de Eemshaven
3. Voormalig zwembad Uithuizen Oude Dijk 59; ontwikkeling van bedrijfswoning met vier recreatielodges
4. Paaptilsterweg 21 te Oldenzijl; uitbreiding pluimveestal t.b.v. dierenwelzijn
5. Kloosterdwarsweg 2 te Warffum; uitbreiding pluimveestal t.b.v. dierenwelzijn
6. Verstrekken omgevingsvergunningen t.b.v. 6 windturbines in de Eemshaven

Werkgroepen:

Erfgoedprogramma: Nationaal Coördinator Groningen, twaalf gemeenten, provincie Groningen en het Rijk hebben op donderdag 20 juli 2017 een gezamenlijke visie op erfgoed in het aardbevingsgebied vastgesteld.

Afwegingskader (RCE): Om op een zorgvuldige manier afwegingen te kunnen maken bij de versterkingsopgave van het cultureel erfgoed in het aardbevingsgebied is behoefte aan een duidelijk kader. Een kader waarin balans tussen de drie invalshoeken veiligheid, cultuurhistorie en leefbaarheid kunnen worden afgewogen. In 2018 zal het afwegingskader definitief worden gemaakt.

Pilot programma Groninger schuren en stallen; samen met LTO, NCG, CVW, provincie en andere gemeenten tot een sloop/nieuwbouw regeling/procedure komen voor agrarische schuren en stallen. Insteek is een integrale aanpak gericht op het oplossen van cases met aardbevingsproblematiek bij Functioneel Agrarische Bedrijven, maar hierbij wordt tevens gezocht naar extra toegevoegde waarde om ook zaken als verduurzaming, asbestsanering en landschappelijke waarden te stimuleren. De optimale oplossing is een **werkomschrijving voor een programmatische aanpak** die zowel publiek als privaat gedragen is. In 2018 zullen de pilots van start gaan (o.a. in Eemsmond).

Voorbereiden implementatie **Omgevingswet** in BMWE-werkgroep Omgevingswet en ruimtelijke ordening (herindeling/nieuwe regelgeving).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren bestemmingsplannen (actueel houden regeling/eis Wro)

In 2017 zijn de bestemmingsplannen Uithuizermeeden en Roodeschool geactualiseerd. Het bestemmingsplan Roodeschool is nog in procedure). Het bestemmingsplan Uithuizermeeden is in december 2017 vastgesteld.

Facetbestemmingsplan Eemsmond gebouwd erfgoed (beleid gebaseerd op beleidsnota cultuurhistorisch erfgoed, vastgesteld door de Gemeenteraad april 2011 en Nota Kernkwaliteiten Cultuurhistorisch Erfgoed, vastgesteld door de Gemeenteraad in oktober 2012 en regeling Provinciale Omgevingsverordening) De inventarisatie van karakteristieke gebouwen heeft plaatsgevonden en de regeling voor de karakteristieke panden is neergelegd in een voorontwerpbestemmingsplan. Deze heeft in mei/juni 2017 ter inzage gelegen. Er zijn diverse inspraakreacties binnengekomen. Na bezoek aan diverse insprekers, is een inspraaknotitie opgesteld en is de regeling op een aantal punten aangepast. De procedure zal in 2018 worden voortgezet.

Bestemmingsplan Uithuizen dorpscentrum

Het vigerende bestemmingsplan Uithuizen dorpscentrum van 2012 is aangepast naar aanleiding van het vaststellen van de centrumvisie. Het bestemmingsplan biedt mogelijkheden voor ontwikkelingen in het kader van de centrumvisie.

Bestemmingsplan Nijverheidsweg

Er zal een bedrijventerrein worden ontwikkeld voor woon-werklocaties aan de Nijverheidsweg te Uithuizen ten noorden van het huidige bedrijventerrein Noord. Dit gebeurt op grond van de bedrijventerreinvisie die door de Raad is vastgesteld en op grond van de door de Raad vastgestelde identiteitsstudie voor Uithuizen.

Beide visies zijn de basis voor het opstellen van een bestemmingsplan voor deze locatie. Gezien de belangstelling voor woon-werklocaties, ligt het voor de hand dat een en ander nu planologisch wordt geregeld. In 2017 heeft overleg plaats gevonden met de provincie over een planologische regeling. Hierbij zijn ook de stedenbouwkundige uitgangspunten betrokken. In 2018 zal de procedure in gang worden gezet voor het bestemmingsplan.

Bestemmingsplan Uithuizen dorpscentrum

In het kader van de centrumvisie voor Uithuizen, is het bestemmingsplan Uithuizen dorpscentrum aangepast om de in de visie geschetste ontwikkelingen mogelijk te maken en om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen. Het bestemmingsplan is in oktober 2018 vastgesteld.

Bestemmingsplan "Uitbreiding Eemshaven zuidoost"

Het bestemmingsplan "Uitbreiding Eemshaven zuidoost" is vastgesteld op 20 juli 2017. Er zijn twee beroepschriften ingediend bij de Raad van State tegen de vaststelling, waarvan een op dit moment is ingetrokken. Momenteel wordt gewerkt aan het verweerschrift.

Heliport start- landingsbaan.

De Barro- ontheffing is inmiddels afgegeven door het ministerie en ook het Luchthavenbesluit is genomen door de provincie Groningen. In de anterieure overeenkomst is een relatie gelegd tussen te nieuw te bouwen turbines en de sloop van de twee turbines t.b.v. van de helihaven. De nieuw te bouwen turbines mogen niet eerder in werking worden gesteld dan nadat de twee turbines voor de helihaven zijn gesloopt. In januari 2018 is het ontwerp bestemmingsplan en alle daaraan gekoppelde documenten en onderbouwingen ter visie gelegd.

Structuurvisie Eemsmond- Delfzijl

De commissie m.e.r. heeft in diverse procedures aangegeven dat zij graag een Structuurvisie opgesteld wilden zien waarin gekeken zou moeten worden welke milieuruimte er nog beschikbaar is op de industrieterreinen in Eemsmond en Delfzijl en niet ad hoc kijken of een initiatief nog wel past binnen de milieuruimte. Hiervoor is als uitgangspunt genomen dat de terreinen worden ingevuld met categorie 5.3 Wm bedrijven en 15 nog te realiseren initiatieven. Voor Eemsmond geldt, dat op basis van de Structuurvisie, er geen belemmeringen zijn, qua cumulatie van geluid, geur, hinder en natuur. De Structuurvisie is door de provinciale staten van de provincie Groningen vastgesteld op 19 april 2017

Visie Zonneparken

De gezamenlijke gemeenten Bedum, de Marne, Winsum en Eemsmond (BMWE) hebben een externe adviseur opdracht gegeven voor het opstellen van een zonneparkenvisie waarbij niet alleen ruimtelijke kaders worden gegeven maar waarbij ook ingegaan wordt op de behoefte aan zon op grond en de ambities ten aanzien van duurzame energie.

Inmiddels is met de voorbereidende werkzaamheden begonnen. In 2017 heeft een startoverleg plaatsgevonden.

Landbouwmechanisatiebedrijf Oosterhof Roodeschool (bevorderen woon- en leefbaarheid dorpen/aanpak rotte kiezen)

Het huidige landbouwmechanisatiebedrijf heeft verzocht om medewerking voor verplaatsing van de bestaande locatie aan de Tilweg/Hooilandseweg te Roodeschool naar de Hooilandseweg, nabij het viaduct. De verplaatsing heeft een positief effect op de leefbaarheid in Roodeschool.

Gezien de strijdigheid met het bestemmingsplan, maar ook met de provinciale verordening is via de maatwerkmethode een plan ontwikkeld waar alle partijen zich in hebben kunnen vinden. In 2016 is de planvorming tot een afronding gebracht en heeft de provincie inmiddels een ontheffing van de verordening afgegeven. De ruimtelijke vervolprocedure heeft in 2017 plaatsgevonden. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in het verlenen van een omgevingsvergunning.

Startersleningen (bevorderen doorstroming/particulier woningbezit/woon- en leefbaarheid)

Er zijn in 2017 5 startersleningen verstrekt, daarnaast is er in 2017 € 400.000 extra budget beschikbaar gesteld om in de toekomst de starterslening te kunnen blijven verstrekken.

Blijverslening: op verzoek van de Raad is in 2017 het voorbereidend traject gestart voor de invoering van de Blijverslening. Dit heeft geresulteerd in het vaststellen van een nieuwe verordening die per 1 januari 2018 ingaat. Particuliere woningeigenaren kunnen met een laagrentende lening hun woning aanpassen zodat ze er bij toenemende beperkingen in kunnen blijven wonen. Neveneffect is dat de samenwerking met Winsum en De Marne hierdoor versterkt wordt, doordat we aansluiten bij hun regeling en de uitvoering gezamenlijk oppakken.

Actualisatie Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP) 2017-2021, Uitvoeringsprogramma WLP en ontwikkeling gebiedsagenda's

Het WLP is geactualiseerd en vastgesteld met een groot aantal partners. Op basis daarvan is een lokaal Uitvoeringsprogramma voor Eemsmond ontwikkeld, met lokale en regionale projecten. Daarin wordt een uitdaging gegeven aan dorpen en maatschappelijke partners om zelf met initiatieven te komen om de leefbaarheid te versterken. Daarvoor is een subsidieregeling Maatschappelijke initiatieven ontwikkeld, welke ingaat op 1 januari 2018.

In Uithuizermeeden, Kantens Zandeweer/Eppenhuisen/Doodstil is gestart met het gezamenlijk ontwikkelen van gebiedsagenda's.

Prestatieafspraken Volkshuisvesting: er heeft een tussenevaluatie plaatsgevonden van de afspraken van 2017 met vier woningcorporaties en drie huurdersorganisaties, waarna een nieuw set afspraken voor 2018-2019 is gemaakt. De vijfde corporatie, Woonzorg Nederland, haakt nu ook aan bij deze gezamenlijke afspraken voor de komende periode.

Herstructurering woningbouw (uitvoering woon- en leefbaarheidsplan)

Voor de locaties Uithuizen Maarweg-Schelp en Departementsstraat, Oranjebuurt in Uithuizermeeden, Biewemastraat in Usquert zijn plannen voor herstructurering. Doel is om woningen die sterk verouderd zijn, te slopen en verdund (aardbevingsbestendig) terug te bouwen. In 2017 zijn voorafgaand aan de planologische procedures met de corporaties te overleggen over diverse aspecten (beeldkwaliteit, parkeren, inpassing, indeling openbare ruimte e.d.).

Brandweerkazerne Uithuizen (uitvoering regionaal beleid brandweer/uitwerking ID-studie Uithuizen en visie op N363)

In 2017 heeft overleg plaatsgevonden over een permanente locatie voor de brandweer waarbij ook de visie zoals neergelegd in de identiteitsstudie Uithuizen en de visie op de N363 zoals deze in juni 2009 door de Gemeenteraad zijn vastgesteld worden betrokken. Deze visies staan voor een revitalisering van het bedrijventerrein Noord te Uithuizen en een aanpassing van de N363 ter hoogte van het dorp Uithuizen met als doel deze weg hier een meer dorps karakter te geven. Het overleg heeft tot doel om in 2018 een omgevingsvergunning voor de bouw van de kazerne aan te vragen.

Locatie oude Zwembad Uithuizen

Het oude zwembad in Uithuizen aan de Oude Dijk 59 heeft jarenlang een agrarische bestemming gehad. Het terrein lag verscholen achter een muur. Initiatiefnemers hebben een plan ontwikkeld om hier een recreatieve bestemming aan te geven. Dit plan is tot stand gekomen in overleg met Libau en de provincie (maatwerk).

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator is van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Nieuwbouwwoningen (aantal per 1.000 woningen)	7,7	0,9	0,2	1,1	6,4

Wat heeft het gekost?

Wonen & Gebiedszaken (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	1.172	6.200	5.813
Baten	530	1.152	1.540
Saldo programma	-641	-5.048	-4.273

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	5.109	4.653
<i>Baten</i>	612	1.014
<i>Saldo programma</i>	-4.497	-3.639

2.2 Demografie & Leefbaarheid

Algemeen

Leefbaarheid is een belangrijke graadmeter voor een actieve samenleving. De leefbaarheid staat onder druk door demografische ontwikkelingen en door beschikbaarheid van minder middelen. Het aantal inwoners daalt: er komen relatief gezien meer ouderen en minder jongeren. Veel voorzieningen concentreren zich in de grotere kernen en komen daarmee, gemiddeld, op grotere afstand van onze inwoners. De bereikbaarheid van voorzieningen is belangrijk voor het peil van de leefbaarheid.

De sociale vitaliteit van het platteland en de dorpen is een bepalende factor voor de leefbaarheid. Besef van eigen verantwoordelijkheid, eigen initiatief, actieve inwoners, zelfredzaamheid en saamhorigheid zijn daarbij onmisbare elementen. De sociale vitaliteit is vooral een verantwoordelijkheid van de gemeenschap zelf. De gemeente kan daarbij als regisseur stimuleren en ondersteunen.

Als gemeente willen we een aantrekkelijke gemeente blijven voor onze inwoners. Hierbij wordt ingezet op het op peil houden van de voorzieningen. Dit geldt niet alleen voor de jeugdvoorzieningen, maar ook voor de dorpshuizen en de voorzieningen op het gebied van sport en kunst & cultuur.

In de gemeente Eemsmond wordt grote waarde gehecht aan goed onderwijs en een adequate onderwijshuisvesting en scholenspreiding: goed onderwijs is een essentiële bouwsteen in onze samenleving. Er ligt een belangrijke opdracht om de kwaliteit van het basisonderwijs te behouden. Het schoolklimaat moet zo zijn georganiseerd dat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Hierin staat ook het scholenprogramma van het NCG samen met de gemeente voorop. Hierbij hebben we ook gekeken naar koppelkansen.

Wat hebben wij bereikt?

Vastgoed

Maatschappelijk vastgoed

Gezien de herindelingsdiscussie is het uitwerken van een strategische beleidsnota op het gebied van maatschappelijk vastgoed minder effectief. Om die reden is ervoor gekozen om een aantal pregnante knelpunten met betrekking tot het maatschappelijk vastgoed, casus gericht, op te pakken. Daarnaast wordt een software module om adequaat en actueel inzicht te krijgen aangeschaft. Deze module is een aanvulling op het basisprogramma waarin het gemeentelijk meer jaren onderhoudsplan is opgenomen (Planon).

Gemeentelijke gebouwen

De uitstraling van gemeentelijke gebouwen kan enigszins gedateerd worden genoemd. In de komende jaren worden ze op een sobere, maar doelmatige manier gemoderniseerd. Hiervoor moet het budget van het MJOP worden verhoogd. Hierbij speelt de herindeling zo nodig wel een rol.

Naast de uitstraling van de gemeentelijke gebouwen is gebleken dat er extra aandacht nodig is voor de schoonmaak van een aantal gebouwen. Dit valt samen met het afsluiten van een nieuwe schoonmaakovereenkomst voor onze gebouwen met Ability. Met name voor De Mencke en het gemeentebedrijf wordt het aantal uren bij geraamd, waardoor we zijn gekomen tot een aanvaardbaar niveau. Tevens is een indexatie van 3,3 % opgenomen in de nieuwe overeenkomst.

Transitieplan onderwijsgebouwen en gerelateerde voorzieningen

De schoolgebouwen in onze gemeente zijn in het kader van de aardbevingsbestendigheid met voorrang onderzocht. Dit heeft geleid tot een maatregelenrapport op basis waarvan eind 2016 een programmaplan voor onze gemeente is vastgesteld. Naast de daadwerkelijke versterking van de gebouwen wordt tevens gekeken op welke manier de scholen en daaraan gerelateerde voorzieningen toekomstbestendig kunnen worden gemaakt, zowel in fysieke zin, als vanuit de functionaliteit. Ook zaken als krimp, leefbaarheid, duurzaamheid en energieverbruik spelen hierbij een rol.

In 2017 is er samen met de NAM en de schoolbesturen gewerkt aan het opstellen van een samenwerkingsovereenkomst voor alle schoolgebouwen in onze gemeente, waarbij direct ook gekeken is naar mogelijke koppelkansen met gerelateerde kind voorzieningen en sport. Dit is organisatorisch en financieel een ingewikkelde exercitie geweest. De verwachting is dat er begin 2018 een samenwerkingsovereenkomst gesloten kan worden tussen de betrokken partijen. Daarnaast is er in 2017 met de nodige planvoorbereiding gestart (ruimtelijke ordening, communicatie, financiën en techniek), zodat er in 2018 voortvarend gewerkt kan worden aan de versterkingsopgave per locatie.

Stichting Gewoon Bijzonder

Stichting gewoon Bijzonder is ontstaan als burgerinitiatief in samenwerking met de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK). Het doel achter dit initiatief is om te komen tot een inclusieve samenleving: onderwijs is daarbij een belangrijke factor. Om dit moment heeft de stichting aansluiting gevonden bij de Koning Willem-Alexanderschool, echter het initiatief valt onder de zorgregelingen en daarmee buiten de onderwijsregelingen.

Bij het afsluiten van het kalenderjaar is nog niet bekend wanneer gewoon bijzonder een plek krijgt in de NSU. Gezien de forse terugloop van het aantal basisschoolleerlingen in Uithuizen lijkt er ruimte te gaan komen. Over de financiering moeten nog gesprekken worden gevoerd. De gemeente is positief over het feit dat kinderen met een handicap ruimte kunnen krijgen in de nieuwe basisschool.

Nieuwe School Uithuizen (NSU) voorheen Brede School

De realisatie van de NSU heeft, hoofdzakelijk vanwege aardbeving gerelateerde zaken, behoorlijke vertraging opgelopen. Het schoolgebouw was eind 2017 gereed. Vanuit het gedeeltelijk inzakken van een parkeergarage in Eindhoven heeft de minister besloten dat alle gebouwen met een vergelijkbare verdiepingsvloer worden onderzocht. Totdat het onderzoek is afgerond kan de school niet in gebruik worden genomen. Eind 2017 kon ook de bestrating rondom de NSU niet worden voltooid doordat het dagelijks regende en de grond verzadigd was. Deze afronding vindt plaats in het voorjaar van 2018.

Boukemapark

De werkzaamheden in het Boukemapark naderen hun afronding. De strip en de roegte zullen op 30 juni worden geopend voorafgaand aan de wedstrijd tussen RWE Eemsmond en FC Groningen. De wegen c.q. de paden zijn klaar net als het straatwerk voor de kleedlokalen van de SBAU. Ook de wegen naar de school zijn klaar, net als de schoolpleinen en de beplanting. Aandachtspunten in het Boukemapark zijn wel de regelmatige vernielingen aan allerlei zaken. In het licht daarvan zijn bij het jongerencentrum zijn vlak voor de jaarwisseling camera's opgehangen. Hierna zijn er op deze plek geen wanordelijkheden meer geweest. Van de (kunst) grasvelden wordt optimaal gebruik gemaakt door zowel de scholen als de voetbalvereniging en andere liefhebbers.

Sportvelden: drainage

De sportvelden zijn lang geleden voorzien van een drainagesysteem. In de loop van de jaren is hier onderhoud aan gepleegd voor de levensduur en de bespeelbaarheid van de velden. Om hierin financieel te kunnen voorzien is het onderhoud structureel opgenomen in de begroting. In 2013 is hierop echter (net als bij veel andere onderdelen van de begroting) bezuinigd. We moeten echter constateren dat in het uitermate natte najaar van 2017 de drainage op alle sportvelden (met uitzondering van Uithuizen) onvoldoende haar werk heeft gedaan en dat de bezuinigingen op dit vlak van een negatieve invloed hebben gehad op de bespeelbaarheid van de velden. Dat geldt ook voor bezanden, prikken en rollen. In 2018 komen we hier middels de voorjaarsnota op terug.

Uitvoering Sportvisie

Het uitvoeringsplan van de Sportvisie en van het gezondheidsbeleid zijn meegenomen in de beleidsvorming en de uitvoering voor de nieuwe gemeente Het Hogeland.

Jeugd en onderwijs

Jeugdzorg

De decentralisaties worden intergemeentelijk vormgegeven. Om die reden is er een gezamenlijke beleidsagenda in BMW-verband. De transformatie en de uitvoering van de jeugdzorg kan niet los worden gezien van de andere decentralisatietrajecten en komt om die reden ook in de tekst van Economie & Maatschappij aan de orde, maar in de paragraaf sociaal domein.

Onderwijsachterstandenbeleid

VVE en Harmonisatie peuterspeelzaalwerk en kinderopvang

Vanwege de doelgroep (het jonge kind) is het beleid voor VVE en de uitwerking van de nieuwe wetgeving op het gebied van Harmonisatie peuterspeelzaalwerk en kinderopvang in samenhang (integraal) uitgewerkt.

Eind 2017 heeft de gemeente de subsidieregeling vastgesteld: kinderen tussen 2,5 en 4 jaar komen via de aanbieder van de voorschoolse opvang in aanmerking voor een bijdrage. Tweeverdieners vragen op basis van de landelijke regeling een bijdrage bij het rijk aan; eenverdieners kunnen een vergelijkbare vergoeding bij de gemeente aanvragen.

Voor VVE-kinderen blijft een 3^e dagdeel kosteloos aangeboden.

Kunst en Cultuur

Culturele voorzieningen en activiteiten hebben een positief effect op de leefbaarheid en aantrekkingskracht van onze gemeente. Het verhoogt de kwaliteit van leven. Actieve deelname aan cultuur biedt mensen bovendien de mogelijkheden vorm te geven aan hun identiteit en hun relatie met anderen en met de samenleving. Om die reden hebben we ook in 2017 weer vele cultuuruitingen gesubsidieerd.

Bibliotheken

De bibliotheken zoeken, vanuit de nieuwe Bibliotheekwet, verbinding met het sociaal domein, cultuur en de maatschappij. Hiertoe is in Uithuizen in de bibliotheek een zorgpunt, een taalcafé en een taalhuis geopend. In Uithuizermeeden wordt een 'huiskamercafé' opgezet. Daarnaast zijn er spreekuren voor het invullen van de belastingformulieren en is gestart met Digisterker. Mogelijk levert de nieuwe Bibliotheekwet in de komende jaren initiatieven op waarbij ook vanuit de gemeente inzet wordt verwacht.

Met Biblionet worden de komende jaren prestatieafspraken gemaakt. In deze afspraken is meer zicht op de doelmatigheid van de ontvangen subsidies middels een catalogus met producten die we als gemeente afnemen.

Stolpersteine

Om het fenomeen Stolpersteine meer bekendheid te geven wordt op gezette tijden een bericht in het gemeentenieuws geplaatst. Dit heeft er inmiddels toe geleid dat in 4 kernen in onze gemeente aanvragen in voorbereiding zijn. Om een Stolperstein te mogen plaatsen moet afstemming worden gezocht met de organisatie van de bedenker, de kunstenaar Gunter Demnig. Voor de uitvoering is een wachttijd van circa 2 jaren.

Beleidsharmonisatie

Tezamen met de BMW-gemeenten zijn we druk bezig met de beleidsharmonisatie. Op divers gebied zijn hier verschillen waar te nemen die we pogen glad te strijken. We betrekken hier zoveel mogelijk het cultureel veld bij.

Leefbaarheid

Leefbaarheidsprojecten en kansen voor de leefbaarheid

Eemsmond werkt samen met verschillende organisaties aan de leefbaarheid in Eemsmond. De leefbaarheid is van betekenis voor inwoners, verenigingen, stichtingen en gemeente. Belangrijke partners, in financiële zin, hierbij zijn de provincie, de NCG en de NAM

De rol van de gemeente is procesbegeleider, verbinder en facilitator. Daarnaast zijn er projecten die in de uitvoering gevolgen voor de gemeente hebben. Dit heeft tot gevolg dat er capaciteit moet worden gereserveerd voor de verschillende leefbaarheidsprojecten.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Verwijzingen Halt per 10.000 inw. 12-17jr	131	134	92	275	131
Harde kern jongeren per 10.000 inw. 12-14jr	0	0	0,5	0	1,3
Jongeren met delict voor de rechter	0,93%	1%	0,51%	1,04%	1,45%
Demografische druk	77%	78,8%	83,8%	79,7%	69,0%
Niet-sporters	55%	59,30%	53,50%	62,3%	48,7%
Achterstandsleerlingen	4,69%	10,76%	4,24%	10,18%	11,61%
Voortijdige schoolverlaters totaal	1,1%	1,5%	0,9%	1,8%	1,7%
Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen 5-18jr	3,71	0,68	0	0	1,82
Relatief verzuim per 1.000 leerlingen	25,34	37,86	25,88	22,53	26,58
Jongeren met jeugdhulp van alle jongeren tot 18jr	10,7%	10,1%	10,1%	13,6%	9,7%
Jongeren met jeugdbescherming	0,9%	0,5%	0,5%	1,1%	1,0%
Jongeren met jeugdreclassering	0%	0,80%	0%	0,5%	0,4%

1. Leefbaarheid

- Inzicht hebben in de gemeentelijke (o.a. demografische) kengetallen. Het is van groot belang dat we ook gemeentelijk de ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling, woningmarkt en leefbaarheid blijven monitoren.
- Het Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021 is vastgesteld door de Raad. Daarna is een lokaal Uitvoeringsprogramma WLP uitgewerkt, met daaronder een opzet voor de ontwikkeling van Gebiedsagenda's en een Subsidieregeling Maatschappelijke Initiatieven.

2. Onderwijs

- Spreiding, adequaat en kwalitatief goed onderwijs in de gemeente;
- Veilige (aardbevingsbestendige) en adequate onderwijshuisvesting, dit bevindt zich in planvorming.
- Onderwijsachterstandenbeleid met betrokken partners in de samenleving;

3. Kunst en Cultuur

- Dankzij facilitering van de gemeente een duurzaam en divers aanbod voor cultuur, mede dankzij onze culturele raad;
- Musea zijn laagdrempelig en toegankelijk voor een breed publiek en hebben een educatieve functie;
- De mogelijkheid van het plaatsen van Stolpersteine en de gedachte erachter nadrukkelijker onder de aandacht brengen bij de inwoners van de Gemeente Eemsmond.
- Plaatsing van twee kunstwerken op de rotonden Havenweg en Lage van de Weg in Uithuizen.
- De bibliotheekvoorziening is toegankelijk voor de inwoners. Prioriteit hebben de kernfuncties ontwikkeling en educatie;

4. Jeugd

- Adequate jeugdzorg;
- Gezond en veilig opgroeien;
- Goed voorbereid zijn op de toekomst.

5. Sport

- Stimuleren van sport- en spelactiviteiten door de inwoners van de gemeente;
- Voldoende en kwalitatief goede voorzieningen voor sport.

6. Accommodaties & Dorpscentra

- De betrokkenen van dorpshuizen ondersteunen bij het onderhoud van de dorpshuizen,
- Meer inzicht krijgen in het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en knelpunten op casusniveau oplossen en
- Structureel en integraal beheer op het Boukemapark.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

1. Leefbaarheid

- De MEDAL-gemeenten hebben in samenwerking met NCG en 6 andere aardbevingsgemeenten een groot woningmarkt en Leefbaarheidsonderzoek laten uitvoeren. Meer hierover vindt u bij het Programma Wonen en Gebiedszaken.
- In het Uitvoeringsprogramma WLP is uitgewerkt hoe de gemeente met alle maatschappelijke partners en de dorpen werkt aan het verbeteren van de leefbaarheid. Er zijn zowel regionale als gemeente brede projecten. Daarnaast is er gestart met gebiedsagenda's voor Uithuizermeeden, Kantens, Zandweer en Uithuizen. Aan inwoners wordt de uitdaging gegeven om zelf met initiatieven te komen die bijdragen aan het versterken van de leefbaarheid. Per 1 januari 2018 worden daarvoor middelen beschikbaar gesteld.

2. Onderwijs

- Thans loopt nog een onderzoek naar de uitvoering van de vloeren van de nieuwe school in Uithuizen (vergelijk de parkeergarage in Eindhoven). Duidelijkheid over aanpassingen zal in de loop van 2018 worden verkregen.
- Voor alle scholen is een onderzoek verricht naar de versterkingsopgaaf;
- De subsidieregeling kinderopvang is -in overeenstemming met de landelijke regeling- aangepast.

3. Kunst en Cultuur

- Als gemeente een actieve rol blijven nemen bij de facilitering en ondersteuning van cultuur;
- Onderhandelingen met Biblionet over de omslag die het bibliotheekwerk aan het maken is. Hierin trekken we provincie breed op;
- Overleg met de partnergemeenten met betrekking tot de beleidsharmonisatie;
- Overleg met vele partijen uit het culturele veld voorsortierend op de herindeling.

4. Jeugd

- Als gemeente een actieve rol blijven nemen bij de transformatie van de jeugdzorg;
- Harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang; dit vindt zijn uitwerking in 2018.

5. Sport

- In 2017 is uitvoering gegeven aan "Eemsmond 100% fit".
- We hebben geconstateerd door het natte najaar dat het onderhoud van sportvelden niet optimaal is.

6. Accommodaties & Dorpscentra

- Uitvoeren van de beleidsnotitie "Hart voor Dorpen";
- Knelpunten van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed op casus niveau prioriteren en uitvoeren;

- Er is software aangeschaft ten behoeve van het verkrijgen van adequaat en actueel inzicht over het maatschappelijk vastgoed op individueel niveau; de doorontwikkeling van het beheerplan ten behoeve van het Boukemapark krijgt een afronding in 2018.

Beleidsspeerpunt

Onderzoek naar privatiseren/beheer gemeentelijk maatschappelijk vastgoed (2017)

Aanleiding De gemeente bezit vastgoed. De achtergrond en het gebruik van dit vastgoed is divers. Over het algemeen kan worden gezegd dat het gaat om accommodaties waar (voornamelijk) maatschappelijke activiteiten plaatsvinden en waarvoor de gemeente een belangrijke rol vervult, bijvoorbeeld als eigenaar of subsidieverstrekker. Onderhoud en exploitatie (beheer in brede zin) van dit vastgoed is een kostbare zaak.

De vraag (toekomstgericht) is gerezen of en welk deel het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed zou kunnen worden geprivatiseerd en welke mogelijkheden er zijn om het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, anders dan nu, beheerd kan worden.

Om het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed toekomstbestendig te maken en daarbij gedegen beslissingen te nemen is adequaat onderzoek noodzakelijk. Gezien de complexiteit is voor de uitwerking specialistische kennis nodig. We zijn ingehaald door de herindeling. Een discussie over het gemeentelijk vastgoed komt daar mee te liggen bij de nieuwe gemeente Het Hogeland.

Doelstelling Adequaat onderzoek (met scenario uitwerking) naar privatiseren/beheer van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed geeft inzicht in:

1. welk vastgoed de gemeente in eigendom heeft en welke gegevens relevant zijn
2. de juridische mogelijkheden en risico's van te maken keuzes
3. de financiële mogelijkheden en risico's van te maken keuzes
4. de draagkracht en haalbaarheid van te maken keuzes

Activiteiten en planning

1. in beeld brengen van de vastgoedportefeuille en de daaraan gekoppelde gegevens
2. de mogelijkheden tot het inrichten van een raadpleegomgeving van de vastgoedportefeuille
3. adequaat onderzoek naar de mogelijkheden die er zijn met betrekking tot gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, zowel gericht op mogelijkheden van privatisering als de mogelijkheden van beheer.
3. Op basis van het onderzoek worden keuzes voorgelegd aan de Raad. Deze keuzes worden vervolgens uitgewerkt in een integraal plan.

4. opstellen van een financieel plan met betrekking tot de vastgoedportefeuille, aan de hand van de gemaakte keuzes
 Gezien de complexiteit, niet alleen op financieel en juridisch vlak, maar zeker ook in relatie tot de diverse belangen van betrokken partijen is dit een langdurig traject. De planning is nog niet uitgewerkt, maar zal 2 tot 3 jaar in beslag nemen. Zoals bovenstaand gemeld gaat dit mee naar de nieuwe gemeente. Het kan wel zijn dat er individuele panden worden verkocht als daar aanleiding toe is. Verkoop zal dan gaan via het College.

Kosten €15.000 in 2017

Wat heeft het gekost?

Demografie & Leefbaarheid (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	10.361	11.503	11.894
Baten	215	343	346
Saldo programma	-10.146	-11.160	-11.548

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	699	1.087
<i>Baten</i>	124	144
<i>Saldo programma</i>	-575	-943

2.3 Bestuurszaken

Algemeen

Het programma Bestuurszaken heeft betrekking op de specifieke taken die de burgemeester in een gemeente heeft. Het gaat hierbij om:

- Openbare Orde en Veiligheid;
- Brandweezorg;
- Crisismanagement;
- APV, drank en horeca;

Daarnaast heeft het programma betrekking op Toezicht en handhaving van wet- en regelgeving in de fysieke ruimte.

Het beleid behorende bij het programma Bestuurszaken ligt onder meer vast in:

- het Integrale Veiligheidsbeleidsplan (IVB) 2015-2018;
- Uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving;
- Nalevingsbeleid;
- De handhavingsstrategie;
- De Verordening kwaliteit uitvoering VTH-taken;
- Algemene Plaatselijke Verordening.

Wat hebben wij bereikt?

Herindeling

In de loop van 2017 is begonnen met het verkennen en afstemmen van verschillende projecten binnen het ruimtelijk domein. In een startnotitie, bestuurlijk vastgesteld in november 2017 is een drietal scenario's benoemd om verder uitgewerkt te worden.

Omgevingswet

De invoeringsdatum is door de Rijksoverheid verschoven naar 2021. De invloed van de Omgevingswet is groot omdat er nog meer dan nu het geval is nadruk komt te liggen op de integratie van verschillende wet- en regelgeving. Om de implementatie in goede banen te leiden is de verdere voorbereiding hiervan in BMWV verband opgestart.

Toezicht en handhaving

De geplande controletaken zijn voor het grootste deel conform de planning en het opgestelde programma uitgevoerd. Uitzondering hierop is het aantal uitgevoerde milieucontroles door de ODG. Dit vindt zijn oorzaak in hoofdzaak in de problemen met het LOS. De ODG werkt hard aan het realiseren van het door het bestuur vastgestelde verbeterplan. Het LeefOmgevingsSysteem is op gebruiksvriendelijkheid en bruikbaarheid onderzocht. Dit heeft opgeleverd dat het onverantwoord is om op dit moment te investeren in andersoortige software. In de training en opleiding voor het LOS is en zal de komende tijd fors worden geïnvesteerd. Verwacht mag worden dat dit een positieve bijdrage heeft op het realiseren van de planning.

Toezicht bestaande bouw in relatie tot het dossier gaswinning is, vergeleken met 2016 constant gebleven. Wij beschikken over een geactualiseerde handhavingsstrategie en nalevingsbeleid is geldig tot 1 januari 2019.

Verbeterplan WO DEAL

Op initiatief van Eemsmond is een extern onderzoek ingesteld naar de bedrijfsvoering van de WO. Dit heeft geresulteerd in een verbeterplan, dat met uw Raad is gedeeld. De uitvoering van de acties uit het verbeterplan is in volle gang.

Openbare Orde en Veiligheid

Samen met ketenpartners wordt, met het integraal veiligheidsbeleid in de hand, dagelijks gewerkt aan een veilige woon- en leefomgeving. De gemeente Eemsmond is een veilige gemeente met een aantal aandachtspunten. Een van die aandachtspunten op het gebied van openbare orde en veiligheid is de Eemshaven. Door een, gelukkig, toenemende groei aan activiteiten in de haven neemt ook de daarbij behorende criminaliteit toe. De gemeente Eemsmond heeft in 2016 met ketenpartners ingezet op het voorkomen van deze vorm van criminaliteit (met name ondermijning en arbeidsuitbuiting).

Binnen het programma worden meerdere kleine en grotere cases opgepakt die zich bevinden op het snijvlak van het sociaal domein, openbare orde en veiligheid en volksgezondheid.

Het weesfietsenbeleid is in 2017 qua handhaving conform het handavingsplan opgepakt.

Door het College is Damocles-beleid vastgesteld. Dit beleid maakt het voor de burgemeester mogelijk om een pand, waar verdovende middelen in aangetroffen zijn, voor een bepaalde periode te sluiten. De inzet van dit middel, in samenwerking met Politie en Justitie, is in 2017 één keer toegepast.

De jaarwisseling wordt ieder jaar, samen met ketenpartners, integraal voorbereid. Tijdens de jaarwisseling 2017/2018 is wederom besloten tot het inzetten van cameratoezicht in Uithuizermeeden. De gemeente zet daarnaast in op ondersteuning bij vergunde activiteiten rondom de jaarwisseling, onder andere door schadebeperkende maatregelen. De kosten voor deze maatregelen worden centraal geboekt.

In 2017 is gestart met een nieuwe aanpak van problematische jeugdgroepen. Samen met ketenpartners is een groep van 17 jongeren besproken, is met elk groepslid en hun ouder(s) een gesprek gevoerd. Daarnaast zijn er activiteiten ontplooid om de uitwassen van het gedrag te beperken. Ook is in een groot aantal gevallen (aanvullende) hulpverlening ingezet. Zowel individueel als in gezinsverband. Aan het einde van 2017 is een tweede groep gedeeltelijk in beeld gekomen.

APV

Met de herindeling is het verschiet is er voor gekozen om voor een aantal APV-wijzigingen geen nader beleid meer op te stellen binnen Eemsmond, maar deze mee te nemen in een geharmoniseerde APV voor Het Hogeland. Een BMW-brede samenwerking is ook gestart in het kader van invoering van een Digitaal Opkopers Register (DOR) waarin opkoop van tweedehands en ongeregelde goederen zal worden geregistreerd ter bestrijding van heling. Ook de politie is bij dit onderwerp nauw betrokken. Wel is de APV nog aangepast naar aanleiding van de 'Wet aanpak woonoverlast' met het oog op het belang van de mogelijkheid om dit instrument in te zetten in het jaar voorafgaand aan de herindeling.

Bij het opstarten van de werkgroep APV en Bijzondere wetten is om een bruikbare, geharmoniseerde APV Het Hogeland op te leveren is geïnvesteerd in opleiding van de APV-medewerkers die deelnemen aan de herindelingswerkgroep. De opgedane kennis is (en wordt) al ingezet in de (beleids-)uitvoering op gebied van allerlei APV-gerelateerde onderwerpen, zoals evenementen en drank- en horeca.

Brandweezorg

De brandweezorg is volledig onder verantwoordelijkheid van de VRG gekomen. Op de ontwikkelingen voor een goede brandweezorgvoorziening in het havengebied is geen vooruitgang te melden. Wij blijven de ontwikkelingen op dit vlak kritisch volgen om het maximaal haalbare te realiseren. De blusgroepen uit Uithuizermeeden en Usquert zijn samengevoegd en tijdelijk gehuisvest in Uithuizen aan de Nijverheidsweg. De plannen voor een nieuwe kazerne aan de Industrierweg te Uithuizen zijn in voorbereiding. De bestaande kazernes in Usquert en Uithuizermeeden zijn afgestoten.

Crisismanagement

Op gebied van crisismanagement voldoet de gemeente, ondanks enkele mutaties op dat vlak, aan haar verplichtingen voor wat betreft de personele invulling van het team Bevolkingszorg. Organisatie breed maar ook bestuurlijk is aan de opleidingen, trainingen en oefeningen deelgenomen. In de aanloop naar de herindeling per 1-1-2019 worden steeds meer activiteiten op het vlak van crisisbeheersing in samenwerking opgepakt.

Drank & Horeca

In 2017 is, samen met ketenpartners waaronder de horeca, een nieuw horecaconvenant (convenant veilig uitgaan) vastgesteld en aangeboden aan de doelgroep ter ondertekening.

Sinds 2016 hebben we een integraal team DHW-Evenementen waarin zaken vanuit een multidisciplinair perspectief worden belicht. Hierdoor kan er goed advies worden gegeven door alle partijen. De invulling van dit team is op basis van nieuwe inzichten gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren. Hierdoor is er meer aandacht voor een aantal vaste agendapunten en kan effectiever worden overlegd.

Dossier gaswinning/aardbevingen

Het dossier gaswinning/aardbevingen heeft ook in 2017 veel bestuurlijke en ambtelijke inzet gevraagd. Naast het participeren aan (bestuurlijke en ambtelijke) overleggen en het volgen van ontwikkelingen op het niveau van de regio, lees: aardbevingsgebied (G11/G12, provincie, Rijk), hebben we als gemeente volop ingezet om de NCG te bewegen om in Eemsmond verder te gaan met de inspecties in Zandweer, Kantens en Uithuizen. We konden daardoor ook verder met de voorbereidingen voor het opstellen van de gebiedsagenda's voor deze dorpen. In nauw overleg met onder meer besturen van corporaties hebben we bekeken hoe we in dit traject in de komende jaren samen kunnen werken.

Ook hebben we vanuit Eemsmond meegewerkt aan de eerste contouren van een eigen programma Veilig en Vitaal Het Hogeland, het programma voor de nieuwe gemeente. Vooruitlopend op de herindeling per 1 januari 2019 hebben we al zo veel mogelijk de samenwerking opgezocht en acties opgepakt als 4 gemeenten. We proberen met onze inzet om zo goed mogelijk de belangen van relevante partijen te behartigen in de omvangrijke en complexe problematiek, het vertrouwen te herstellen, en bovenal de veiligheid te waarborgen. Belangrijke opgave was en blijft om inzicht te behouden in de strategie om te bepalen aan welke tafel we welke inbreng zo goed mogelijk kunnen leveren.

Intergemeentelijke samenwerking

In 2017 zijn belangrijke stappen gezet in het kader van de herindeling. Na lang overwegen is besloten om samen met de gemeenten Bedum, De Marne en Winsum (BMW) één gemeente te gaan vormen op 1 januari 2019. De variant G7, van Lauwerszee tot Dollard Tou, is daarmee, na een lange periode van verkenning, losgelaten. Er is in 2016 gewerkt met de BMW-gemeenten aan een startdocument en een herindelingsontwerp. Ook zijn in 2016 de eerste stappen gezet om in 2017 een visie op de nieuwe gemeente te kunnen formuleren en is gewerkt aan een plan van aanpak om tot de nieuwe naam van deze gemeente te komen. Verder zijn de voorbereidingen getroffen om te komen tot een projectorganisatie die zich gaat richten op de gemeentelijke fusie. Het ingezette traject van herindeling tussen de BMW-gemeenten betekent niet dat Eemsmond daarmee de samenwerking op belangrijke dossiers met de gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum heeft losgelaten. Integendeel, Eemsmond is voorstander van een goede samenwerking met deze gemeenten (en overigens ook met andere gemeenten in de regio), in navolging van de gesignaleerde onderwerpen in de strategische agenda G7 die vragen om een regionale aanpak.

In het sociale domein werkt Eemsmond op tal van terreinen intensief samen met de BMW-gemeenten, zoals op het gebied van onderwijs, decentralisaties, Centrum Jeugd en Gezin, Ability en Werkplein.

Uitwisseling partnergemeenten

In 2017 is het partnerschap met Stadt Borkum verder vormgegeven. De activiteiten die in 2017 hebben plaatsgevonden zijn:

- bijwonen van Brassband Immanuel op muziekfestival
- met College aanwezig bij finale Healthy Ageing tour
- personeel dag gemeente Eemsmond naar Borkum
- voorbereiden project MiniMathematikum voor juni 2018

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Winkeldiefstal, aantal per 1.000 inw.	0,5	0,5	0,7	0,9	2,1
Geweldsmisdrijven, aantal per 1.000	1,4	3	2,2	4,4	5
Diefstal uit woningen, aantal per 1.000	2,4	1,5	1,1	1,3	0,3
Vernielingen en beschadigingen, aantal per 1.000 inw.	1,9	4	4,4	7	4,8

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De inspanningen op gebied van VTH en Veiligheid worden weergegeven in een Jaarverslag.

- Ontwikkeling brandweezorg Eemshaven
- Beleid, voortvloeiend uit VTH en APV, wordt zoveel als mogelijk geharmoniseerd en geactualiseerd.

Wat heeft het gekost?

Bestuurszaken (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	4.404	4.730	4.459
Baten	540	298	454
Saldo programma	-3.864	-4.432	-4.005

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	1.151	702
<i>Baten</i>	298	304
<i>Saldo programma</i>	-853	-398

2.4 Economie & Maatschappij

Algemeen

Op diverse terreinen worden activiteiten ondernomen om de economische ontwikkeling en de bevordering van de werkgelegenheid te stimuleren. Een basis voor de activiteiten binnen dit programma is onder andere gelegd in de beleidsplannen Economie, Recreatie & Toerisme en Evenementen. Daarnaast wordt ingezet op projecten die een bijdrage kunnen leveren aan de economische activiteit en de werkgelegenheid in de gemeente. Onze gemeente legt taken op economisch gebied zoveel mogelijk neer bij het Bureau EZ Eemsdelta. Dit bureau neemt met name de bovenlokale onderwerpen binnen het kader economie, arbeidsmarkt en infrastructuur op zich. Via een dienstverleningsovereenkomst worden ook lokale onderwerpen vanuit de uitvoeringsmatrices bij het Bureau EZ Eemsdelta neergelegd. In het kader van de aanstaande herindeling wordt in samenspraak met de DAL-gemeenten bekeken wat de toekomstige rol het EZ Bureau moet zijn.

Economie

(Lokale) economie

De lokale economie profiteert op dit moment deels van de aantrekkende economie. Met name de winkeliers hebben het moeilijk. Dit als gevolg van de verschuiving naar winkelen via internet. De gemeente werkt samen met de winkeliers in Uithuizen om te komen tot een aantrekkelijker winkelgebied. In de komende jaren zal hier vorm en inhoud aan gegeven worden. Aan de andere kant hebben aannemers, installateurs en schilders het druk. Ook als gevolg van de aardbevingsproblematiek, maar ook door de herstellende economie.

Ook de agrarische sector heeft een uitstekend jaar achter de rug. 2017 was voor hen goed. Dit zien we terug in de bouw van onder andere nieuwe (koel) schuren.

Toerisme en lokale economie

Op het gebied van lokale economie en toerisme wordt inmiddels nauw samengewerkt met de BMW-gemeenten en dit levert nu al voordelen op qua inzet van tijdsbesteding. Aan de andere kant kost het hele proces natuurlijk veel extra tijd en daarom worden keuzes gemaakt. Niet alles wat op de planning stond volgens de Visie op toerisme kon worden uitgevoerd; wel kwamen we dankzij de inzet van de Regio VVV erg ver.

Vanuit de Visie op toerisme Eemsmond is er eind dit jaar een bedrag van € 20.000 naar ondernemers gegaan die een vaarroute uitwerken samen met andere ondernemers en de regio VVV. Dit betreft de camping Maarlandhoeve in Uithuizen en camping Zuiderhorn in Warffum. Er zal een aanvraag voor extra subsidie naar de provincie gaan en in 2018 gaan ze samen met andere ondernemers langs het vaarwonder een route hiervan maken. De regio VVV en Tourismus Borkum nemen de promotie op zich.

Verder was er in het kader van deze Visie budget besteed aan een nieuwe uitgave van de toeristische kaart van Eemsmond, zijn er subsidies verstrekt voor vertalingen van websites en menukaarten in het Duits. Hierbij werd samengewerkt met de Economic Board Groningen (EBG) toerisme. Helaas zien niet alle bedrijven hiervan de meerwaarde in. Een beperkt aantal deed hieraan mee. Alle vier campings hebben interesse voor subsidies voor uitbreiding van camperplaatsen. Lentemaheerd heeft ze inmiddels gerealiseerd; de andere drie campings volgen in 2018. Dit alles werd naar grote tevredenheid uitgevoerd door de Regio VVV.

Uitvoering van de Noordkaap als trouwlocatie is nog niet verder uitgevoerd. Het gereserveerde bedrag van € 5.000 hiervoor vervalt voor 2017. De Regio VVV heeft ondernemers benaderd die dit zouden kunnen oppakken. Dit is niet gelukt en hiermee laten we deze actie vervallen.

Op de uitkijktoren in de Eemshaven is een camera geplaatst zodat ook mindervaliden van het uitzicht kunnen genieten. Hiervoor was een bedrag opgenomen van € 20.000 op de Begroting. Omdat de provincie ook meebetaalde en de kosten uiteindelijk slechts € 10.000 bedroegen, valt hier een bedrag van ca. € 10.000 terug aan de reserve.

Europese fondsen

Met gemeente de Marne samen is een aanvraag in voorbereiding voor Creative Europe voor het project Innovatieve maakregio van de toekomst. We doen dit samen met Zweden, Estland en Italië. De hoofdgedachte is vooral leefbaarheid en lokale economie. Als de nieuwe technieken en innovaties worden ingezet samen met de oude ambachten en de producten van de Wadden ontstaat er een keten in het gebied. Door dit op innovatieve manier te doen bestaat er kans de jongeren aan het gebied te binden en zo de krimp en vergrijzing in de regio iets tegen te gaan. Een pilotproject is in de Marne afgerond en gaf goede resultaten. Er zijn al opdrachten uit voort gekomen. Er was voor het proces een budget van €20.000 gereserveerd voor het maken van de aanvraag door House of Design. Hiervan is ca. €14.000 van overgebleven, omdat de Marne ook meebetaalde.

Een ander project waar Eemsmond aan wil meedoen, samen met de Marne betreft een cofinancieringsbudget voor een kennis-uitwissel-project 'Tapetenwissel'. Een uitwisseling tussen platteland en stad samen met Duitsland waarvoor een EFRO-aanvraag in voorbereiding is. Dit project is echter uitgesteld. Vanwege vertraging hielden is er een bedrag van € 10.000 over aan cofinanciering in 2017. Het budget voor cofinanciering is structureel € 37.500 per jaar en dit is voor 2018 opnieuw begroot.

Voor het project Eemswater was apart een bedrag van € 20.000 op de Begroting opgenomen. Zoals in een eerdere rapportage vermeld, hebben de initiatiefnemers, de stichting Wad&Zoo dit project opgegeven. Hiermee viel een bedrag wat hieraan gekoppeld was, van € 20.000 vrij. Dit bedrag gaat terug naar de reserve.

Een bedrag van € 25.000 is als cofinanciering ingezet bij de Land-art route over 300 jarige herdenking van de Kerstvloed 1717. Dit leverde het (toeristisch) bedrijfsleven een extra bezoekersaantal op van ca. 17.000. De ondernemers in de buurt van de route waren hier zeer tevreden over en hadden economische spin-off van de route.

Economie, Arbeidsmarkt en Infra

De Economische agenda voor de Eemsdelta-gemeenten wordt bepaald door het volgende strategisch kader: de Ontwikkelingsvisie, de Economische Visie Eemsdelta 2030, de Havenvisie 2030, het topsectorenmodel en het rapport van de commissie Willems alsmede ontwikkelingen in de landbouw, havens, industrie, chemie, energie en MKB met specifieke aandacht voor mogelijkheden in de bouwsector. Daarbij is het duidelijk dat werkgelegenheid voor onze inwoners het belangrijkste doel is voor deze gemeenten. Dit houdt in dat er veel aandacht en energie nodig is voor zowel bestaande als nieuwe bedrijvigheid. Hiermee sluit het perspectief van de Eemsdelta-gemeenten aan bij de programmering van zowel de NCG, de Economic Board als de Provincie en draagt zo bij aan een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen.

De Eemsdelta-overheden hebben in hun regio een verbindende en regisserende rol op het gebied van economie en arbeidsmarkt. Hiervoor is een stevige bestuurlijke verbinding op inhoud met bureau Eemsdelta\EZ vereist. Strategische versterking voor deze ondersteuning is daarbij noodzakelijk. De organisatie, sturing en coördinatie binnen de Eemsdelta en de insteek en organisatie van de NCG zullen elkaar moeten aanvullen. Een voor de Eemsdelta geformuleerde agenda Economie en Arbeidsmarkt voor de komende periode zorgt voor focus. Een efficiëntieslag in de organisatie op basis van rollen, verantwoordelijkheden en eigenaarschap leidt tot meer slagkracht.

2017 gaf goede resultaten te zien in de werkloosheidscijfers. Noord Groningen scoorde daarin goed. Met name in de ww-cijfer was een scherpe daling te zien die nog beter was dan de landelijke cijfers. Daar mogen we trots op zijn. Ook voor diegenen die in spoor 1 zaten van de bijstand was er perspectief. Velen van hen stroomden uit. In de bijstand zit het probleem met name in spoor 3. Zij blijken moeilijk bemiddelbaar naar werk. Onder hen is een grote groep (voormalige) statushouders.

Om deze problematiek van werkloosheid te agenderen en oplossingen te zoeken is in 2014 de Eemsdelta Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt en Economie opgesteld. Werkgelegenheid voor onze inwoners is de belangrijkste prioriteit voor de gemeenten. Deze inzet is vervolgens ook als leidend principe door de G11-gemeenten ingebracht in de programmering van zowel NCG, Economic Board als Provincie en draagt zo bij aan een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen. Dit houdt in dat er de komende jaren veel aandacht en energie nodig is voor het creëren van werkgelegenheid voor onze beroepsbevolking door zowel bestaande als nieuwe bedrijvigheid. Hiervoor wordt dan ook het middel van de SROI ingezet. Maar de opleving van de economie en de vergroening van de industrie in zowel Delfzijl als de Eemshaven heeft een positief effect. Daarnaast wordt er nog steeds gebouwd bij Google en bouwt Holland Malt een tweede mouttoren. Al met al positieve ontwikkelingen in onze omgeving.

Om de bereikbaarheid van de havens te vergroten wordt de N33 verder verdubbeld vanaf de kruising bij Zuidbroek (N33/A7) tot aan de kruising tussen de N33 en de N360. Er ligt nu een voorkeurstracé die iets verder af ligt van het industrieterrein Fivelpoort van Appingedam.

EZ Bureau

Voor de toekomst zal het bureau Eemsdelta\EZ zich gaan richten op een breder takenpakket. De eerste taakstelling betreft het realiseren van een actief ondernemersloket in de Eemsdelta. Ondernemers in de regio vinden bij Eemsdelta\EZ een plaats waar de lokale overheid met hen meedenkt. Een overheid die denkt in oplossingen in plaats van in problemen en procedures. Door de jarenlange praktijkervaring van de medewerkers met het adviseren van ondernemers en de klantgerichte aanpak, krijgen ondernemers die bij het bureau aankloppen het gevoel dat ze worden gehoord.

Als tweede taakstelling richt het bureau zich op versterking van de economische vestigingsfactoren in de Eemsdelta en fungeert het als spil tussen ondernemers, bestuur en stakeholders in de regio. Dit betreft met name:

- De kwaliteit van het aanbod aan bedrijventerreinen. Hier is voor de Eemsdelta uitgebreid onderzoek naar gedaan. De aanbevelingen worden de komende periode verder uitgewerkt.
- Het verkrijgen van snel internet. Eemsdelta\EZ is verantwoordelijk voor de coördinatie van het project Breedband Noord-Groningen voor de G9-gemeenten.
- Monitoring van de regionale arbeidsmarkt. Eemsdelta\EZ let op de vraagzijde van de arbeidsmarkt (is er voldoende vakbekwaam personeel beschikbaar) en signaleert tijdig tekorten. Voor bedrijven die overwegen zich te vestigen in de Eemsdelta, worden regelmatig arbeidsmarktonderzoeken uitgevoerd.

In de stuurgroep Economie, Arbeidsmarkt en Infrastructuur is inmiddels afgesproken dat er voor het EZ-bureau de komende jaren een derde taakstelling bij komt, voortkomende uit de Uitvoeringsagenda Economie en Arbeidsmarkt. Het gaat om het realiseren van praktisch werk voor laagopgeleide mensen die al langer aan de kant staan.

Om hier goed invulling aan te kunnen geven moet de bezetting wel worden afgestemd op het takenpakket. Dit vraagt om een extra financiële bijdragen van de gemeenten Eemsmond en Delfzijl van € 67.500 in 2017 en 2018. Door de herindeling van zowel de BMW E als de DAL-gemeenten vindt er een heroriëntering plaats van de rol en de werkzaamheden van het EZ-bureau. In de loop van 2018 zullen daarvan de resultaten bekend worden.

Bedrijventerreinen

Op bedrijventerrein Edama is in het kader van een veilige ontsluiting bij calamiteiten een calamiteitenroute gemaakt via het Dingebos en die eindigt op de Talmaweg. Een betere ontsluiting van het internet wordt meegenomen met het Breedband Internetproject.

Breedband Internet

Het project van Breedband Internet loopt al een tijdje. In 2017 is de aanbesteding van dit project afgerond. 2017 stond in het teken van procedures en uitvraag naar aannemers. Vanuit die uitvraag is een aannemer geselecteerd. Die werkt het project voor breedband internet in de witte (buiten) gebieden verder uit. Het project start eind maart 2018 in De Marne met graven, waarna vier weken later in Eemsmond zal worden gestart. Als gemeente zijn we blij met een goede digitale ontsluiting van het buitengebied.

Verplaatsing aardgascondendaatoverlaadstation Roodeschool

De gemeente heeft gesprekken gevoerd met Noordgastransport BV (NGT) om te komen tot het uitplaatsen van het huidige aardgascondensaatoverslagstation uit Roodeschool. Voor het verplaatsen is een locatie in de Eemshaven (nabij Vopak) het meest optimaal en deze locatie blijkt ook technisch mogelijk. Uitgangspunt is en blijft dat petrochemische overslag niet thuishoort in een dorpskern. Geconstateerd is dat NGT voldoet aan de te stellen vergunningseisen voor de overslag van aardgascondensaat in Roodeschool. Inzet van de gemeente was om in 2018 te komen tot een afronding van dit dossier. Om de verplaatsing mogelijk te maken is gezocht naar een budget van ruim 10 miljoen euro. Deze zoektocht heeft helaas niet mogen leiden tot het gewenste resultaat. Besloten is dan ook om het dossier te sluiten met als resultaat dat het overslagstation blijft op de huidige plek.

Maatschappij

Op grond van de wettelijke voorschriften rondom Begroting en Verantwoording (BBV) wordt in de Paragraaf Sociaal Domein nader ingegaan op de inhoudelijke verantwoording en beperken wij ons in dit hoofdstuk tot de financiën.

Project vervoer regio Groningen Drenthe

Ontwikkelingen in dezen zijn vertaald in het beleidsspeerpunt *Project publiek vervoer Groningen en Drenthe 2016-2018*.

Wat hebben wij bereikt?

- Nieuwe kansen voor lokale ondernemers door aanpak centrum Uithuizen, de planvorming hiervoor is klaar.
- Aanleg van breedband in combinatie met 5G, de aanbesteding is geweest en de aannemer start zijn werkzaamheden in het voorjaar van 2018;
- Updaten van de bedrijventerreinen, er is een extra vluchtweg aangelegd voor Edama;
- Uitplaatsing van aardgascondendaatoverlaadstation NGT uit Roodeschool bevindt zich nog in planvorming, maar er lijkt licht te zijn aan het eind van de tunnel;
- Verstevinging rol van toerisme is vormgegeven.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Banen per 1.000 inw. 15-64jr	453,4	605	446,3	530,6	758,2
Vestigingen per 1.000 inw 15-64jr	110,7	158,1	129,1	128,3	139,7
Bruto gemeentelijk product	115	122	85	79	100
Netto arbeidsparticipatie	66,0%	61,8%	64,3%	62,8%	65,8%
Functiemenging	39,6%	41,8%	38,1%	41,1%	52,4%
Bijstandsuitkeringen per 10.000 inw	26,4	42,9	32,0	45,3	41,9
Lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inw 15-65jr	45,5	77,4	65,1	84,2	27,1
Wmo-cliënten met maatwerkarrangement per 10.000 inw	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	57
Kinderen in uitkeringsgezin	5,05%	5,64%	3,88%	6,88%	6,58%
Werkloze jongeren	2,24%	2,79%	1,83%	2,33%	1,52%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Samen met de ondernemers uit het centrum en de inwoners heeft de gemeente een plan ontwikkeld om te komen tot een aantrekkelijker centrum. De eerste uitvoering in Blink lijkt voorzien voor 2018;
- In 2017 is gekozen voor een hoofdaannemer voor het aanleggen van Breedband internet in de witte (buiten) gebieden. Alles staat in de startblokken om in het voorjaar te beginnen met graven. Dit gebeurt veelal door lokale aannemers. Waarbij er aandacht is voor SROI.
- Er is een extra vluchtweg aangelegd voor bedrijventerrein Edama;
- door Top van Groningen ook in samenwerking met de recreatieondernemers is invulling gegeven aan een steviger rol voor het toerisme.

Beleidspeerpunt

Strategisch beleidskader Werk en Inkomen 2017-2018

Aanleiding	Door het MT Sociaal Domein en het portefeuillehouderoverleg participatie is aangegeven dat het strategisch beleidskader werk en inkomen jaarlijks moet worden geactualiseerd.
Doelstelling	Dit beleidskader is daarmee één van de instrumenten waarover de raden beschikken om de kaderstellende en controlerende rol op het gebied van werk en inkomen te kunnen vervullen. Binnen dit kader kunnen de gezamenlijke colleges vervolgens een opdracht verstrekken aan de uitvoeringsorganisatie voor de Participatiewet.
Activiteiten en planning	<p>Jaarlijks dient het beleidskader werk en inkomen te worden geactualiseerd en te worden voorgelegd aan de raden van de BMWG-gemeenten. In het beleidskader wordt duidelijk gemaakt wat de doelen zijn die de nieuwe GR Ability moet halen binnen de gegeven omstandigheden.</p> <p>Het strategisch beleidskader is in 2017 geactualiseerd en besluitvorming hierover heeft in oktober 2017 plaats gevonden. In 2018 zal er een nadere analyse worden gedaan naar de mogelijke keuzes in de beleidskaders en deze zal worden voorgelegd aan de Raad.</p>
Kosten	-

Project publiek vervoer Groningen en Drenthe 2016-2018

Aanleiding	In 2017 is door de gemeenten in Groningen en Drenthe alsmede de Provincies Groningen en Drenthe de projectorganisatie Publiek Vervoer ingericht. Deze organisatie heeft succesvol de aanbesteding Publiek Vervoer uitgevoerd. De nieuwe contracten Wmo-vervoer en kleinschalig Openbaar Vervoer gaan in per 9 april 2018, het contract leerlingenvervoer gaat in per augustus 2018.
Doelstelling	De doelstelling tot het oprichten van een organisatie Publiek Vervoer en het succesvol uitvoeren van de aanbesteding is behaald. De opdracht Publiek Vervoer is gericht op doorontwikkeling en integratie van het doelgroepenvervoer en (kleinschalig) openbaar vervoer.
Activiteiten en planning	De geplande activiteiten zijn conform planning uitgevoerd. Alleen de ingangsdatum van de overeenkomst Wmo-vervoer en kleinschalig Openbaar Vervoer is verschoven van 1 januari 2018 naar 9 april 2018 als gevolg van een aangespannen (en ingetrokken Kort Geding). De vertraging in het proces heeft geen negatieve consequenties voor de doorontwikkeling Publiek Vervoer.
Kosten	De kosten van de projectorganisatie en aanbesteding worden bestreden uit de bijdragen van de deelnemende partijen.

Wat heeft het gekost?

Economie & Maatschappij (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	22.972	23.555	23.656
Baten	7.352	7.435	7.758
Saldo programma	-15.620	-16.120	-15.898

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	852	782
<i>Baten</i>	147	191
<i>Saldo programma</i>	-705	-592

2.5 Infrastructuur & Milieu

Algemeen

Infrastructuur en milieu zijn onderwerpen waarbij de focus ligt op de inrichting, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte. Hierbij spelen de begrippen veiligheid, kwaliteit en duurzaamheid een grote rol, voor nu en in de toekomst.

Bij het programmaonderdeel infrastructuur richten wij ons voornamelijk op het effectief en efficiënt behoud, beheer en onderhoud van de fysieke openbare ruimte, waarbij gestreefd wordt naar een bepaald kwaliteitsniveau. Bij het programmaonderdeel milieu richten wij ons voornamelijk op het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving met extra nadruk op duurzame ontwikkeling, klimaat- en energiebeleid en de circulaire economie. Uiteraard zijn de twee programmaonderdelen op bijna alle onderwerpen sterk verweven met elkaar en met andere programma's.

Voor een heldere uiteenzetting van de doelen is het programma I&M onderverdeeld in een aantal hoofdthema's. Per hoofdthema zijn ambities voor de komende begrotingsperiode nader toelicht, waarbij een doorvertaling heeft plaatsgevonden richting concrete doelen en de wijze waarop wij deze doelen zijn behaald in 2017

Binnen het programma I&M onderscheiden we de volgende thema's:

Harde infrastructuur

- Hieronder vallen alle civiele objecten in de openbare ruimte (wegmeubilair, wegen, OVL, bebording), alle riolering en alle civiele constructies (bruggen, oeverbeschermingen, dammen, duikers);
- Groen en natuur
- Hieronder valt al het openbaar groen (inclusief de begraafplaatsen, bermen en sloten), invloeden vanuit de fysieke leefomgeving (lucht, licht, geluid, geur) en de bodem;
- Verkeer(sveiligheid)
- Hieronder valt de inrichting van alle wegen, voet - en fietspaden en pleinen, het openbaar vervoer, duurzame en veilige woonomgeving en de gladheidbestrijding;
- Educatie
- Hieronder valt voorlichting en gedragsveranderingen op het gebied van verkeer en voorlichting op het gebied van natuur en milieu;
- Klimaat en duurzaamheid
- Hieronder valt het energiebeleid en de circulaire economie (o.a. afvalinzameling en afvalverwerking);
- Waddenzee en ontwikkeling
- Hieronder valt het duurzame gebruik en beheer van het Wadden Werelderfgoedgebied en duurzame havenontwikkeling.

Uiteraard zijn de thema's geen afgebakende onderwerpen op zich, maar is er tussen de thema's enige overlap aanwezig. Waar dit concreet aan de orde is, zal dit zoveel als mogelijk worden aangegeven.

Om goed te kunnen inspelen op de doelstellingen binnen dit programma is beleid vastgesteld in de volgende plannen:

- Het beleid- en beheerplan Wegen 2016-2020;
- Het beleid- en beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020;
- Het convenant Duurzaam Veilig;

- Het beheerplan civiele constructies 2016-2020;
- De Wegencategorisering gemeente Eemsmond;
- De Nota Parkeren;
- Het Milieubeleidsplan en Uitvoeringsprogramma 2013-2018;
- Kwaliteitsvisie groen 2012-2017;
- Groenstructuurplan 2012-2017;
- Het afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018;
- Uitvoeringsplan baggeren hoofdwatgangen 2016 t/m 2018;
- Intergemeentelijk Bodembeleidsplan Regio Noord 2014-2018.

Wat hebben wij bereikt?

In deze paragraaf zijn de belangrijkste ontwikkelingen binnen de thema's benoemd. Waar sprake is van grote of aansprekende projecten of ontwikkelingen in 2017, is binnen de thema's hier een sub- paragraaf aan gewijd.

Harde infrastructuur

Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van het uitvoeren van de in 2016 vastgestelde beleid- en beheerplannen voor de wegen, de openbare verlichting en alle civiele constructies.

In deze plannen wordt sterk de nadruk gelegd op assetmanagement, waarbij het beheer en onderhoud wordt ingestoken vanuit preventie. In 2017 is volgens planning o.a. de eerste fase van de Onderdendamsterweg uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van de laatste innovatie op het gebied van zichtbaarheid, wegdekreflectie.

Afvalwaterbeleidsplan

In 2016 is ons huidige afvalwaterbeleidsplan opgesteld met als doel dat samenwerking moet leiden tot doelmatiger beheer en efficiënter investeren. Het afvalwaterbeleidsplan moet kennis en capaciteit op het gebied van investeringsprogramma's bundelen en uitvoering van operationele taken professionaliseren en schaalvoordelen benutten. Verhoging van de kwaliteit en verbeteren van de continuïteit moet leiden tot minder meerkosten in de komende jaren. Tot op heden laten de resultaten zien dat we de doelstelling op het gebied van kennis, kwetsbaarheid, kwaliteit en doelmatigheid gaan halen. Buiten deze vier pijlers om laten de financiën een beeld zien dat we de besparing van minder meerkosten behaald gaan worden.

Educatie

De bewustwording onder de jongsten in de samenleving is een speerpunt vanuit de samenwerking in de Waterketen. In 2016 is hiervoor een programma ontwikkeld dat in 2018 in Eemsmond wordt uitgerold.

Groen en natuur

Dit thema kan ook worden omschreven als onze 'zachte infrastructuur'. De natuur is grillig en laat zich niet altijd sturen. Toch proberen wij met het groenonderhoud wel een bepaalde kwaliteit van de fysieke leefomgeving te waarborgen. Het groenonderhoud richt zich op het scheppen van duidelijke kaders, het zoveel mogelijk in standhouden van de huidige bomen- en groenstructuur en het vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit. Dit beleid is verder uitgewerkt in de kwaliteitsvisie Groen en het groenstructuurplan.

De kwaliteit van de fysieke leefomgeving kan de leefbaarheid bevorderen. De fysieke leefomgeving kan echter, bij overdaad, ook de leefbaarheid nadelig beïnvloeden. Het is dan ook wenselijk om duidelijke kaders te hebben rondom een overdaad aan licht, geur en geluid.

Wij werken vanuit de uitgangspunten opgenomen in ons Milieubeleidsplan met onze ketenpartners en uitvoeringsorganisaties (GSP, provincie, waterschap, WO DEAL, OGD) en proberen duidelijke kaders en richting te geven aan onze inwoners en bedrijven om ervoor te zorgen dat de leefbaarheid gewaarborgd blijft op dit gebied.

Participatie “heft in eigen hand”

Op een drietal locaties in onze gemeente zijn in 2017 pilots ontwikkeld op het gebied van het onderhoud aan het openbaar groen en het verwijderen van onkruid van paden, over gedragen aan buurten. Deze locaties zijn de Tuinbouwweg en de Burchtstraat, Uithuizermeeden en de Kerkpaden in Warffum.

Bodembeleid

Het bodembeleid is in 2014 geheel geactualiseerd met bodemkwaliteitskaarten voor het gehele buitengebied, wegbermen en kades. 2017 zal voornamelijk in het teken staan van een duurzamer grondstromenbeheer, waarbij vraag en aanbod van het grondverzet zoveel mogelijk op elkaar worden afgestemd.

In 2017 heeft Groningen Seaports aangegeven te willen onderzoeken of het bodembeleid in de Nota bodembeheer voor de Eemshaven geactualiseerd zou kunnen worden voor wat betreft toepassingen met thermisch gereinigde grond.

Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl

De primaire zee-kering tussen Eemshaven en Delfzijl is afgekeurd over een traject van 11,5 km. De dijk is afgekeurd op de macrostabiliteit binnenwaarts en de bekleding van de buitenkant van de dijk. Waterschap Noorderzijlvest is opdrachtgever voor de realisatie van de dijkverbetering. Het project valt onder het landelijk HoogWaterBescherminingsProgramma (HWBP) van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

In december 2016 is men begonnen met het verbeteren van de zeedijk, eind 2019 zal het werk klaar moeten zijn. De zeedijk kan ons dan weer 25 jaar beschermen tegen overstromingen.

Begraafplaatsen

Door toenemende druk op het ruimtebeslag en de veranderende wensen van nabestaanden is het van belang om een duidelijke visie te hebben over de toekomstige exploitatie van de begraafplaatsen. Inmiddels zijn er vier begraafplaatsen voorzien van urnenzuilen waardoor de capaciteit voor asbestemmingen is vergroot. In 2016 is een beheerplan opgesteld in samenspraak met de begrafenisverenigingen. Er is inmiddels een start gemaakt met het uitvoeren van het beheerplan, diverse paden zijn verhard. Ook de inventarisatie voor groot onderhoud van graven is inmiddels gestart en zal voor een groot deel in 2018 worden uitgevoerd. De geplande herstelwerkzaamheden zijn ook gestart.

Verkeer(sveiligheid)

Dit thema is een continu proces bij nieuwe infrastructuur of herstructurering van bestaande infrastructuur. Dit doen wij volgens het principe duurzaam veilig. Dit landelijke thema is al sinds het jaar 2000 leidend bij de keuze van inrichting, waarbij de focus ligt op uniformiteit, herkenbaarheid, gebruik van duurzame materialen en veiligheid voor de zwakkere verkeersdeelnemers. De komende jaren gaan wij door met het vergroten van de herkenbaarheid van de schoolzones. Dit doen wij in nauw overleg met de scholen en de gebruikers.

Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Milieu worden – in samenwerking met het ministerie van Veiligheid en Justitie, IPO, VNG – voorbereidingen getroffen voor de totstandkoming van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030). De Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) draagt bij als kennisleverancier. De focus ligt hierbij op strategische vervoerskeuzes, rijgeschiktheid en rijvaardigheid, veilig gedrag en verkeerssystemen.

In 2017 is er een begin gemaakt met de uitvoering van het Fiets(paden)plan Eemsmond waarbij er een belangrijke focus ligt op het veilig fietsen van en naar het werk, school of andere doelen. Een aantal van deze werkzaamheden zijn Fietspad Menkemaweg, Fietsstroken J.F. Kennedylaan en de studie E-bike gebruik op het platteland.

Herinrichting Hooilandseweg Roodeschool-Oosteinde

Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van de *hernieuwde* voorbereiding voor de herinrichting van de Hooilandseweg in Roodeschool en Oosteinde. De provincie is trekker van dit project en wij participeren hierin voor wat betreft een aantal rioleringswerkzaamheden, het trottoir en de openbare verlichting. De uitvoering van dit project staat momenteel gepland vanaf eind 2018/begin 2019.

Spoorlijn

In 2017 is er hard gewerkt aan het van het project spoorlijn Roodeschool en de Eemshaven. De spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven is gereed. Volgens de planning zijn de stations Roodeschool en de Eemshaven in 2018 in gebruik genomen.

Gladheidbestrijding

De gladheidbestrijding wordt bij 'normale' gladheid beperkt tot daarvoor aangewezen routes. Deze routes zijn in 2017 mede naar aanleiding van wensen uit de gemeenteraad uitgebreid.

In 2017 is het publiek vervoer voor heel Groningen en Drenthe gezamenlijk aanbesteed door alle gemeenten in Groningen en Drenthe en het OV-bureau Groningen Drenthe. Het OV-bureau beheert en ontwikkelt namens de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen het busvervoer in de twee provincies. Het OV-bureau heeft het initiatief genomen om te komen tot een betere bundeling van verschillende vormen van collectief vervoer. Door het inschakelen van regionale vervoerbedrijven en het vergroten van de combinatiemogelijkheden willen de regio's een hogere klanttevredenheid en efficiënter vervoer bieden. De overstap van doelgroepenvervoer naar toegankelijk openbaar vervoer is door een aantal maatregelen eenvoudiger gemaakt.

Educatie

Bij verkeer is een eenduidige infrastructuur belangrijk. Het juiste gebruik hiervan valt en staat bij het gewenste gedrag van de weggebruikers. Elk jaar besteden wij aandacht aan verkeerseducatie om de bewustwording van de gevaren in het verkeer te vergroten. Sinds 2015 ligt de centrale regie hiervoor bij de provincie Groningen in de vorm van het Verkeer- en Vervoer Beraad (VVB). In 2017 is dit vanuit de provincie in nauwe samenspraak met de gemeenten verder uitgerold. Nadruk bij de educatiemaatregelen ligt bij de kwetsbare groepen (ouderen en jongeren). Maatregelen zijn per gemeente verschillend, afhankelijk van de problematiek in het gebied.

Natuur- en milieueducatie wordt in onze gemeente door de provinciale afdeling van het IVN aangeboden aan alle scholen in onze gemeente. Het IVN heeft een digitaal aanbod met veel activiteiten, van een gastles over de muskusrat tot het bezoeken van een waterzuiveringsinstallatie. Hiernaast wordt in het najaar een specifiek project over energie aangeboden waarbij vooral wordt ingegaan op de energietransitie en inpassing van duurzame energie.

Naast de provinciale afdeling van het IVN hebben we in onze gemeente ook een actieve lokale afdeling van het IVN. De lokale afdeling organiseert allerlei activiteiten voor jong en oud. Als gemeente proberen we de lokale afdeling te stimuleren en te faciliteren.

Zelf hebben we traditioneel ons steentje bijgedragen door deelname aan de boomfeestdag en het mogelijk te maken dat alle groepen 7 en 8 een bezoek kunnen brengen aan Buitenplaats Noordkust in Pieterburen. Dit gebouw is in het bezit van het Groninger Landschap en hier krijgen ze al spelenderwijs een hele ochtend les over trekvogels.

Klimaat en duurzaamheid

Tussen gemeenten en Rijk is een Klimaatakkoord gesloten. Hierin zijn de doelen opgenomen die we willen halen, in 2020 30% CO2 reductie ten opzichte van 1990, 20% aandeel duurzame energie in 2020 en 2% energiebesparing per jaar.

Door alle Groninger gemeenten is een energieloket opgezet. Hier kunnen inwoners en bedrijven terecht voor veel informatie, subsidies en leningen voor energiebesparende maatregelen. Met het energieloket is in 2017 een inkoopactie voor isolerende maatregelen georganiseerd. Tevens zijn er afspraken gemaakt over het continueren van het energieloket in de periode 2018-2020.

Voor het verduurzamen van het eigen energieverbruik is in 2017 besloten deel te nemen aan de gemeenschappelijke aanbesteding GGPG samen met de provincie Groningen, verschillende gemeenten uit de provincie, de Omgevingsdienst Groningen en de Veiligheidsregio. De aanbesteding heeft uiteindelijk als doel de verbruikte elektriciteit op te wekken met nieuw te realiseren groene stroom. Hiermee wordt een impuls gegeven aan het duurzaam opwekken van groene stroom. Daarnaast zal ook het aandeel groen gas steeds verder worden vergroot.

Lokaal in dorpen en kernen ontstaan verschillende initiatieven gericht op het verduurzamen van het energiegebruik. De initiatieven van enthousiaste vrijwilligers richten zich op het duurzaam opwekken van energie en verminderen van de energievraag door isolatie. De gemeente ondersteunt en faciliteert dergelijke initiatieven zo goed mogelijk.

In 2017 is de provincie gestart met het opzetten van een Green Deal en aanbesteding van laadpalen met als doel het uitbreiden van de openbare laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Op die manier ontstaat een dekkend netwerk van laadinfrastructuur. De plannen *Aanvraag en Plaatsing van laadpalen* worden verder uitgewerkt in samenwerking met de gemeenten Bedum, Winsum en De Marne.

Circulaire economie

Het afvalbeleid is gericht op een circulaire economie. Voor gemeenten betekent dit concreet uitvoering geven aan de rijks doelstellingen om Van Afval Naar Grondstof (VANG) te komen. Een van de doelstellingen is om het huishoudelijk afval terug te brengen naar 100 kilogram per inwoner per jaar.

Onder huishoudelijk wordt verstaan; het fijn afval aangeboden in de grijze container en grof afval aangeboden op de milieustraat.

De stortlocatie Usquert dient afgedekt te worden. De voorbereidingen zijn gedaan en in 2018 gaat het werk beginnen.

In samenwerking met het Waterschap Noorderzijlvest is een pilot gestart om te onderzoeken of en wat de risico's zijn van het gebruik van 'schone' overstortbagger op het land. Indien na afloop van de pilot in september 2018 blijkt dat er geen risico's zijn bij het gebruik van overstortbagger dan wil het waterschap deze overstortbagger nuttig toepassen en verwerken in dijken, op industrielocaties of onder wegen.

Waddenzee en havenontwikkeling

Als Waddengemeente hebben wij de ambitie om de ecologie en het duurzaam medegebruik van het Waddengebied hand in hand te laten gaan, met als uitgangspunt een gezonde en veerkrachtige Waddenzee. Dit geven wij onder andere vorm binnen de Vereniging van Waddenzeegemeenten, waarin wij op verschillende thema's in het gebied een faciliterende en stimulerende rol aannemen, waaronder ook de promotie van het Waddengebied als Werelderfgoedlocatie.

Daarnaast zijn wij deelnemer in een aantal samenwerkingsverbanden, zoals het Integraal Management Plan Eems-Dollard (IMP), het programma Waddenzeehavens en het Programma Rijke Waddenzee, waarin dezelfde ambities en uitgangspunten centraal staan. In 2016 is er vanuit het IMP gestart met de uitvoering van het regionaal actieplan met een pakket aan natuurmaatregelen.

In 2016 is er met de partners uit het gebied, op basis van de uitkomsten van de MKBA voor de vaargeul op Noordpolderzijl, gewerkt aan een structurele oplossing voor de baggerproblematiek waar wij als gemeente mee te maken hebben. Er is nadrukkelijk gekeken naar de werking van de Spoelzee varianten bij Noordpolderzijl, er is een nadere specificering opgestart naar de technische kosten en uitvoerbaarheid van een Spoelzee en er is een stappenplan opgesteld om te komen tot een voorkeursvariant. De resultaten hiervan zullen gefaseerd in 2017 opgeleverd worden en besproken worden met de Gemeenteraad. Als een Spoelzee haalbaar blijkt te zijn is het de bedoeling een Waddenfonds aanvraag in te dienen voor dit project.

Zonebeheerteam Eemshaven

In navolging van de gemeente Delfzijl is in de tweede helft van dit jaar bekeken hoe een zonebeheerteam vorm zou kunnen krijgen in de Eemshaven. In een zonebeheerteam zijn verschillende disciplines vertegenwoordigt (denk bijvoorbeeld aan GSP, BBE/SBE, gemeente RO/EZ, WO-DEAL, Omgevingsdienst, NAA. Dit krijgt in 2018 een vervolg.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Fijn huishoudelijk restafval, kg per inwoner	256	219	148	246	189
Hernieuwbare elektriciteit	25,3%	20%	14%	87%	12,6%
Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval, motorvoertuig	5%	12%	4%	4%	8%
Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval,	5%	5%	11%	8%	9%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De volgende investeringen zijn in 2017 afgerond:

- Civiele constructies 2016;
- Duurzaam Veilig 2013;
- GWRP 2015 vrij verval.

Uitgevoerde werkzaamheden 2017:

- Herstraten diverse wegen volgens het beleids- en beheerplan Wegen;
- Vervangen en herstellen deklagen op diverse asfaltwegen op basis van de jaarlijkse inspecties;
- De deklaag op de Onderdendamsterweg, vanaf de gemeentegrens tot de brug Hoantil, is vervangen en de weg is voorzien van een asfaltwapening. Daarnaast is aan weerskanten een strook bermbeton aangebracht;
- Vervangen/plaatsen Openbare verlichting op diverse locaties volgens het beleids- en beheerplan OVL;
- Vervangen diverse beschoeiingen;
- Aanbrengen kademuur Havenstraat Warffum;
- Onderhoud civiele constructies uitgevoerd volgens het beheerplan;
- Verbreden fietspad Dingebospad tot calamiteitenroute voor Edama;
- Herinrichten Oude Tilsterweg;
- Uitvoeren kapwerkzaamheden bomen a.g.v. essentaksterfte
- Start gemaakt met verharding paden op begraafplaatsen
- Groot onderhoud gepleegd aan pompgemalen.
- Vervangen riolering Uithuizerweg en gedeeltelijk Grote Harderstraat Uithuizermeeden;
- Vervangen riolering Stoitswegje Roodeschool
- Vervangen houtversnipperaar;
- Vervangen grasveger.

Wat gaan we nog doen?

- De volgende investeringen en speerpunt krijgen een vervolg in 2018:
- Investeren Vervangen OVL 2015, 2016 en 2017
- Investeren GRP 2016 vrijverval, Hooilandseweg Roodeschool;
- Investeren GRP 2016 mech. Elektrisch; vervangen communicatie pompstations;
- Investeren GRP 2016 overig, Hooilandseweg Roodeschool;
- Investeren duurzaam veilig (2014); ten behoeve van fietsroutes Bredeschool Uithuizen;
- Investeren Boukemapark; afronding aanleg Strip en Roegte;
- Uitvoeren kapwerkzaamheden a.g.v. Essentaksterfte;
- Uitvoering geven aan het beheerplan Begraafplaatsen.

Wat heeft het gekost?

Infrastructuur en milieu (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	7.822	8.534	8.180
Baten	3.438	3.701	3.611
Saldo programma	-4.384	-4.833	-4.569

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	713	711
<i>Baten</i>	-26	6
<i>Saldo programma</i>	-739	-705

2.6 Dienstverlening & Ondersteuning

Algemeen

Het programma Dienstverlening en ondersteuning heeft betrekking op de publieksdienstverlening en de dienstverlening aan de interne organisatie (bedrijfsvoering). Onderstaand een overzicht wat op de diverse deelterreinen is ondernomen en bereikt.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Communicatiebeleidsplan

Eemsmond streeft naar een proactieve, interactieve, doelgroepgerichte communicatie die aansluit op de ontwikkeling als regiegemeente. In 2017 is de focus steeds meer komen te liggen op communicatie gericht op de herindeling.

Personeel en organisatie

Ons HR-systeem is gebaseerd op de drie-eenheid functiebeschrijving, competentieprofiel en resultaatbeschrijving. In 2017 is de 'prestatiecoach' geïmplementeerd. Een proactieve module voor zowel leidinggevendenden als medewerkers in het kader van competentie management. Ook qua HR-ontwikkeling is het accent richting herindeling komen te liggen.

Zaakgericht werken

Zie hiervoor paragraaf bedrijfsvoering.

Archief/ digitalisering

Mede op grond van het rapport van de Archiefinspectie is in 2017 begonnen met het prepareren van een archiefbewaarplaats. Daarbij is overigens ook rekening gehouden met de mogelijk beschikbare ruimte in de toekomstige gemeente Het Hogeland. Voorts is de digitalisering van het bouwarchief verder.

ICT

Zie hiervoor paragraaf bedrijfsvoering.

Continu Verbeteren Eemsmond

Om het continu verbeteren breder te zien dan 'alleen van Eemsmond' is de naam gewijzigd in Continu Verbeteren en Ontwikkelen (CVO). Het gedachtegoed achter het continu verbeteren en ontwikkelen verdient ook een plek in de nieuwe gemeente Het Hogeland.

In 2017 heeft het team CVO bij een groot aantal teams in Eemsmond een andere, effectievere manier van werkoverleg geïntroduceerd: de weekstart. Hierbij is ook Werkplein Ability 'aangehaakt'. Hierbij is ook de nodige aandacht besteed aan het doorlichten van knelpunten binnen teams, om ook hier een verbeter slag te kunnen maken.

Daarnaast hebben we de A3-systematiek uitgedragen en geïntroduceerd binnen Eemsmond. Het MT heeft een strategisch A3-plan opgesteld, waarvan een doorvertaling plaats heeft gevonden in teamplannen. Hieromheen heeft CVO de nodige bijeenkomsten georganiseerd om te zorgen voor de nodige afstemming tussen het MT en de teams en tussen teams onderling. Het toepassen van de A3-plannen is door de projectgroepen herindeling omarmd. Het is door hen gebruikt om inzicht te geven in de opdracht van de projectgroep en/of werkgroep en in welke activiteiten hiervoor uitgevoerd moete worden.

Voor Eemsmond zijn een aantal kritische (en risicovolle) werkprocessen beschreven en vastgelegd in de tool 'Engage', waarbij team CVO als procesbegeleider heeft opgetreden. Ook in BMW-verband zijn in 2017 de eerste stappen gezet richting het opstellen van nieuwe werkprocessen die gaan gelden voor Het Hogeland. In 2018 wordt hier een vervolg aan gegeven.

Eén van de teamleden heeft zich geaccrediteerd voor het opstellen van individuele profielen (kleurprofielen) in combinatie met teamprofielen. Een individuele medewerker kan hiermee zicht krijgen op zijn sterke en minder sterke eigenschappen en vooral hoe hij hiermee om kan gaan. Als team kun je met de profielen werken aan hoe je met elkaar omgaat en ook hoe je elkaars talenten kunt gebruiken.

BRP en iBurgerzaken

In het kader van de modernisering van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) en de komst van de nieuwe wet BRP wordt landelijk de Basisregistratie Personen (BRP) ingevoerd. Invoering van de BRP vindt plaats tussen 2018 en eind 2019. Alle gemeenten worden in deze periode gefaseerd aangesloten op de Landelijke voorziening BRP.

Ter voorbereiding op aansluiting op de landelijke voorziening BRP moet een gemeente beschikken over een Burgerzakenmodule (BZM). Voor de gemeente Eemsmond betekent dit dat gewerkt wordt aan omzetting van ons huidige GBA-systeem naar een BZM. Hierover is vanzelfsprekend steeds overleg met onze collega gemeenten maar tot aan de herindeling is dit een verantwoordelijkheid van de afzonderlijke gemeenten.

Wat heeft het gekost?

Dienstverlening & Ondersteuning (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	958	991	924
Baten	310	379	343
Saldo programma	-647	-612	-581

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	212	170
<i>Baten</i>	60	34
<i>Saldo programma</i>	-152	-136

3 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemeen

Bij dit onderdeel van de rekening worden die middelen opgenomen, die vrij besteedbaar zijn en kunnen dienen ter financiering van de gemeentelijke uitgaven. De algemene dekkingsmiddelen van de gemeente Eemsmond betreffen:

1. Lokale middelen, waarvan de besteding niet gebonden is
2. Algemene uitkering
3. Dividend
4. Saldo financieringsfunctie
5. Onvoorziene uitgaven
6. Overige eigen middelen

Voordat per aandachtsveld een nadere beschouwing over de realisatie van het beleid wordt gegeven, onderstaand een overzicht van de financiële uitkomsten.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	2.017	1.659	1.600
Baten	43.321	44.166	44.414
Saldo algemene dekkings- middelen en onvoorzien	41.304	42.506	42.814

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	17	-37
<i>Baten</i>	569	695
<i>Saldo programma</i>	552	733

Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is

Onder de algemene dekkingsmiddelen vinden wij de volgende belastingen terug:

- Onroerendezaakbelasting;
- Forensenbelasting;
- Reclamebelasting.

De opbrengsten uit deze belastingen zijn algemene dekkingsmiddelen en daarmee ook vrij inzetbaar. Dit in tegenstelling tot de rioolheffing, afvalstoffenheffing en leges. De opbrengst van deze heffingen zijn gekoppeld aan de kosten die hiervoor worden gemaakt. Verantwoording hiervan vindt daarom plaats op het product zelf.

Het beleid van de gemeente is erop gericht om tariefsverhogingen zoveel mogelijk te beperken. De OZB is in 2017 met 3% gestegen. Daarnaast is de afvalstoffenheffing gestegen met € 23 (voor eenpersoonshuishoudens) en met € 36 (voor meerpersoonshuishoudens), in vergelijking met omliggende gemeenten is deze heffing nog steeds bijzonder laag. De gemeente heeft voor de afvalstoffenheffing geen kostendekkend tarief. Voor de rioolbelasting is uitgegaan van 100% kostendekkendheid.

Algemene uitkering

In de loop van 2017 is de geraamde opbrengst voor de algemene uitkering uit het gemeentefonds per saldo naar boven bijgesteld met € 848.475 (van € 29.870.658 naar € 30.719.133).

- voor het jaar 2017 een bijstelling van de algemene uitkering van per saldo:	+ €	679.751
- voor het jaar 2017 een bijstelling van de integratie uitkering sociaal domein van per saldo:	+ €	168.724
Totaal	+ €	848.475

Voor 2017 was sprake van zowel negatieve als positieve bijstellingen. Deze bijstellingen zijn middels memo's bij de mei- en septembercirculaire toegelicht en verwerkt in respectievelijk de voorjaarsnota en najaarsnota.

Realisatie ten opzichte van raming

De werkelijk ontvangen uitkering is € 44.752 hoger dan geraamd (stand Begroting: na wijziging).

Dit wordt met name veroorzaakt door:

a.	correctie hogere WOZ-waardes voor een aantal grote objecten ten opzichte van de geraamde waardes uit 2015	€ -/-	150.885
b.	verrekeningen op de algemene uitkering uit voorgaande jaren	€	130.743
c.	hogere WOZ-waardes voor een aantal grote objecten ten opzichte van de geraamde waardes	€	230.264
d.	afwijking in diverse posten	€ -/-	165.370
		€	44.752

Ad a. We hebben in 2015 rekening gehouden met een lagere correctie op de inkomensmaatstaf. Dit is het gevolg van hogere WOZ-waardes van een aantal grote objecten dan was geraamd. Dat is toen op een tussenrekening gezet. In t+2 worden deze maatstaven definitief, daarom is het bedrag weer van de tussenrekening gehaald ten laste van de exploitatie.

Ad b. In 2017 hebben op de algemene uitkering van 2015 en 2016 nog verrekeningen plaatsgevonden. Zo is de uitkeringsfactor van 2016 definitief vastgesteld en is de integratieuitkering bijgesteld over 2016.

Ad c. We houden alvast rekening met een hogere correctie op de inkomensmaatstaf. Dit is het gevolg van hogere WOZ-waardes van een aantal grote objecten dan was geraamd. Dit heeft een negatief effect in de realisatie ten opzichte van de Begroting.

Ad d. Het rijk heeft eind 2016 de stand van de maatstaven bijstandontvangers, oeverlengtes en oppervlaktes gecorrigeerd. Per saldo leidt dit tot een lagere algemene uitkering dan we hadden geraamd.

Dividend

De gemeente Eemsmond ontvangt dividend op de aandelen van de Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG), Oikocredit, Fryslân Miljeu en van de diverse vennootschappen voortvloeiend uit de verkoop van Essent aan RWE. Het dividend van deze laatstgenoemde vennootschappen is verantwoord onder programma 4 Economie & Maatschappij.

Van de BNG is in 2017 € 34.538 aan dividend ontvangen; hierdoor is de oorspronkelijke raming met € 9.500 verhoogd. Van Oikocredit is € 497 ontvangen en van Fryslân Miljeu € 6.766. Met deze laatste ontvangsten is in de Begroting geen rekening gehouden.

Saldo van de financieringsfunctie

De gemeente Eemsmond kent geen ramingen c.q. boekingen op deze functie. De werkelijke rente wordt via een nagecalculeerde renteomslag verdisconteerd in de kapitaallasten.

Onvoorziene uitgaven

In de primitieve Begroting 2017 was een bedrag geraamd voor onvoorziene structurele uitgaven van € 15.000. Dit bedrag is in de loop van 2017 niet aangewend.

Overige eigen middelen

Vanuit de centrumgemeente is 126.027 meer ontvangen dan begroot. Voorgesteld wordt om dit middels resultaatbestemming dit bedrag over te hevelen naar 2018.

In de Begroting 2017 is rekening gehouden met een flexibele schil van € 256.400 voor extra capaciteit. Hiervan is ruim € 180.000 ingezet.

Tijdens het jaarafsluitingsproces is gebleken dat de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren ontoereikend was. Dit heeft geleid tot het doteren van een extra bedrag aan de voorziening van € 199.724. Hier was in de (bijgestelde) Begroting geen rekening gehouden.

De toerekening van de rentelasten aan de investeringen vindt plaats middels óf een vast rentepercentage (annuïtaire methode) of middels de omslagrente (lineaire methode). In de rekening hanteren we de berekende renteomslag van de Begroting. Aangezien de rentelasten lager zijn uitgevallen in 2017 is de omslagrente in werkelijkheid lager. Dit geeft per saldo een nadeel op dit programma van € 36.000.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Woonlasten éénpersoonshuishouden in €	750	825	750	710	649
Woonlasten meerpersoonshuishouden in	750	881	814	782	721
WOZ waarde woningen € 1.000	174	139	165	144	216

4 Overhead

Algemeen

In het herziene BBV worden baten en lasten van overhead niet meer onder de afzonderlijke beleidsprogramma's geregistreerd, maar centraal onder een afzonderlijk 'taakveld' (zie ook onder de paragraaf Bedrijfsvoering: Vernieuwing BBV). Dit taakveld dient in een afzonderlijk overzicht te worden gepresenteerd in de Begroting. Met ingang van de Begroting 2017 wordt er op deze nieuwe manier inzicht gegeven in de overhead.

Definitief Overhead

Er is een algemene definitie van overhead voorgeschreven. Uitgangspunt hierin is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Deze algemene definitie van overhead maakt een betere financiële vergelijkbaarheid tussen gemeenten mogelijk.

Wat is er gewijzigd?

Met het zoveel mogelijk direct toerekenen van directe kosten aan de betreffende taakvelden/activiteiten, vervalt de noodzaak van een complexe en veelal ondoorzichtige kostentoerekening aan alle gemeentelijke taken en activiteiten.

Alle overhead die direct verbonden is aan activiteiten/taken/producten die gericht zijn op de externe klant (te noemen -directe kosten-), worden in de betreffende taakvelden geregistreerd.

Overhead die niet direct toe te rekenen is aan taakvelden (te noemen -overhead -) wordt in één overzicht Overhead verantwoord.

Voor taken/activiteiten en daarmee samenhangende diensten waarvoor gemeenten (kostendekkende) tarieven mogen berekenen (afval, riolering, diensten voor derden), zou het niet meenemen van overhead betekenen dat de tarieven zouden moeten dalen. Echter geldt dat gemeenten overhead wel mogen meenemen in de berekening van de tarieven.

In de paragraaf lokale heffingen wordt toegelicht hoe de overhead zich verhoudt tot de heffingen, die maximaal kostendekkend mogen zijn. Er is voor gekozen om overhead op een eenduidige wijze toe te rekenen en te kiezen voor een eenvoudige methode gebaseerd op alle directe lasten (zie voor een nadere toelichting: Paragraaf Bedrijfsvoering).

Alle ondersteunende afdelingen en kosten zijn verantwoord onder de overhead.
Dit betreft onder andere de volgende onderdelen.

- Communicatie
- Belastingen
- ICT
- DIV
- Civiele dienst
- Diverse apparaatskosten KCC
- Apparaatskosten Staf
- Apparaatskosten Bedrijfsvoering
- Apparaatskosten Beleid
- Huisvesting gemeentehuis
- Gemeentebedrijf

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
Formatie, fte per 1.000 inw	n.n.b.	6,3	n.n.b.	8,8	n.n.b.
Bezetting, fte per 1.000 inw	n.n.b.	5,6	n.n.b.	8,7	n.n.b.
Apparaatskosten, per inw	n.n.b.	635	n.n.b.	510	n.n.b.
Externe inhuur, % van totale loonsom + kosten inhuur	n.n.b.	21%	n.n.b.	26%	n.n.b.
Overhead, % totale lasten	n.n.b.	11%	n.n.b.	14%	n.n.b.

Wat heeft het gekost?

Overhead (x € 1.000)

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	8.465	9.070	9.237
Baten	800	764	1.491
Saldo programma	-7.666	-8.306	-7.746

<i>Waarvan incidenteel (x € 1.000)</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Lasten</i>	949	1.221
<i>Baten</i>	-36	63
<i>Saldo programma</i>	-985	-1.158

5 Bedrag heffing VPB

Per 1 januari 2016 worden overheden vennootschapsbelastingplichtig voor zover zij een fiscale onderneming drijven. Doel van deze wetgeving is te voorkomen dat de concurrentieverhoudingen tussen private en overheidsondernemingen worden verstoord. Op basis van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen moet de gemeente per activiteit beoordelen of er sprake is van een onderneming in fiscaalrechtelijke zin. De gemeente Eemsmond heeft hiertoe een gespecialiseerd bureau onderzoek laten uitvoeren.

Het bureau heeft vastgesteld dat voor het jaar 2016 er geen sprake is van dergelijke activiteiten, waardoor de gemeente Eemsmond niet als fiscale onderneming wordt gezien. Ook is aangegeven dat dit naar verwachting voor 2017 ongewijzigd zal zijn. Echter, de definitieve beoordeling over 2017 kan pas plaatsvinden nadat de definitieve cijfers over 2017 bekend zijn.

Het beoordelen van de Vpb-positie is een jaarlijks terugkerende taak. De kans bestaat dat door beleidswijzigingen de gemeente in de toekomst wel betrokken wordt in de vennootschapsbelasting.

6 Paragrafen

De paragrafen bij de Begroting en Jaarstukken geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten vanuit een bepaald perspectief. In de paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd voor beheersmatige aspecten.

Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in het Jaarverslag staan, worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de Raad voldoende inzicht krijgt. Er is dus enige overlap tussen de programma's en de paragrafen. De programma's zijn direct gericht op de burger en de paragrafen indirect; ze geven kaders die de Raad het College stelt voor het beheer en de uitvoering.

De volgende paragrafen zijn opgenomen in het Jaarverslag:

1. Lokale heffingen
2. Risicobeheersing en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Rechtmatigheid
7. Verbonden partijen
8. Grondbeleid
9. Demografische ontwikkelingen
10. Interbestuurlijk toezicht
11. Sociaal Domein BMW

6.1 Lokale heffingen

Algemeen

De paragraaf Lokale heffingen geeft de Raad een betrouwbaar inzicht in de eigen inkomsten en de lastendruk die de lokale heffingen veroorzaken.

In deze paragraaf gaan wij in op:

- De doelstelling
- Gerealiseerde opbrengsten
- Ontwikkelingen
- Belastingdruk
- Kwijtschelding

Gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Zij zijn een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid. De lokale heffingen raken namelijk de burgers heel direct in de portemonnee. Daarbij wil de burger waar voor zijn geld. Voor onze gemeente waren de onroerendzaakbelastingen (OZB) en de rioolrechten de belangrijkste inkomsten in 2017.

Doelstelling

Doelstellingen bij de Begroting 2017 waren:

- a. De tarieven met 3% te verhogen, met uitzondering van de onroerendzaakbelastingen, de afvalstoffenheffing, de rioolrechten, en de sporttarieven;
- b. De OZB-tarieven met 3% te verhogen.
- c. De afvalstoffenheffing te verhogen met € 23 voor eenpersoonshuishoudens en € 36 voor meerpersoonshuishoudens;
- d. De rioolbelasting is uitgegaan van 100% kostendekkendheid. De basis voor de bepaling van het tarief ligt in het vastgestelde Afvalwaterbeleidsplan 2014-2018 BMW Eemsmond en de actuele exploitatiekosten.

Uiteindelijk zijn bij de behandeling van de Begroting 2017 de opbrengsten vastgesteld zoals hierboven aangegeven en de verordeningen voor de tarifiering hierop aangepast. In de nieuwe tarieven OZB is ook de waardeontwikkeling bij de woningen en de niet-woningen verwerkt.

Onderstaand een overzicht van de belangrijkste tarieven.

Soort heffing	2015	2016	2017
Onroerende zaakbelastingen			
Woningen:			
- eigenarenheffing	0,2273%	0,2400%	0,2467%
- gebruikersheffing	-	-	-
Niet-woningen			
- eigenarenheffing	0,3795%	0,3972%	0,4151%
- gebruikersheffing	0,3039%	0,3180%	0,3343%
Rioolheffing			
- eigenarenheffing	129,75	130,7	131,65
- gebruikersheffing	129,75	130,7	131,65
Afvalstoffenheffing			
Meerpersoonshuishoudens	82	118	154
Eenpersoonshuishoudens	41	59	82
Forensenbelasting	561	577	594

Realisatie

Onderstaand een overzicht van de opbrengsten over 2017.

Belasting/Heffing	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Werkelijk 2017	Verschil 2017
Onroerendezaakbelastingen	11.701.191	11.349.622	11.368.234	18.612
Hondenbelasting	70.067	0	272	272
Forensenbelasting	7.170	7.957	7.911	-46
Reclamebelasting	19.873	21.850	30.450	8.600
Afvalstoffenheffing	694.128	952.000	918.255	-33.745
Rioolheffing	1.921.820	1.963.300	1.923.698	-39.602
Begraafplaatsrechten	244.835	209.783	227.466	17.683
Dienstverlening burgerzaken	265.071	320.344	291.053	-29.291
Marktstandplaatsen	7.084	8.359	6.973	-1.386
Bouwleges/omgevingsvergunning	729.802	409.529	946.813	537.284
Horeca	18.467	20.927	16.982	-3.945
	15.679.508	15.263.671	15.738.107	474.436

Toelichting op hoofdlijnen op de opbrengsten

Onroerendezaakbelastingen

De OZB voor de woningen (alleen eigendom) wijkt nauwelijks af van de Begroting. Begroot is 2.511.874 en gerealiseerd is € 2.512.498.

De OZB voor de niet-woningen is € 17.988 hoger dan geraamd. Begroot € 8.837.748 en gerealiseerd € 8.855.736. Door een areaaluitbreiding en daarmee hogere OZB-opbrengsten is het mogelijk gebleken om een niet geraamde waardedaling en lagere OZB-opbrengsten van een aantal niet woningen op te vangen.

Afvalstoffenheffing

De opbrengst afvalstoffenheffing is € 33.745 lager dan begroot. In 2017 is de begrote afvalstoffenheffing ten opzichte van de begrote afvalstoffenheffing in 2016 gestegen door tariefstijgingen. Bij het opstellen van de Begroting is uitgegaan van een andere samenstelling en aantal huishoudens. In 2017 zijn er 2.545 eenpersoonshuishoudens en 4.603 meerpersoonshuishoudens.

Rioolheffing

De opbrengst 2017 bedraagt € 1.923.698. Dit is € 39.602 lager dan begroot. Het verschil tussen de geraamde opbrengsten en de werkelijke opbrengsten komt doordat er in de oorspronkelijke ramingen uitgegaan is van meer aansluitingen doordat er een aantal panden zijn afgebroken.

Dienstverlening burgerzaken

In 2017 is er € 29.291 minder aan leges gerealiseerd dan begroot. Dit komt vooral doordat er € 28.056 minder aan leges voor de reisdocumenten is gerealiseerd.

Bouwleges

In 2017 is voor bouwleges een raming opgenomen van € 409.529. In werkelijkheid is er € 946.831 aan bouwleges ontvangen. Een positief saldo van € 537.284. Dit positief saldo wordt veroorzaakt de areaaluitbreiding in de Eemshaven en een uitbreiding van overige bedrijven in de gemeente. De inkomsten uit deze leges zijn afhankelijk van de aanvragen en laten daarmee jaarlijks fluctuaties zien vooral veroorzaakt door grotere objecten. Een goede raming van deze baten is daarom lastig te maken.

Overige heffingen

De overige heffingen geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Ontwikkelingen*Omgaan met opbrengsten OZB van grote objecten*

De gemeente Eemshaven kent een aantal grote objecten in de Eemshaven. Normaal gesproken is een risico dat een gemeente loopt t.a.v. de mutaties in de waardering van woningen en niet-woningen binnen het OZB-bestand redelijk op te vangen. Bij eventuele waardevermindering van grote objecten, zoals wij deze kennen, is dit echter niet altijd mogelijk.

We proberen de waardes van de grote objecten dan ook redelijk voorzichtig, maar wel reëel in te schatten.

Een aantal grote objecten in de Eemshaven worden lager gewaardeerd in belastingjaar 2017 dan was geraamd. Hierdoor zijn er minder OZB-opbrengsten gerealiseerd. Echter door areaaluitbreiding van een groot object in de Eemshaven zijn deze lagere opbrengsten gecompenseerd met hogere opbrengsten.

Bezwaren

Woningen

In 2017 zijn WOZ-beschikkingen verzonden met als prijspeil 1 januari 2016. Deze beschikkingen, gecombineerd met de aanslagen 2017, zijn verzonden op 28 februari 2017. De beschikkingen hebben geleid tot 110 bezwaarschriften tegen de aanslag/WOZ-beschikking binnengekomen, waarvan 10 tegen de aanslag gemeentelijke heffingen. De overige 100 bezwaren waren gericht tegen de WOZ-waarde.

De bezwaren zijn afgehandeld. Zie voor een nadere onderverdeling onderstaand overzicht:

	Woning	Niet-woning
Geground	26	14
Ongegrond	27	13
Overige gronden	0	0
Ingetrokken	3	6
Niet in behandeling genomen	0	1
<i>Totaal</i>	<i>56</i>	<i>34</i>

No Cure - No Pay

Via 'no cure no pay'-bureaus zijn 37 bezwaarschriften binnengekomen. Hiervan zijn 17 gegrond verklaard. De overige bezwaarschriften zijn ongegrond, niet-ontvankelijk of ingetrokken. Over het jaar 2017 is er voor € 18.863,95 aan proceskosten uitbetaald. Deze kosten hebben betrekking op de 26 gegrondverklaringen van 2017 en de beroepszaken met betrekking tot 2016, die in 2017 zijn behandeld.

Niet-woningen

Inzake een object in de Eemshaven loopt een bezwaarprocedure waar de gemeente al langer mee in overleg is. De gemeente is in goed overleg met de betrokken partij om tot een goede afloop voor beide partijen een waardebepaling overeen te komen. Een juridische procedure wil de gemeente voorkomen. Vanuit voorzichtigheid is een waarde meegenomen en heeft de gemeente een standpunt ingenomen over de minimale waarde van het object gebaseerd op deskundigenonderzoek. Vanwege het lopende bezwaar is er ondanks een voorzichtigheid uitgangspunt nog geen zekerheid over de afwikkeling. De gemeente heeft hier financieel een voorziening als maatregelen tegenover gezet.

Aardbeving

In 2017 is er een groter accent gelegd op de waardebepaling en de aftrekmogelijkheid in het voortraject. Door middel van vooraf informeren kan eventuele schade al worden meegenomen bij de waardebepaling, voordat de aanslagen de deur uit gaan. In totaal hebben in 2017 49 eigenaren melding gedaan van aardbevingsschade; hiervan ken 1 melding geen schadebedrag. Alle meldingen zijn inmiddels afgehandeld. Dit heeft geresulteerd in een OZB-derving € 2.643.

Declaratie/schadeclaim

De OZB-derving van € 2.774 wordt samen met de kosten voor bezwaarafhandeling, informele afhandeling van schademeldingen en uitbetaalde proceskosten geclaimd bij NCG c.q. de Minister van EZ. Op dit moment is nog niet te zeggen of de claim door het NCG/de minister van EZ wordt gehonoreerd. Over de voorgaande jaren is ook nog geen duidelijkheid.

Belastingdruk

De provincie Groningen publiceert in het kader van haar financieel toezicht op de gemeenten, evenals het COELO, overzichten met de belastingdruk van alle gemeenten en de gemeenten in de provincie Groningen. De situatie wijkt voor 2017 weinig af van de overzichten van voorgaande jaren. Hieronder een overzicht van de tarieven van Eemsmond in relatie tot het landelijke gemiddelde.

Omschrijving	Provinciaal gemiddelde	Eemsmond
Woonlasten Eigen woning:		
- éénpersoonshuishouden	684,00	699,00
- meer persoonshuishouden	759,00	771,00
	Provinciaal gemiddelde	Eemsmond
OZB:		
- woningen	0,1837%	0,2467%
- Niet woning (E/G)	0,7236%	0,7494%
Afvalstoffenheffing		
- éénpersoonshuishouden	202,00	82,00
- meerpersoonshuishouden	275,00	154,00
Rioolheffing		
- eenpersoonshuishouden	196,00	263,00
- meerpersoonshuishouden	196,00	263,00

Eemsmond staat in 2017 landelijk op plaats 237 waar het gaat om de laagste woonlasten.

Algehele conclusie:

- Eemsmond heeft een hoge score met de tarieven voor de OZB;
- Eemsmond heeft landelijk gezien een zeer laag tarief voor de afvalstoffenheffing;
- De tarieven voor de rioolheffing liggen boven het gemiddelde.

Onderstaand geven we een overzicht van de tarieven en woonlasten van Eemsmond, in vergelijking met de omliggende gemeenten. Dit overzicht kent als uitgangspunten eigen woningbezit en een meerpersoonshuishouden.

Gemeente	OZB woningen eigenaar (in %)	OZB niet- woningen eigenaar (in %)	OZB niet- woningen gebruik (in %)	Afvalstof- fenheffing	Riool- heffing	Belasting- druk
Appingedam	0,2596	0,3979	0,3202	€ 265	€ 232	€ 840
Bedum	0,1662	0,2636	0,2002	€ 226	€ 215	€ 728
Delfzijl	0,2126	0,4438	0,3711	€ 268	€ 280	€ 805
Eemsmond	0,2467	0,4151	0,3343	€ 154	€ 263	€ 771
De Marne	0,1969	0,3134	0,2596	€ 213	€ 363	€ 850
Loppersum	0,1874	0,2175	0,1653	€ 223	€ 345	€ 885
Winsum	0,2125	0,2702	0,2035	€ 227	€ 210	€ 783

Kwijtschelding

De kwijtschelding van lokale heffingen heeft dit jaar geleid tot een totaalbedrag van € 160.428. In 2017 is € 135.000 begroot. Reden voor deze extra uitgave is verruiming van het kwijtscheldingsbeleid en stijging van de belastingsoorten die in de kwijtschelding zijn betrokken.

De gemeente werkt hierin samen met het Hefpunt, inmiddels Het Noordelijk Belastingkantoor geworden, het belastingkantoor van de drie noordelijke waterschappen. Burgers hoeven voor kwijtschelding slechts bij één organisatie een aanvraag in te dienen. Net als voorgaande jaren hanteerde onze gemeente ook voor 2017 een norm van 100%.

6.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen

Algemeen

Voor de jaren 2014 tot en met 2017 is de nota 'Risicobeheersing en Weerstandsvermogen' van toepassing.

Bij de uitvoering van de gemeentelijke taken loopt de gemeente diverse risico's. De gemeente Eemsmond wil de (mogelijke financiële) risico's, die voor rekening komen van de gemeente op een gestructureerde manier beheersen om keuzes rondom deze risico's bewust te kunnen maken.

Hierbij is van belang de omvang van eventuele financiële tegenvallers (risicoprofiel) in relatie tot de mate waarin de gemeente eventuele risico's kan opvangen (weerstandsvermogen).

Het weerstandsvermogen betreft de relatie tussen de geïdentificeerde risico's en de weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen is voldoende indien de risico's opgevangen kunnen worden in de weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Deze ratio wordt afgezet tegen een norm. Op deze wijze kan worden geconcludeerd of de gemeente Eemsmond beschikt over voldoende weerstandsvermogen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten als gevolg van het voordoen van risico's, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de Begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden.

Binnen het BBV wordt een onderscheid gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen (Algemene reserve en stille reserves). Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die structureel inzetbaar zijn om structurele tegenvallers op te vangen (onvoorzien structureel, vrije ruimte in de meerjarenplanning, onbenutte belastingcapaciteit en bezuinigingen).

De gemeente Eemsmond gebruikt in eerste instantie de incidentele weerstandscapaciteit om zowel incidentele als structurele tegenvallers te dekken. Mochten zich gedurende een jaar structurele tegenvallers voordoen, zonder dat daar meevallers tegenover staan, dan zullen deze eerst incidenteel worden afgedekt middels de incidentele weerstandscapaciteit. Vervolgens zal hiervoor bij de eerstvolgende Begroting dekking gezocht worden. Hierbij wordt als uitgangspunt gehanteerd dat de Begroting voor dat jaar en/of meerjarig sluitend is. Indien een structureel gevolg aan de orde is wordt bij de Kaderplan/Begroting een oplossing gezocht voor het dekken van dit gevolg.

Er worden geen eisen gesteld aan de omvang van de structurele weerstandscapaciteit, omdat deze niet van de één op de andere dag kan worden ingezet. Wel dient er over de ruimte te worden gerapporteerd bij de Jaarrekening.

De incidentele weerstandscapaciteit voor de gemeente Eemsmond bestaat uit:

- Algemene reserve (inclusief ondergrens van € 1.815.000);
- Stille reserves op de overige gronden.

Berekening weerstandsvermogen

De mate waarin financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden, wordt gedefinieerd als het weerstandsvermogen. Het staat met andere woorden voor de robuustheid van de Begroting en wordt bepaald door de risico's in relatie te brengen met de weerstandscapaciteit. In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' heeft de gemeente Eemsmond bepaald dat het weerstandsvermogen voldoende is indien de ratio groter of gelijk is aan 1,4 (voorheen: het vrij aanwendbaar deel van de algemene reserve moest positief zijn).

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in de volgende ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit -/- ondergrens}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \text{Ratio}$$

Om een beoordeling te kunnen geven over het weerstandsvermogen van de gemeente Eemsmond is de volgende normeringstabel van toepassing.

Klasse	Ratio weerstandsvermogen (intervallen)	Betekenis (beoordeling)
I	groter dan 2,0	Uitstekend
II	tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
III	tussen 1,0 en 1,4	Voldoende
IV	tussen 0,8 en 1,0	Matig
V	tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
VI	kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is als volgt samengesteld.

Incidentele weerstandscapaciteit 2017		
Omschrijving	voor besluitvorming resultaatbestemming	na besluitvorming resultaatbestemming
Algemene reserve	6.187.332	6.187.332
Nog te bestemmen resultaat		1.661.433
Correctie op resultaatbestemming (conform voorstel toegevoegd aan bestemmingsreserves i.p.v. algemene reserve):		
- reserve Decentralisaties voordeel beschermd wonen		-126.000
- reserve Decentralisaties voordeel gelden asielinstroom		-156.000
- reserve Lokale Woon-en Leefbaarheidsplannen		-550.000
- reserve Scholenprogramma		-500.000
Overige voorstellen (hfd.15)		-130.500
	6.187.332	6.386.265
Stille reserves op overige gronden	693.222	693.222
	6.880.554	7.079.487
Ondergrens	-1.815.000	-1.815.000
	5.065.554	5.264.487

De stille reserves volgen uit het verschil tussen de boekwaarde en de geschatte opbrengstwaarde van de overige gronden per 31 december 2017.

Benodigde weerstandscapaciteit (inventarisatie van de risico's)

Bij de Begroting 2018 is de inventarisatie van de risico's geactualiseerd. Deze actuele inventarisatie wordt gehanteerd voor de rekening 2017.

Ten opzichte van de actualisatie bij de Begroting 2017 is sprake van een minimale wijziging. De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt € 1.559.500 (was: € 1.576.000).

In hiernavolgend overzicht worden de risico's weergegeven.

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Algemeen (concernbreed)			
Extra beslag op de personele capaciteit (gemeentebreed) als gevolg van het voordoen van een incident	50%	€ 65.000	€ 32.500
Het ontvangen van een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds dan geraamd	30%	€ 225.000	€ 67.500
Meerjarig effect op de hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds a.g.v. de herindeling (impact maatstaven)	PM	PM	PM
Daling van de inkomsten uit onroerende zaakbelastingen van grote objecten in de Eemshaven	30%	€ 480.000	€ 144.000
Invoering van nieuwe wet- en regelgeving kan leiden tot extra inzet van personele capaciteit die niet zijn voorzien	30%	€ 65.000	€ 19.500
Renteontwikkeling (risico dat renteontwikkeling afwijkt van intern gehanteerde rekenrente)	10%	€ 225.000	€ 22.500
Effectuering van garantstellingen (zoals gewaarborgd geldeningen)	10%	€ 65.000	€ 6.500
Risico dat de garantstelling jegens NV Groningen Seaports wordt geeffectueerd.	PM	PM	PM
Risico op schade aan gemeentelijk vastgoed en infrastructuur a.g.v. de aardgaswinning	PM	PM	PM
Opbarebare ruimte / Ruimtelijke ontwikkeling			
Grondverontreiniging bij GWRP projecten	10%	€ 65.000	€ 6.500
Schade aan ondergrondse bekabeling bij openbare werken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Financiële gevolgen dichtslibben haven Noordpolderzijl	50%	€ 480.000	€ 240.000
Vervallen van garanties na faillissement uitvoerders tijdens, of na afronding van werken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Schade aan zaken in de openbare ruimte a.g.v. natuurgeweld die niet gedekt worden door verzekeringen	30%	€ 65.000	€ 19.500
Vroegtijdig moeten vervallen van materieel gemeentewerken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Sanering van het grondbedrijf a.g.v. tegenvallende verkoopresultaten	10%	€ 2.225.000	€ 222.500

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Sociaal domein			
Hogere exploitatietekorten bij Werkplein Ability dan geraamd in de begroting.	30%	€ 225.000	€ 67.500
Stijging vervoerskosten (o.a. WMO, leerlingenvervoer) a.g.v. contractuele NEA-index boven de geraamde index	30%	€ 65.000	€ 19.500
Overschrijding uitgaven jeugdwet a.g.v. ontwikkeling macrobudget en de overeengekomen provinciale solidariteit	50%	€ 480.000	€ 240.000
Risico claims a.g.v. een incident rondom de jeugdzorg	10%	€ 955.000	€ 95.500
Overschrijding uitgaven voor ZIN en PGB WMO begeleiding a.g.v. ontwikkeling in het macrobudget en de gewijzigde systematiek in 2016 (open einde regeling)	30%	€ 480.000	€ 144.000
Het risico dat geen aanspraak gemaakt kan worden (of afwijzing) van de vangnet-regeling.	30%	€ 480.000	€ 144.000
Risico t.a.v. onvoorziene automatiseringsaspecten binnen het sociaal domein (decentralisaties)	10%	€ 225.000	€ 22.500
Hoger exploitatietekort bij Volkskredietbank Noord Groningen dan geraamd in de begroting.	10%	€ 65.000	€ 6.500
Overschrijding a.g.v. hogere WMO-uitgaven dan geraamd m.b.t. woningaanpassingen	30%	€ 65.000	€ 19.500
Totaal			€ 1.559.500

Berekening ratio weerstandsvermogen

De ratio van het weerstandsvermogen bedraagt ultimo 2017:

$$\frac{\text{€ 7.079.487 -/- ondergrens van € 1.815.000}}{\text{€ 1.559.500}} = 3,38$$

Bij bovenstaande berekening is al rekening gehouden met de voorstellen uit deze rekening.

De hieraan gekoppelde beoordeling (norm) is 'Uitstekend'. De gemeente heeft eind 2017 voldoende buffer voor het opvangen van de tot dan toe geïnventariseerde risico's.

Structurele weerstandscapaciteit

In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' is geen ondergrens meer bepaald voor de structurele weerstandscapaciteit. Zoals al eerder gesteld worden, indien zich structurele risico's voordoen, deze in het lopende begrotingsjaar incidenteel afgedekt en zal voor de nieuwe Begroting structureel dekking gevonden moeten worden. Deze dekking kan onder meer gevonden worden in onvoorzien structureel, de begrotingsruimte, de onbenutte belastingcapaciteit en bezuinigingen.

Op dit moment is bij diverse belastingen en heffingen de 100%-kostendekkendheid nog niet bereikt. Er is dus nog sprake van een potentiële ruimte in de belastingcapaciteit.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet op een andere manier zijn ondervangen en die een financieel gevolg kunnen hebben. Het totaal van de risico's is bepaald op € 1.559.500 (actualisatie van de risico's bij de Begroting 2018).

Verbonden partijen

Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor de tekorten van gemeenschappelijke regelingen waarin het deelneemt. De gemeente Eemsmond heeft deze exploitatietekorten van de gemeenschappelijke regelingen reeds afgedekt in de Begroting van de gemeente. Dit betekent dat hierdoor nagenoeg geen aanspraak gedaan hoeft te worden op de weerstandscapaciteit. Tussentijds beoordeelt de gemeente de tussentijdse cijfers zodat (bij de bestuursrapportages) tijdig geanticipeerd kan worden op de financiële ontwikkelingen bij de verschillende gemeenschappelijke regelingen.

Risico's gasboringen en aardbevingen

Door het boren en het winnen van aardgas in het Slochter gasveld, wat zich ook bevindt onder onze gemeente, doen zich aardbevingen voor. De verwachtingen voor de toekomst is dat de kracht van de bevingen kunnen toenemen. Dit heeft voor de gemeente diverse gevolgen op het gebied van: schade aan gemeentelijke gebouwen en infrastructuur, dalend veiligheidsgevoel waardoor het vestigingsklimaat negatief wordt beïnvloed, hetgeen effect heeft op de grondexploitaties, en waardedaling van de woningen in de gemeente.

Hierdoor loopt de gemeente financiële risico's. Het is lastig deze risico's te kwantificeren. De gemeente zet zich in de nadelige effecten te claimen bij de NAM of het rijk.

Conclusie

De ratio van het weerstandsvermogen bedraagt 3,38. Dit is hoger dan 2,0 en staat daarmee gelijk aan 'uitstekend'. De gemeente Eemsmond heeft eind 2017 voldoende weerstandsvermogen heeft om de geïnventariseerde risico's af te dekken.

Financiële kengetallen

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat er in deze paragraaf vijf financiële kengetallen opgenomen dienen te worden. Deze kengetallen geven op eenvoudige wijze inzicht in de financiële positie van de gemeente. Deze kengetallen hebben geen functie als normeringinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincies.

Definities kengetallen

Hieronder wordt aangegeven welke vijf financiële kengetallen opgenomen zijn en wat de kengetallen inhouden.

Netto schuldquote

Het kengetal "netto schuldquote", ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de Begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een Begroting minder flexibel wordt. De netto schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossing op de exploitatie. In de berekening wordt niet meegenomen waarvoor de schulden zijn aangegaan.

Voor de berekening van de netto schuldquote wordt de netto schuld gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie.

Solvabiliteitsratio

De "solvabiliteitsratio" geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder de gemeente.

Voor de berekening van de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen gedeeld door het totaal vermogen.

Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde Begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele lasten en baten en het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves te delen door de totale baten.

Grondexploitatie

Het financiële kengetal "grondexploitatie" geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht.

Voor de berekening van dit kengetal wordt de boekwaarde van niet in exploitatie genomen bouwgronden en de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie gedeeld door de totale baten.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. Het kengetal "lokale lasten" wordt berekend aan de hand van het gemiddeld OZB-tarief. Een hoog gemiddeld OZB-tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde geeft aan in hoeverre de gemeente al gebruik heeft moeten maken van deze optie en dus ook beperkt is in het verkrijgen van extra inkomsten. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Voor de berekening van de belastingcapaciteit worden de totale woonlasten van meerpersoonshuishoudens gedeeld door het landelijk gemiddelde van deze woonlasten van het jaar hiervoor.

Overzicht Financiële kengetallen

Voor de gemeente Eemsmond zien de financiële kengetallen er als volgt uit:

<i>Verloop van de kengetallen</i>	<i>Rekening 2016</i>	<i>Begroting 2017</i>	<i>Rekening 2017</i>
Netto schuldquote	67,4%	82,5%	71,4%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	63,7%	82,9%	72,4%
Solvabiliteitsratio	34%	26%	26%
Structurele exploitatieruimte	6,0%	-0,9%	1,7%
Grondexploitatie	2,9%	4,3%	2,9%
Belastingcapaciteit	101%	108%	102%

Toelichting op de financiële kengetallen

De netto schuldquote is in werkelijkheid lager dan geraamd. Doordat een geplande af te sluiten langlopende lening niet nodig is geweest en een deel van de lopende leningen regulier zijn afgelost, is sprake van lagere vaste schulden dan geraamd. De solvabiliteitsratio, de verhouding tussen het eigen vermogen (reserves) en het totale vermogen, is niet verslechterd.

De berekening van het kengetal 'structurele exploitatieruimte' laat zien dat de ruimte iets is toegenomen (ten opzichte van de Begroting). Dit heeft te maken met het overschot van de rekening 2017.

Het kengetal 'grondexploitatie' is ten opzichte van de Begroting 2017 iets toegenomen.

De berekening van het kengetal belastingcapaciteit geeft een actuele vergelijking aan met de gemiddelde landelijke lasten.

6.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Eemsmond heeft een groot deel van de openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor al die activiteiten bestaat die openbare ruimte uit enkele kapitaalgoederen, die als volgt gerubriceerd kunnen worden:

- Infrastructuur (wegen, riolering, kunstwerken);
- Water;
- Voorzieningen (openbaar groen, begraafplaatsen, verlichting, sportfaciliteiten);
- Gebouwen.

Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Gezien de duurzaamheid van de kapitaalgoederen is dat een taak die continu (behoorlijk wat) budgettaire middelen vergt. Met de verplichte paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen krijgt de Raad de mogelijkheid om kaders te stellen voor onder andere onderhoud van wegen, riolering en groen.

Situatie Eemsmond

De gemeente Eemsmond heeft ongeveer 435 hectare aan openbare ruimte in beheer. Deze openbare ruimte omvat de kapitaalgoederen wegen, riolering, Civiele objecten, openbare verlichting, openbaar groen, sloten, havens, sportvelden, begraafplaatsen en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten. Het beleid ten aanzien van het onderhoud van deze kapitaalgoederen is in Eemsmond vastgelegd in:

- Rationeel Wegbeheer, Beleid en beheerplan wegen, 2016 – 2020;
- Beleid en beheerplan Openbare Verlichting, 2016 – 2020;
- Systematisch onderhoud gebouwenbeheer;
- Kwaliteitsvisie groen/ groenstructuurplan 2012 – 2017;
- Baggerplan voor het bebouwde gebied;
- Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018;
- Beheerplan " Civiele constructies" 2016 - 2020.

Wegen

De gemeente Eemsmond heeft 1.510.176 m² aan verhardingen in beheer. Hiervan is 881.998 m² asfaltverharding, 499.853 m² elementenverharding, 115.557 m² betonverharding en 15.409 m² half-verharding. Sinds 1990 worden de wegen in de gehele gemeente Eemsmond onderhouden op basis van het programma Rationeel Wegbeheer. Eind 2015 is door de Raad het Beleid- en beheerplan vastgesteld. Het huidige onderhoudsniveau van de verschillende wegtypes is bepaald op 'basis'.

Het huidige Beheerplan loopt af in 2020 en moet in 2019 geactualiseerd worden.

Asfaltverhardingen

Bij het hanteren van een minimumniveau voor het plegen van onderhoud aan asfaltverhardingen treedt een verslechtering op ten opzichte van een goed onderhoudsniveau. Door het uitstellen van onderhoud neemt de schade toe en is het noodzakelijk om op termijn een zwaardere onderhoudsmaatregel toe te passen. Bij een lange periode van uitstel zal alleen een algehele reconstructie nog uitkomst kunnen bieden. Dit kan eventueel gecombineerd worden met andere werkzaamheden, zoals een herinrichting.

Elementenverharding

Het uitstellen van onderhoud aan elementenverharding zal niet zoals bij de asfaltverhardingen, tot een drastische verhoging van kosten leiden. De gemeente blijft echter wel aansprakelijk voor de schade die ontstaat door de slechte onderhoudstoestand van de verhardingen.

Overzicht lasten kapitaalgoed wegen 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Gemiddeld jaarbudget op basis van meerjaren beheerplan wegen		
Onderhoud deklagen, slijtlagen en herstraatwerk	499	499

Openbare verlichting

In de gemeente Eemsmond staan circa 4.000 lichtmasten. Hiervan zijn zo'n 3.800 in beheer bij de gemeente Eemsmond en de overige staan langs provinciale wegen en zijn in beheer bij de provincie Groningen. In 2015 is door de Raad het Beleidsplan Openbare Verlichting geactualiseerd. De uitvoering vindt plaats vanaf 2016 en loopt af in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed openbare verlichting 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Jaarbudget onderhoud openbare verlichting (excl. inzet eigen uren)	123	115
	Geplande investeringen	Gerealiseerde Investeringen
Investeringen	204	60

Water

Met uitzondering van de havens van Uithuizen en Warffum heeft de gemeente Eemsmond geen bevaarbaar binnenwater in eigendom en beheer. Wel heeft de gemeente 155 kilometer sloten in beheer en een aantal vijvers.

Op 1 januari 2008 is de Wet gemeentelijke watertaken in werking getreden. Deze wet regelt de verbrede rioolheffing waarmee gemeenten waterproblemen in bebouwd gebied kunnen aanpakken. Via deze wet wordt ook de bestaande gemeentelijke verantwoordelijkheid voor riolering uitgebreid met regenwaterbeleid en gemeentelijk beleid als er grondwaterproblemen zijn. De Wet gemeentelijke watertaken maakt onderscheid in een zorgplicht voor inzameling van afvalwater én overtollig regen- en grondwater (zie ook rioolbeheer).

Gebouwen

Door de gemeente Eemsmond worden 44 gebouwen onderhouden. Dit betreft: een gemeentehuis, de voormalige Rabobank, een onderkomen van het Gemeentebedrijf, twee sporthallen, vier gymgebouwen, een multifunctioneel centrum, twee zwembaden, een brandweergebouw, twee dorpshuizen, twee peuterspeelzalen, één kinderdagverblijf, vier molens, één toren, vier kantoorgebouwen, Kaap Rottumeroog, Zielhoes Noordpolderzijl en vijftien overige kleinere gebouwen.

De gemeentelijke gebouwen worden onderhouden met behulp van het geautomatiseerd planmatig onderhoudssysteem (SO) en het meerjarenplan schilderwerk. Voor het reguliere onderhoud is in de Begroting een jaargemiddelde opgenomen. Voor het "updaten" zijn geen structurele middelen beschikbaar.

Het gemeentelijk vastgoed is gevisualiseerd door middel van het programma "Structurecloud" en kan worden benaderd via onderstaande link:

<http://eemsmond.structurecloud.nl/>

Overzicht lasten kapitaalgoed gebouwen 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Jaarbudget rationeel gebouwenbeheer:		
Structureel	435	435
Incidenteel (is excl. inzet eigen uren)		

Groenbeheer

Vanaf 1 januari 2014 wordt voor een aantal werkprocessen gewerkt met een beeldbestek bij het onderhoud van het openbaar groen.

Er wordt gewerkt op het vastgestelde onderhoudsniveau "Basis" met enkele accenten (begraafplaatsen en dorpscentra) op onderhoudsniveau "Basis Plus". Het openbaar groen, de sportvelden en de begraafplaatsen worden op grotendeels milieuvriendelijke wijze onderhouden. De werkzaamheden worden door de medewerkers van de afdeling Ruimte en Ability uitgevoerd.

De inventarisatie van het groen (bomen, plantvakken, plantensoorten) en de controle van de digitale ondergronden zijn verwerkt in het groenbeheersysteem.

Een groep medewerkers is opgeleid tot boomveiligheidscontroleur. Dit om te kunnen voldoen aan onze wettelijke zorgplicht voor het boomonderhoud.

Als gevolg van diverse boomziekten zijn er al verscheidene bomen gekapt maar ook de komende jaren dient hier nog voldoende tijd en aandacht aan besteed te worden. Planmatig zullen er de komende jaren bomen herplant worden op gewenste en passende plaatsen.

De komende jaren blijft de ambitie om grote delen van het openbaar groen planmatig om te vormen naar kwalitatief duurzaam groen, waardoor op termijn minder intensief onderhoud noodzakelijk zal zijn.

Overzicht lasten kapitaalgoed groen 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Jaarbudget onderhoud groen (excl. inzet eigen uren)	469	482

Rioolbeheer

Eind 2013 is een nieuw afvalwaterbeleidsplan vastgesteld in samenwerking met de gemeenten de Marne, Winsum en Bedum en met het waterschap Noorderzijlvest. Dit plan heeft een looptijd van 2014 t/m 2018 en streeft naar intensieve samenwerking tussen partijen in de (afval)waterketen met als doel efficiënter en effectiever rioolbeheer en planvorming. In het plan zijn de activiteiten opgenomen, die voortvloeien uit de wettelijke zorgplicht van de gemeente op grond van de Wet Milieubeheer, aangevuld met de nieuwe gemeentelijke watertaken op basis van de Waterwet. Verder is in het afvalwaterbeleidsplan planmatig rioolonderhoud en vervanging opgenomen, waarbij nadrukkelijk gekeken wordt naar de waterketen als geheel.

Overzicht lasten kapitaalgoed riolen 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Jaarbudget onderhoud riolen, IBA's en pompgemalen (excl. inzet eigen uren)	81	78
	Geplande investeringen	Gerealiseerde Investeringen
Investeringen	960	135

Beheer Civiele constructies

De in de wegen en watergangen aanwezige Civiele objecten (bruggen, dammen, duikers en oeverbescherming) worden eens per vijf jaar geïnspecteerd. De laatste periodieke inspectie heeft in 2015 plaatsgevonden. Op basis van deze inspecties is een onderhoudsplanung gemaakt voor een periode van vijf jaar. Bij beheer Civiele objecten wordt niet met een gemiddeld jaarbudget gewerkt. De gemeente Eemsmond heeft in totaal 38 st. bruggen, 144 st. duikers, circa 12.900meter aan oeverbescherming, 4 st. aanlegvoorzieningen, 14 st. steigers, 2 st. remmingswerken, 1 tunnel in beheer. Het huidige beheerplan eindigt in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed bruggen en oeverconstructies 2017 (x € 1.000)

	Raming (na wijziging)	Realisatie
Jaarbudget onderhoud via voorziening	55	55
Investerings (excl. inzet eigen uren)	370	221

6.4 Financiering

Algemeen

De financieringsparagraaf vloeit voort uit de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO). De wet FIDO geeft regels voor het financieringsgedrag van gemeenten.

Op lokaal niveau is deze regelgeving vertaald in het door de Raad vastgestelde treasurystatuut. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie van de gemeente. Het treasurybeheer bestaat uit verschillende onderdelen, die hieronder uitgebreid worden beschreven:

- Risicobeheer
- Gemeentefinanciering
- Kasbeheer

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het (verwachte) risicoprofiel van de organisatie en is het kernonderdeel van de treasuryparagraaf. Onder risico's worden verstaan zowel renterisico's (vaste schuld en vlottende schuld) als kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en – zover ter zake – valutarisico's.

Het renterisico van de vlottende schuld, de kasgeldlimiet, is in box 1 in beeld gebracht en die van de vaste schuld, de renterisiconorm, in box 2. In de Wet Fido worden normen gesteld voor zowel de kasgeldlimiet als voor de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximumbedrag waarvoor de gemeente middelen mag aantrekken op de geldmarkt. De kortlopende middelen worden aangetrokken in de vorm van kasgeldleningen en door gebruikmaking van de rekening-courant. De middelen worden veelal aangetrokken bij de huisbankier van de gemeente, de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De grootte van de kasgeldlimiet is afhankelijk van de totale lasten van de Begroting resp. Rekening van het dienstjaar. Voor 2017 geldt voor de kasgeldlimiet een percentage van 8,5. De onderstaande tabel 'box 1 kasgeldlimiet' geeft de kasgeldlimiet weer ultimo het jaar 2017. Rente over kort geld is momenteel aanzienlijk lager dan voor langlopende leningen. De consolidatie wordt daarom ook zolang mogelijk uitgesteld. In heel 2017 is de rente over kort geld zelf negatief: over de opgenomen kasgeld leningen in 2017 is rente ontvangen.

Box 1 Kasgeldlimiet

Omvang per 31 december 2017 (x € 1.000)		Begroting (primair) 2017	Rekening 2017
1.	Toegestane kasgeldlimiet:		
-	in procenten van de grondslag (totale lasten op de Begroting)	8,5%	8,5%
-	in bedrag	4.945	5.417
2.	Omvang vlottende korte schuld:		
-	opgenomen gelden < 1 jaar		5.000
-	schuld in rekening-courant		3.354
-	gestorte gelden door derden < 1 jaar		0
-	overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld		0
3.	Vlottende middelen:		
-	contante gelden in kas		9
-	tegoeden in rekening-courant		237
-	tegoeden in schatkist (min van Financiën)		4.492
-	overige uitstaande gelden < 1 jaar		0
4.	Totaal netto vlottende schuld (2-3)		3.616
Ruimte [+] of Overschrijding [-] (1-4)			1.801

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: "de mate waarin het saldo van de rentelasten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rente typische looptijd van een jaar of langer".

Het renterisico op de vaste schuld dient te voldoen aan de renterisiconorm; deze norm is in een wettelijke uitvoeringsregeling uitgewerkt als een bedrag ter hoogte van 20% van de totale lasten van de Begroting, en tenminste € 2,5 miljoen. Met het stellen van deze normen stelt het Rijk een kader om gemeenten tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te laten komen, dat het renterisico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt. De gemeente Eemsmond streeft naar een opbouw van de leningenportefeuille waarbij het renterisico wordt gespreid over een reeks van jaren. Dit kan door te voorkomen dat een onevenredig groot deel van de leningen in enig jaar geherfinancierd wordt. Uit de tabel van Box 2 renterisiconorm blijkt dat voldaan wordt aan de renterisiconorm.

Berekening van de renterisiconorm en renterisico vaste schuld in 2017:

Box 2 Renterisiconorm

	Gew.Begroting 2017	Rekening 2017
1. Renteherziening op vaste schuld o/g en u/g	0	0
2. Aflossingen	3.182.360	3.182.360
3. Renterisico (1 + 2)	3.182.360	3.182.360
4. Stand van de totale lasten (begroting/rekening)	58.171.152	59.955.464
5. Vastgesteld percentage	20%	20%
6. Renterisiconorm (4 x 5)	11.634.230	11.991.093
7. Ruimte (6 – 3)	8.451.870	8.808.733

In 2017 heeft de gemeente voldaan aan de renterisiconorm. De gemeente loopt geen risico's als het gaat om koers- en valutarisico's.

Gemeentefinanciering

Het onderdeel gemeentefinanciering binnen het treasurybeheer geeft inzicht in de financieringspositie van de gemeente en de daarbij behorende financieringsbehoefte.

Het is opgesplitst in drie onderwerpen:

1. Financiering;
2. Uitzetting;
3. Relatiebeheer.

Financiering

Financieringspositie

In feite gaat het hier om het opstellen van een liquiditeitsbegroting. De ontwikkeling van de financieringspositie is bepalend voor de leningenportefeuille. Het systeem van financiering bij de gemeente Eemsmond is eenvoudig. De mate van investeren in onze gemeente leidt tot een continue financieringsbehoefte. Voor zover er geen liquide middelen aanwezig zijn, wordt binnen de grenzen van de kasgeldlimiet met kort geld gefinancierd. Indien nodig wordt geconsolideerd en sluiten wij een vaste geldlening af voor een periode van 20 tot 25 jaar.

In 2017 is in onze financieringsbehoefte voorzien door middel van het aantrekken van kort geld. Dit kort geld is aangetrokken in de vorm van maandelijkse kasgeldleningen. De hoogte van deze leningen varieerde van 4 miljoen tot 5 miljoen. De reden voor het financieren van kort geld is grotendeels ingegeven door het feit dat de rente op deze leningen uitzonderlijk laag is (momenteel zelfs negatief). De consequentie is dat gedurende het jaar 2017 de wettelijk vastgestelde kasgeldlimiet (het maximumbedrag waarvoor de gemeente middelen (kort kasgeld) mag aantrekken mag aantrekken op de geldmarkt) op sommige momenten is overschreden.

In 2017 is een nieuwe langlopende geldlening bij de Bank Nederlandse Gemeenten ad € 7,5 mln. afgesloten met een looptijd van 10 jaar en een rentepercentage van 0,445%.

Leningenportefeuille

Onderstaand geven wij een overzicht van de mutaties in de leningenportefeuille.

	€	Gewogen gemiddelde rente (%)
Stand per 1 januari 2017	35.869.891	3,65%
Nieuwe leningen	7.500.000	
Reguliere aflossingen	3.182.360	
Vervroegde aflossing	0	
Renteaanpassing (oud percentage)		
Renteaanpassing (nieuw percentage)		
Stand per 31 december 2017	40.187.531	2,82%

Financieringstekort

Het financieringstekort is als volgt berekend:

Financiering:	€
boekwaarde investeringen 1 januari 2017	75.473.956
eigen kapitaal -/-	35.394.464
langlopende leningen -/-	35.869.891
Financieringstekort	4.209.601

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer heeft de gemeente een overeenkomst afgesloten met de BNG. In de overeenkomst is geregeld dat de bank een gedeelte van het kasbeheer verricht tegen gunstige rentetarieven. In de overeenkomst is een kredietlimiet bepaald van € 5.000.000. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen.

Voor het aantrekken van financieringsmiddelen voor de lange termijn dient op basis van het treasurystatuut bij minimaal drie partijen offerte te worden opgevraagd. Op basis van de overeenkomst van financiële dienstverlening wordt in ieder geval de BNG uitgenodigd om offerte uit te brengen. Op basis van de overeenkomst kan de gemeente indien de condities van de BNG niet naar wens zijn, de bank in de gelegenheid stellen om een hernieuwde offerte uit te brengen. Wij geven aan onder welke condities wij de geldlening of belegging met de bank wensen af te sluiten. Als het aanbod van de hernieuwde offerte gelijk of gunstiger is dan een aanbod van een andere partij wordt de transactie alsnog met de huisbankier, BNG, gesloten. Naast de BNG heeft de gemeente een rekening bij de plaatselijke bank voor het afstorten van leges.

De betalingen lopen via de BNG. De rekening bij de plaatselijke bank is hoofdzakelijk voor het gebruik van de pinautomaat bij de centrale balie. De gemeente streeft naar een concentratie van overtollige liquiditeiten bij één bank. Bij liquiditeitsbehoefte trekt de gemeente kortlopende middelen aan in de vorm van kasgeldleningen met inachtneming van de kasgeldlimiet.

Kasbeheer

Teneinde de kosten van het geldstromenbeheer te beperken, wordt:

- Het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar en de liquiditeitsplanning af te stemmen. Hierbij wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie voldoende is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen;
- Het betalingsverkeer zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door één bank.

EMU-saldo

De wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof) heeft als doel om de Europese afspraken over het EMU-saldo en de middellange termijn doelstellingen te verankeren in nationale wetgeving.

In januari 2013 hebben het Rijk en de decentrale overheden een financieel akkoord gesloten waarin is afgesproken dat de tekortnorm van de gezamenlijke decentrale overheden voor 2017 minus 0,5% van het bruto binnenlands product (BBP) betreft. De EMU-grens voor de gezamenlijke decentrale overheden wordt de macronorm genoemd.

Schatkistbankieren

Vanaf 2014 is schatkistbankieren ingevoerd. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn verplicht hun tegoeden bij het Rijk onder te brengen. De tegoeden van de lagere overheden komen op de staatsbalans te staan en mogen van de staatsschuld worden afgetrokken, waardoor het financieringstekort lager wordt. Aan het eind van 2017 staat er 4,5 miljoen uit bij 's Rijks schatkist.

6.5 Bedrijfsvoering

Algemeen

Bedrijfsvoering valt in het kader van de scheiding van beleid en uitvoering onder afdeling Diensten. Daar zijn ook de consultants P&C, communicatie en juridische zaken gepositioneerd. Als het gaat om de beleidsmatige aspecten van de bedrijfsvoering zijn deze terug te vinden onder het Programma Dienstverlening & Ondersteuning. In deze paragraaf gaan wij daarom niet verder in op deze zaken en verwijzen wij u naar de teksten bij Programma Dienstverlening & Ondersteuning.

Bedrijfsvoeringsaspecten

Staf

De afdeling Staf voorziet het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie van adviezen en ondersteuning ten aanzien van primaire processen. Het gaat daarbij om rechtstreekse advisering aan het bestuur en ondersteuning op de gebieden planning & control, juridische zaken en bestuursadvies. Herindeling en aardbevingsproblematiek waren daarbij onderwerpen die nadrukkelijk aan de orde kwamen in 2017.

Planning & Control / Interne Controle

Planning & Control is verantwoordelijk voor de financiële planning en coördinatie van de P&C-cyclus. Hiertoe behoort ook het opstellen van producten zoals de Begroting en Jaarrekening, alsmede het ontwikkelen van financiële instrumenten. Daarnaast richt men zich op Interne Beheersing en Interne Controle. De in voorgaande jaren ingezette werkzaamheden op het gebied van Interne Controle zijn in 2017 doorontwikkeld tot een in de gehele organisatie geïntegreerde werkzaamheden.

ICT

In 2017 is de uitvoering van het informatiebeleidsplan beperkt gehouden tot hetgeen passend in het kader van informatiebeveiliging en gegevensmanagement. Overigens is alle aandacht uitgegaan naar het 'draaiend' houden van het systeem en de gewenste ontwikkelingen richting de nieuwe gemeente Het Hogeland.

In 2017 is volop gewerkt aan het optimaliseren van ons zaakstelsel en de livegang van Decos Join in januari 2018. Alle zaakprocessen in Join zijn onder de loep genomen en daarbij zijn we geslaagd om een vereenvoudiging aan te brengen van ruim 500 naar iets meer dan 100 zaaktypes (processen). Ook de roltoekenning in het zaakstelsel is volledig actueel gemaakt.

Personeel

In 2017 is de zogeheten talentscan uitgevoerd onder alle medewerkers die zich hiervoor hadden aangemeld (ruim 90% van alle medewerkers heeft meegedaan). De talentscan zou dienen als basis voor een uitwerking van ons competentie management maar wordt gezien de herindeling voornamelijk door medewerkers gebruikt om inzicht te krijgen in mogelijkheden en kansen. Verder heeft het grootste deel van 2017 voor wat betreft de HRM-groep voornamelijk in het teken gestaan van voorbereiding op de herindeling.

Informatiebeveiliging

Toegankelijke en betrouwbare overheidsinformatie is essentieel voor een gemeente. De gemeente beschikt over een schat aan informatie over zowel burgers als bedrijven en daarnaast is zij verantwoordelijk voor een betrouwbare en continue dienstverlening. Vanzelfsprekend dient de gemeente hierbij te voldoen aan wet- en regelgeving (zoals bijvoorbeeld voor privacy).

Gemeenten dienen verantwoording af te leggen over de inrichting en werking van de informatieveiligheid. Om dit verantwoordingsproces efficiënter en effectiever in te richten is een nieuwe auditsystematiek ontwikkeld: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Met ENSIA leggen gemeenten één keer per jaar verantwoording af over hun informatiebeveiliging door middel van de single information audit. Deze verantwoording is niet vrijblijvend en op basis van de zelfevaluatielijst vindt op bepaalde onderwerpen een IT-audit plaats.

Dit jaar verantwoorden we ons voor het eerst over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen over het jaar 2017. Het vastgestelde informatiebeveiligingsbeleid is het uitgangspunt voor de inrichting en borging van informatiebeveiliging, waarbij de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) als normenkader gehanteerd wordt. De gemeente streeft ernaar om ook op het gebied van informatiebeveiliging “in control” te zijn, ook richting Het Hogeland. Geconstateerd is dat de gemeente per eind 2017 nog niet voldoet aan haar eigen informatiebeveiligingsbeleid. Daartoe is een overkoepelende informatieveiligheidscommissie in het leven geroepen en worden op verschillende vakgebieden acties ondernomen om informatiebeveiliging te borgen in de organisatie. De maatregelen ter verbetering zijn uitgezet in een planning. Hierbij beslist de stuurgroep dan wel het lokale College over de invoering van deze maatregelen en over het risico dat de gemeente bereid is te accepteren.

Voor verdere toelichting wordt u verwezen naar de separate “jaarlijkse rapportage informatiebeveiliging 2017”.

6.6 Rechtmatigheid

Algemeen

In 2017 wordt gewerkt volgens het beleidsdocument Intern Controleplan 2015-2017. In dit beleidsdocument zijn de uitgangspunten opgenomen ten aanzien van de opzet en uitvoering van interne controlewerkzaamheden. Voor het controlejaar 2017 is een Uitvoeringsdocument Intern Controleplan 2017 vastgesteld waarin de uitgangspunten en activiteiten beschreven staan om het Intern Controleplan 2015-2017 te kunnen uitvoeren. Hierin staan o.a. de rollen en verantwoordelijkheden beschreven en worden de geplande controles voor het controlejaar 2017 toegelicht. In het Uitvoeringsdocument Intern Controleplan 2017 is de ingezette lijn van 2016, een cyclisch proces op te zetten van controle en bijsturing voortgezet.

Afhankelijk van de financiële omvang en het risicoprofiel is bepaald wat de aard en diepgang van de werkzaamheden moest zijn. Dit is gebaseerd op het normenkader en de uitkomsten van voorgaande jaren.

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole geeft de accountant een oordeel over 'het getrouwe beeld' en 'rechtmatigheid'. De Raad heeft met betrekking tot de accountantscontrole een kaderstellende rol.

Goedkeuringstolerantie

De goedkeuringstolerantie voor de jaarrekening 2017 is vastgesteld op de wettelijke norm van 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden. Dit is ongewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren.

Normenkader

Het normenkader bestaat uit alle wettelijke en gemeentelijke regelgeving (o.a. verordeningen), die van belang zijn voor de accountantscontrole op de rechtmatigheid. Het normenkader wordt jaarlijks geactualiseerd en is bij de Begroting ter kennisgeving aangeboden aan de Raad.

Uitkomsten

De uitkomsten van de rechtmatigheidswerkzaamheden zijn opgenomen in de Rapportage Intern Controleplan 2017. Deze rapportage geeft inzicht in het totaal van de uitgevoerde werkzaamheden op het gebied van Interne Controles over het jaar 2017 en de resultaten hiervan. In het accountantsverslag wordt hierover gerapporteerd.

Sociaal Domein

Met betrekking tot de interne controles Sociaal Domein (jeugd en WMO) zijn diverse controlewerkzaamheden in gezamenlijkheid met de buurgemeenten De Marne, Winsum en Bedum opgepakt.

6.7 Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de financiële positie van de verbonden partijen van de gemeente Eemsmond. Daarnaast worden de belangrijkste ontwikkelingen rondom de verbonden partijen toegelicht. Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente Eemsmond een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of in de vorm van stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is of waarvoor aansprakelijkheid bestaat wanneer de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geeft in artikel 15 aan dat in de Begroting aandacht wordt gegeven aan de gemeentelijke visie op aangegane verbonden partijen, dit in relatie tot de realisatie van de beleidsdoelstellingen volgens het programmaplan.

Visie en Beleid

De visie op verbonden partijen is niet beschreven en er is ook geen vastgesteld beleid voor de keuze tot het aangaan van een bepaalde vorm van samenwerking. Zoals uit het navolgende blijkt hangt de keuze vaak af van de aard van het belang.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regelingen worden aangegaan ter vervulling van publieke taken waarvoor de schaal van de individuele gemeente te klein is. Gemeenschappelijke regelingen kunnen worden opgelegd (door de wetgever) of uit oogpunt van doelmatigheid of deskundigheid op eigen initiatief worden aangegaan. Door vertegenwoordiging in de besturen (Algemeen Bestuur en/of Dagelijks Bestuur) is invloed mogelijk en is de eigen verantwoordelijkheid gewaarborgd.

De wettelijke grondslag voor gemeenschappelijke regelingen is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Deze wet is per 1 januari 2015 gewijzigd. Naast de verbetering van de controlerende positie van de Raad in met name het P&C-proces en aanscherping van de informatie- en verantwoordingsplicht, heeft er een dualisering van verhoudingen plaatsgevonden. Het Algemeen Bestuur heeft meer een kader stellende rol, het Dagelijks Bestuur meer een uitvoerende taak. De verhoudingen zijn daarmee in overeenstemming met de rol- en taakverdeling bij gemeenten (en provincies).

Deelnemingen

Onze gemeente is aandeelhouder van enkele vennootschappen. Het gaat daarbij in de praktijk om vennootschappen die uit overheidslichamen zijn ontstaan (voornamelijk nutsbedrijven).

De bestuurlijke invloed in die vennootschappen is in de praktijk gering. De vennootschappen zijn vooral van belang vanwege de jaarlijkse dividenduitkering.

Stichtingen en verenigingen

Waar het vormen van een (privaatrechtelijke) stichting of vereniging geschikter is voor het behartigen van een taak, wordt voor deze vorm gekozen. Daarbij moet wel worden gemotiveerd waarom deze vorm geschikter is dan het aangaan van een publiekrechtelijke gemeenschappelijke regeling.

Publiek-private samenwerkingsconstructies

Onze gemeente neemt op dit moment niet deel in een dergelijke constructie.

Gemeentelijke vertegenwoordiging

De Raad regelt bij afzonderlijk besluit de aanwijzing in de besturen van de verbonden partijen. Overigens is de gemeente niet in alle besturen van de verbonden partijen vertegenwoordigd en bestaat de 'verbinding' alleen uit een financiële verplichting of het hebben van een aandeel (zoals bij Essent en de Bank Nederlandse Gemeenten).

Betreffende de aard van de deelname, zijn de volgende categorieën onderscheiden:

- Gemeenschappelijke regeling (publiekrechtelijk);
- Aandelenbezit in een vennootschap (NV of BV, privaatrechtelijk);
- Stichting of vereniging (privaatrechtelijk).

Verbonden partijen

De gemeente Eemsmond heeft bestuurlijke en financiële belangen in onderstaande verbonden partijen. In onderstaande tabellen wordt inzicht gegeven in de financiële positie en het resultaat van de verbonden partij.

Overzicht verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen

GR voor het grensoverschrijdend Openbaar Lichaam Eems-Dollard Regio

Vestigingsplaats	Leer (Duitsland)
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR heeft tot doel het bevorderen en realiseren van grensoverschrijdende samenwerking op regionaal en plaatselijk niveau. In het bijzonder alle maatregelen ter versterking en ontwikkeling van de betrekking tussen de gebieden aan beide zijden van de grens af te stemmen en passende oplossingen voor de op dit terrein optredende problemen te treffen.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2016 € 3.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 € 385.000 Per 31-12-2016 € 414.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 € 2.760.000 Per 31-12-2016 € 2.655.000
Het resultaat van de verbonden partij	2016 € 35.000
Programma	Bestuurszaken
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.

GR Havenschap Groningen Seaports

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Verantwoord, integer en duurzaam de economische activiteiten – en dus de werkgelegenheid – te stimuleren in de havens, industrieterreinen en andere logistieke knooppunten die Groningen Seaports beheert of waar het de regie voert
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 0
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 219.876.000 Per 31-12-2017 € 219.876.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 2.970.000 Per 31-12-2017 € 2.867.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 0
Programma	Economie & Maatschappij
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.

GR Omgevingsdienst Groningen

Vestigingsplaats	Veendam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 225.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 2.558.000 Per 31-12-2017 € 1.739.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 4.764.000 Per 31-12-2017 € 4.179.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € - 314.000
Programma	Bestuurszaken
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van de VTH-taken.

GR Veiligheidsregio Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de brandweezorg, de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing, de bevolkingszorg en de melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 1.291.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 5.628.000 Per 31-12-2017 € 7.055.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 18.836.000 Per 31-12-2017 € 19.264.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 2.290.000
Programma	Bestuurszaken
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente belast met de organisatie van de brandweezorg, de rampenbestrijding en de crisisbeheersing en de geneeskundige hulpverlening.

GR Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2016 € 450.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 € 2.215.000 Per 31-12-2016 € 2.502.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 €12.228.000 Per 31-12-2016 €21.164.000
Het resultaat van de verbonden partij	2016 € 699.000
Programma	Demografie & Leefbaarheid Economie & Maatschappij
Risico's	<p>In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg.</p> <p>De decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten gaat gepaard met een oplopende efficiencytaakstelling van het Rijk van structureel € 450 miljoen (vanaf 2017). Dit heeft effect op de gemeentelijke begrotingen. Daarnaast gaan er herverdeeleeffecten optreden door de geplande invoering van het objectieve verdeelmodel jeugd. Deze bezuinigingen treffen de uitvoeringsorganisatie RIGG niet rechtstreeks, maar wel de deelnemende gemeenten aan de GR PG&Z en mogelijk de omvang en kwaliteit van de in te kopen voorzieningen.</p>

GR Volkskredietbank voor Noord-Oost Groningen

Vestigingsplaats	Appingedam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	De bank is een kredietbank als bedoeld in de Wet op het Consumentenkrediet en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen: a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken; b. het op zakelijk en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten; c. het voorkomen van maatschappelijk minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 252.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 0 Per 31-12-2017 € 0
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 6.375.000 Per 31-12-2017 € 6.617.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 0
Programma	Economie & Maatschappij
Risico's	Er zijn diverse risico's aanwezig (claims, rente, personeel, macro-economische effecten enz.). Deze zijn echter niet groot. De VKB beschikt niet over een weerstandsvermogen om tegenvaller op te vangen.

GR Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen

Vestigingsplaats	Eemsmond
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het samenwerkingsverband behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieuhygiënisch verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 140.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 1.980.000 Per 31-12-2017 € 3.378.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 5.049.000 Per 31-12-2017 € 3.865.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 1.135.000
Programma	Infrastructuur & Milieu
Risico's	Het uiteindelijk tekort wordt gedragen door de deelnemende gemeenten. In de gemeenschappelijke regeling is de verdeling van de baten en lasten van de deelnemende gemeenten geregeld. In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.

GR Werkorganisatie DEAL (VTH)

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en een doelmatige uitvoering door de Werkorganisatie DEAL-gemeenten van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken zoals vastgelegd in het bestuursakkoord Eemsdelta en overeengekomen in de door de deelnemers met de werkorganisatie DEAL-gemeenten te sluiten dienstverleningsovereenkomsten
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen.
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 821.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 848.000 Per 31-12-2017 € 488.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 735.000 Per 31-12-2017 € 634.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 14.000
Programma	Bestuurszaken
Risico's	Het uiteindelijk tekort wordt gedragen door de deelnemende gemeenten. In de gemeenschappelijke regeling is de verdeling van de baten en lasten van de deelnemende gemeenten geregeld. In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.

GR Participatie Noord Groningen / Werkplein Ability

Vestigingsplaats	Uithuizen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het bevorderen of activiteiten welke gericht zijn op het creëren, bevorderen en in stand houden van werkgelegenheid ten behoeve van natuurlijke personen die een afstand hebben tot de reguliere arbeidsmarkt
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	2017 € 125.964
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 915.000 Per 31-12-2017 € 741.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 4.248.000 Per 31-12-2017 € 4.350.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € - 124.000
Programma	Economie en Maatschappij
Risico's	De gemeenten zijn gezamenlijk aansprakelijk voor eventuele tekorten bij PNG.

Lijst verbonden partijen: vennootschappen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Betreft een bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 4.486.000.000 Per 31-12-2017 € 4.953.000.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2017 € 149.514.000.000 Per 31-12-2017 € 135.072.000.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 € 393.000.000
Programma	Overhead
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal. In totaal is in 2017 € 9,5 miljard aan langlopende leningen verstrekt, waarvan het overgrote deel aan gemeenten, woningcorporaties en zorg- en onderwijsinstellingen.

NV Waterbedrijf Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Levering van drinkwater aan ruim 260.000 woningen in de provincie Groningen en in Eelde en Paterswolde
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 € 67.548.000 Per 31-12-2016 € 71.364.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 01-01-2016 € 99.385.000 Per 31-12-2016 € 110.904.000
Het resultaat van de verbonden partij	2016 € 3.816.000
Programma	Overhead
Risico's	De gemeente bezit aandelen van de NV Waterbedrijf Groningen. De gemeente loopt een risico voor ten hoogste de waarde van de aandelen. Door middel van de aandeelhoudersvergadering kan de gemeente invloed uitoefenen op het beleid. Op grond van de statuten kan aan de aandeelhouders een winstuitkering worden gedaan. Deze heeft de afgelopen jaren niet plaatsgevonden.

BV's in verband met splitsing en verkoop Essent

Vestigingsplaats	Diversen
Namen	BV Claim Staat Vennootschap BV Cross Border Lease (vennootschap CBL) BV Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV Verkoop Vennootschap BV Vordering Op Enexis
Openbaar belang dat behartigd wordt	Vennootschappen voortgekomen uit de splitsing en verkoop van Essent. Deze vennootschap behartigt diverse belangen van de verkopende aandeelhouders en hebben daarvoor werkvermogen gekregen
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 31-12-2017 : € 3.808.000.000 Per 01-01-2017 : € 3.704.000.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het rekeningjaar	Per 31-12-2017 : € 2.576.000.000 Per 01-01-2017 : € 2.433.000.000
Het resultaat van de verbonden partij	2017 : € 207.000.000
Programma	Overhead
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.

Belangrijke ontwikkelingen

GR Eems Dollard Regio

De Eems Dollard Regio (EDR) is de noordelijkste Europese grensregio langs de Nederlands-Duitse grens en werd in 1977 opgericht. Het kantoor is gevestigd in Bad Nieuweschans. Het is uitgegroeid tot een Nederlands-Duits ontmoetingscentrum waar grensoverschrijdende bijeenkomsten en andere activiteiten plaatsvinden en talrijke grensoverschrijdende projecten op weg gebracht worden.

Sinds 1997 functioneert de EDR als grensoverschrijdend Openbaar Lichaam op basis van het Verdrag van Anholt. De EDR telt ongeveer 100 leden. Het gaat daarbij om publiekrechtelijke lichamen uit de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, alsmede uit Ostfriesland, het Emsland, de regio Cloppenburg en aangrenzende gebieden. De gemeente Eemsmond is een van die deelnemers in deze GR. In de loop der tijd ontstonden er talrijke contacten en netwerken tussen mensen, ondernemingen en organisaties aan weerszijden van de Europese binnengrens

GR Havenschap Groningen Seaports

Gemeente Eemsmond participeert in de Gemeenschappelijk Regeling Groningen Havenschap Groningen Seaports. Na de verzelfstandiging van het havenbedrijf in 2013 is de rol van de GR hoofdzakelijk die van aandeelhouder en borg. In 2016 is binnen het bestuur van de GR de aandeelhoudersstrategie vastgesteld. In een dergelijke strategie geeft de GR de NV duidelijkheid over de gewenste richting van het havenbedrijf. De wettelijke taken in het kader van havenveiligheid e.d. liggen formeel nog steeds bij de GR, maar worden via een dienstverleningsovereenkomst uitgevoerd door de NV.

Inzake deze publieke taak is te melden dat er in 2017, behoudens enkele kleine nautische-en beveiligingsincidenten en enkele kleine morsingen, geen zware calamiteiten hebben voorgedaan.

Borgstelling door de GR Havenschap Groningen Seaports. Het Algemeen Bestuur heeft op 12 februari 2016 besloten dat de GR Havenschap Groningen Seaports voor een lange termijn (2033) borg staat voor de financiering van Groningen Seaports. Hiertoe is een borgstellingsovereenkomst aangegaan met Groningen Seaports waarmee een 100%borgstelling wordt gerealiseerd voor de op dat moment lopende projecten. De borgstelling is nodig om zekerheden voor de financiële instellingen die leningen verstrekken aan Groningen Seaports NV te realiseren. Bij de verzelfstandiging zijn alle activa (gronden en infrastructuur) in juridische handen gebleven van de GR Havenschap Groningen Seaports, zodat deze niet door Groningen Seaports kunnen worden ingezet als zekerheid. De wijze van borgstelling is getoetst op aspecten van staatssteun.

GR OmgevingsDienst Groningen

Bij de Omgevingsdienst Groningen hebben wij een aantal milieutaken ondergebracht. Het gaat om de taken die verplicht door een omgevingsdienst moeten worden uitgevoerd. Dit zogenaamd BasisTakenPakket is wel licht aan verandering onderhevig. Door aanpassingen in het Besluit Omgevingsrecht (BOR) is een klein aantal taken toegevoegd aan de bestaande lijst van werkzaamheden. Verder nemen wij op basis van zogenaamd maatwerkcontract voor een gering bedrag extra uren af.

Energiebesparing

Het vraagstuk van de energietransitie en in het bijzonder energiebesparing vormt in toenemende mate een aandachtsgebied voor de ODG. Er komt steeds meer aandacht voor het onderwerp energiebesparing en duurzame energie. Begin 2017 heeft de ODG samen met de provincie Groningen een plan van aanpak voor energiebesparing bij bedrijven opgesteld. Het plan is gepresenteerd aan alle opdrachtgevers. Inmiddels is duidelijk dat ook de BMW-gemeenten enthousiast zijn over dit product en er is/wordt gestart met het benaderen van bedrijven.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld naar 2021

De ODG zal de ontwikkelingen hieromtrent nauwlettend volgen. Verwacht wordt dat een meer samenhangende benadering, een grotere bestuurlijke afwegingsruimte in combinatie met een kortere proceduretijd de werkdruk op het bevoegde gezag zal doen toenemen. Met de ketenpartners wordt de samenwerking gezocht omdat zij ook met deze ingrijpende wijziging te maken krijgen. Verder beoogt de wet een andere manier van werken en dat vraagt om een meer dan alleen wetstechnische implementatie bij zowel de ODG als de bevoegde gezagen.

Bestuurlijke schaalvergroting en takenpakketten

Door gemeentelijke herindelingen daalt het aantal opdrachtgevers. Verschillen in opdrachten zijn hiermee annex. Daarnaast worden de taken op het gebied van APV en bijzondere wetten niet meer uitgevoerd. Dit heeft onder ander te maken met het bereiken van de ondergrens van de robuustheid.

GR Veiligheid Regio Groningen

De veiligheidsregio Groningen voert voor de Groningse gemeenten een aantal (wettelijke) taken uit op het gebied van hulpverlening. Onder andere de brandweerbijstand en crisisbeheersing worden door haar verzorgd.

De veiligheidsregio zorgt ervoor dat de hulpverlening en crisisbeheersing op minimaal het wettelijke niveau verzorgd is. Naast de daadwerkelijke hulpverlening worden onder regie van de veiligheidsregio gevraagd en ongevraagd opleidingen, trainingen en oefeningen georganiseerd. Dit doet zij ook voor het College van B&W en de bij crisisbeheersing betrokken medewerkers van de gemeente Eemsmond.

GR Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Als onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling PG&Z heeft de RIGG ook in 2017 de inkoop gedaan voor de 23 Groninger gemeenten in het kader van de jeugdzorg.

GR Volkskredietbank

Gemeente Eemsmond neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling VKB. De gemeente heeft in 2016 het Beleidsplan Integrale Schuldhulpverlening 2016-2019 vastgesteld. Wat opvalt is dat de algehele doelstelling om het aantal deelnemers aan preventieve activiteiten te laten stijgen met 7% niet is gehaald. Er is in 2017 zelfs sprake van een lichte daling van 2,9% ten opzichte van 2016. Dit heeft onder meer te maken met dat de aan de GR deelnemende gemeenten preventieactiviteiten op verschillende manieren inzetten. Er zijn zelfs gemeenten die deze activiteiten zelf uitvoeren. De gemeente Eemsmond heeft in 2017 wel meer ingezet op preventie. Er zijn bijvoorbeeld extra preventiecursussen schuldhulpverlening ingezet voor mensen die nieuw in de bijstand terecht komen.

Verder is één van de doelstellingen dat schuldhulpverlening moet leiden tot duurzame resultaten. Uit de jaarstukken blijkt dat het gemiddelde recidivepercentage in 2017 op 3,9% ligt. Daarmee is het recidivepercentage gedaald ten opzichte van 2016. Landelijk gezien liggen de recidivepercentages rond de 9 tot 16%, dus dit is een zeer goed resultaat.

Beschermingsbewind is geen wettelijke taak van de gemeenten. De kosten en opbrengsten van dit product waren tot voor kort opgenomen in het totale resultaat van de VKB. Om beter zicht te krijgen op de mate waarin dit product kostendekkend is, zijn vanaf 2015 de lasten en baten van beschermingsbewind afzonderlijk van de schuldhulpverleningsproducten in beeld gebracht.

GR VVWNG

Eindafwerking stortlichaam

Medio mei 2017 is van de provincie het bericht ontvangen dat ingestemd kan worden met het door het Vuilverwerkingsbedrijf opgestelde plan van afdichting. In overleg met de provincie is besloten om pas in het voorjaar van 2018 te starten met de feitelijke eindafwerking.

Nazorgfonds

Op grond van de overeenkomst Nazorgfonds uit 2000 heeft het Vuilverwerkingsbedrijf een bijdrage van €1,2 miljoen in het provinciale fonds gestort. Dit was gebaseerd op een berekening van voor 2000 voor de dubbele eindafwerking van 8 ha en enkele afwerking van 3 ha.

Na afloop van de eindafwerking gaat VVWNG in overleg met de provincie om te kijken of er een deel van het ingebrachte vermogen kan terugvloeien naar het Vuilverwerkingsbedrijf in verband met veranderde uitgangspunten.

Aandelen en leveringsplicht Twence BV

Het Vuilverwerkingsbedrijf is contractueel verplicht jaarlijks brandbaar afval aan te leveren bij Twence tot 2022. Dit contract is niet overgedragen aan Afvalbeheer Noord Groningen BV. Afvalbeheer Noord Groningen BV heeft zich wel verplicht om de verplichting van het Vuilverwerkingsbedrijf uit te voeren.

Bij de aandeelhouders van Twence is samen met twee andere gemeenten aangegeven dat het VVWNG bereid is aandelen te verkopen mits de prijs per aandeel acceptabel is. Een aantal aandeelhouders hebben aangegeven interesse te hebben voor inkoop van aandelen. Het VVWNG is in gesprek met deze gemeenten.

Toekomstperspectief

Het haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden van opwekken van zonne-energie is afgerond. Conclusie is dat er mogelijkheden zijn om een sluitende businesscase op te stellen voor het exploiteren van een zonnepark. Met GroenLeven is een intentieovereenkomst gesloten met een looptijd van 3 jaar. In deze 3 jaar moeten de plannen uitgewerkt zijn en moet besluitvorming over de aanleg en exploitatie hebben plaatsgevonden. Het VVWNG zal bij realisatie een jaarlijkse pacht ontvangen voor het beschikbaar stellen van de ondergrond.

GR WerkOrganisatie DEAL

De Werkorganisatie DEAL-gemeenten voert voor onze gemeente taken uit op gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Door WO DEAL wordt aangegeven dat de omgeving waarin de WO haar werkzaamheden uitvoert erg dynamisch van aard is waarbij het dossier gaswinning het meest in het oog springt. Om de organisatie meer toekomstbestendig te maken is een verandering in de structuur van de organisatie doorgevoerd.

De omgevingswet zal, zoals het er nu uit ziet, per 2021 worden ingevoerd. Ondanks deze vertraging wordt vooralsnog niet getornd aan de einddatum van de transitie. Door de omgevingswet worden veel bestaande wetten en regels samengevoegd tot een stelsel dat bestaat uit een wet, vier Amvb's en een ministeriele regeling.

Net als in de voorgaande jaren heeft de Werkorganisatie een afkeurende verklaring over 2017 ontvangen voor rechtmatigheid. Dit is het gevolg van een verkeerde aanbesteding in het verleden. De Werkorganisatie geeft aan dat deze fout in het volgende jaar niet meer voor zal komen, omdat er in 2018 opnieuw aanbesteed kan worden.

Wel moet aandacht gevestigd worden op het feit dat de Werkorganisatie in 2017 geen goedkeurende accountantsverklaring heeft ontvangen voor getrouwheid, maar een verklaring met oordeelonthouding. Deze verklaring is net geen afkeurende verklaring. Dit heft te maken met het feit dat de Werkorganisatie de interne organisatie niet op orde heeft voor een correctie uitvoering van de IKB. Sinds 2016 wordt er met de een IKB (integrale kostprijs) afrekening gewerkt. Dit sluit aan bij de uitkomsten van het rapport dat BMC heeft opgesteld. De Werkorganisatie kan niet duidelijk maken wanneer zijn dit deel van de bedrijfsvoering daadwerkelijk op orde heeft. De toetsing aan de financiële kengetallen zoals schuldquote, solvabiliteit en exploitatieruimte geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

GR Ability (PNG)

In december 2017 is door de colleges van BMW E besloten te stoppen met de verdere integratie van de organisatie Werkplein Ability met het oog op de aanstaande herindeling per 1 januari 2019.

Dat heeft tot gevolg dat er geen geïntegreerde verantwoording komt over het totaal van Werkplein Ability, maar een gedeelde:

1. Jaarverslag 2017 van de GR met betrekking tot de sectoren (Ability)
2. Verantwoording 2017 van de sporen via de jaarrekeningen van de afzonderlijke gemeenten (SoZaWe Hoogeland)

Participatiewet

In de sporen worden alle uitkeringen geregeld, de aanvragen bijzondere bijstand en minimaregelingen uitgevoerd en worden de inwoners met een uitkering begeleid naar maatschappelijk activiteiten en werk. Binnen de sporen is veel dynamiek aanwezig. Elk jaar wordt van 30% van de uitkeringsgerechtigden de uitkering beëindigd en komen er circa 30% nieuwe mensen binnen.

Over 2017 zijn voor het eerst sinds jaren weer minder mensen in de uitkering gekomen (360 uitgestroomd en 338 ingestroomd). De aantallen uitkeringen van de vier gemeenten zijn over 2017 gedaald van 1226 naar 1204.

Daarmee doet ons gebied mee met de landelijke trend, waarin na de zomer sprake is van een langzame daling. Dat is opvallend en een positieve ontwikkeling omdat ons gebied vaak pas later meegaat in een landelijke trend.

Het dynamische van de groep uitkeringsgerechtigden blijkt uit de in- en uitstroom, maar ook uit de samenstelling. De samenstelling van de groep uitkeringsgerechtigden is de afgelopen jaren aanmerkelijk veranderd.

Bij de vaststelling van de visie Werk aan de Winkel in de raden in april 2012 waren de groepen uitkeringsgerechtigden gelijkmatig verdeeld over de drie sporen (33% werkspoor, 33% leerwerkspoor en 33% participatiespoor). De verandering van de samenstelling van de groep uitkeringsgerechtigden in de afgelopen jaren heeft te maken met de instroom van andere groepen in de uitkering (statushouders en arbeidsgehandicapten) en de stijging van de pensioengerechtigde leeftijd. In 2017 is de verdeling van de uitkeringsgerechtigden over de sporen daardoor volstrekt anders (10% werkspoor, 30% leerwerkspoor en 60% participatiespoor).

De aantrekkende economie, de grote vraag in bouw en techniek en de naar beneden bijgestelde eisen van werkgevers leidt tot grotere kansen voor mensen met een uitkering om werk te krijgen. Daarom is ook in Uithuizen gestart met het project Noorderhuizen, mede ook ter voorbereiding van scholing van werkzoekenden voor het 1000-banenplan. De aantrekkende economie en de kansen die dit de werkzoekenden biedt heeft er ook toe geleid dat met ingang van dit jaar besloten is twee medewerkers met hun caseload van 120 personen over te hevelen van het participatiespoor naar het leerwerkspoor. Daarnaast is een groep van 150 personen die behoren tot de groep van statushouders over te hevelen van het participatiespoor naar het leerwerkspoor. Ultimo 2017 waren 15 deelnemers gelijktijdig bij het project Noorderhuizen aan de slag.

Re-integratie

In 2017 zijn 391 uitkeringen beëindigd, waarvan 174 naar werk.

Bedum 61, waarvan 31 naar werk

De Marne 83, waarvan 39 naar werk

Winsum 90, waarvan 34 naar werk

Eemsmond 157, waarvan 70 naar werk

Daarmee is 44,5% van de uitstroom werk gerelateerd. Binnen de benchmark is bij alle organisaties 37% van de totale uitstroom over 2017 werkgerelateerd. De benchmark is een van de weinige en wellicht het enige instrument om beeld te krijgen of de inspanningen leiden tot een beter resultaat. En ook dat is geen hard gegeven. Het werken in sporen en het inzetten van de medewerkers met de juiste competenties per spoor sorteert effect.

Risico's met betrekking tot verbonden partijen

Voor zover de gemeente risico's loopt ten aanzien van verbonden partijen zijn deze meegenomen in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen.

6.8 Grondbeleid

Inleiding

Onder grondbeleid wordt verstaan: het handhaven van het bestaande grondgebruik, dan wel het realiseren van de gewenste veranderingen in het grondgebruik, passend binnen de door de gemeente geformuleerde doelstellingen in het kader van de ruimtelijke ordening.

Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de programma's op het terrein van de Economische Structuur, Ruimtelijke ordening, Volkshuisvesting, Verkeer en Vervoer, Cultuur, Sport en Recreatie. Daarnaast heeft het grondbedrijf een grote financiële impact op de gemeentelijke organisatie. De eventuele baten, maar ook de financiële risico's kunnen invloed hebben op de algemene financiële positie van de gemeente Eemsmond.

De door de gemeente Eemsmond te voeren grondpolitiek heeft betrekking op het maken van keuzes voor de toepassing van het instrumentarium ten aanzien van grondverwerving, kostenverhaal en uitgifte. Het grondbeleid is vastgelegd in de nota Actief en sterk grondbeleid van de Gemeente Eemsmond. Om de doelen van de visie realiseren voert de gemeente actief grondbeleid teneinde:

- De sociale woningbouw zeker te stellen
- De kosten voor herstructurering te betalen
- De vrije kavels te kunnen leveren
- Maximaal de regie te kunnen voeren over de stedenbouwkundige kwaliteit

Na moeilijke jaren o.a. vanwege de recessie en aardbevingsproblematiek laat zich heel langzaam een kleine verbetering zien voor wat betreft het gemeentelijk grondbeleid. Dit uit zich in de lopende grondexploitatie Almersma in Uithuizen, waar 2 kavelverkoop hebben plaatsgevonden in 2017 en verder 1 kavelverkoop in de lopende grondexploitatie Scherphorn Noord in Uithuizermeeden. Verder vinden er op dit moment nog meerdere onderhandelingen over te verkopen kavels plaats.

Financiële positie

De stand van zaken van de exploitatieopzetten wordt hieronder omschreven. Jaarlijks worden de exploitatieopzetten geactualiseerd en door de Raad vastgesteld. De actualisatie van de exploitatieopzetten 2018 (stand 31 december 2017) wordt/is in april 2018 door de Raad vastgesteld.

De boekwaarde van de drie exploitatieopzetten ultimo 2017 bedraagt € 2.392.323.

De verwachte eindwaarde van de lopende exploitatieopzetten kan als volgt worden weergegeven:

- Almersma -/- € 1.556.067
- LTS-locatie -/- € 475.562
- Scherphorn Noord € 231.104 (positief)

Voor de tekorten van de lopende exploitaties is een voorziening getroffen (Netto Contante Waarde) van € 1.722.924 (per 31-12-2017)

In het grondbeleid zijn geen bepalingen opgenomen rondom 'winstneming'. Indien sprake is van een positief resultaat wordt deze pas genomen op het moment dat het complex is afgerond.

Bij het bepalen van de uitgangspunten voor de actualisatie van de exploitatieopzetten zijn schattingen gehanteerd. Deze kunnen anders uitpakken. Derhalve bestaat de kans dat ondanks de ingestelde verliesvoorziening extra tekorten ontstaan. Binnen de reserves van de gemeente Eemsmond is hiervoor geen bestemmingsreserve gelabeld. Eventuele tekorten zullen derhalve gedekt moeten worden uit de algemene reserve. Dit risico is overigens wel meegenomen in de analyse van de risico's zoals opgenomen in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen.

Naast de landelijke woningmarktcrisis hebben de aardbevingen gevolgen voor de verkoop.

6.9 Demografische ontwikkelingen

Inleiding

In het gemeentefonds ontvangt de gemeente vanuit het Rijk een krimpbijdrage. Ook Eemsmond ontvangt deze tijdelijke uitkering tot en met 2020. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft gemeenten een handreiking toegezonden voor de paragraaf demografische ontwikkelingen. Aan de hand van deze handreiking is deze paragraaf opgesteld. Hiermee geven we een doorkijk van de gevolgen van de krimp voor onderdelen van de programmabegroting.

Tijdelijke krimpmaatstaf

De gemeente Eemsmond heeft de volgende uitkeringen ontvangen:

2011	€ 244.431
2012	€ 204.993
2013	€ 256.644
2014	€ 319.924
2015	€ 336.467
2016	€ 306.425
2017	€ 306.425

Het Rijk stelt voor de jaren 2016-2020 jaarlijks een bijdrage van € 1.509.824 vast voor de Eemsdelta Regio. De jaarlijkse bijdrage ligt voor de gehele periode vast en wordt tussentijds niet geactualiseerd. De middelen worden vervolgens binnen de Eemsdelta verdeeld volgens de berekenwijze zoals het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties die hanteert. De verdeelmaatstaven zijn voor de helft gerelateerd aan een vergelijking tussen inwonersaantallen (2007 - 2014) en voor de helft aan de te verwachten bevolkingsdaling (2040).

Na de herindeling zullen naar verwachting de middelen uit de krimpmaatstaf van De Marne en Eemsmond samengevoegd worden. Er wordt vooralsnog niet uitgegaan dat dit leidt tot een daling van de toegezegde middelen.

Demografische ontwikkelingen

Wat gebeurt er met het aantal inwoners en het aantal huishoudens in onze gemeente? Er zijn veel en verschillende prognoses. Maar wat zekerheid geeft zijn de harde cijfers over de afgelopen jaren.

Hieronder het aantal inwoners per 1 januari van de afgelopen 10 jaren.

Jaar	Aantal	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar
2007	16714	
2008	16542	-191
2009	16496	-46
2010	16426	-70
2011	16357	-69
2012	16235	-122
2013	16083	-152
2014	15928	-155
2015	15770	-158
2016	15815	45
2017	15656	-159
Totaal		-1077

In de afgelopen 11 jaren is het inwoneraantal met 1077 gedaald, een gemiddelde daling van 98 personen per jaar.

De ontwikkeling ten aanzien van de bevolkingsdaling heeft effect op verschillende taakvelden van de gemeenten. Hieronder noemen wij een aantal, waarin het effect merkbaar is:

- Onderwijs
- Woon- en leefbaarheid

Per onderdeel wordt kort ingegaan op de op de effecten.

Onderwijs

Demografische ontwikkelingen hebben ook effect op het onderwijs en dan met name op het aantal leerlingen. Evenals bij het aantal inwoners laten wij ook hier het verloop van het aantal leerlingen over de afgelopen jaren zien. Ook daarin zien we een daling van het aantal leerlingen op de basisscholen van 1597 naar 1154 (-443 t.o.v. okt 2007). Bij het voortgezet onderwijs is er nu ook een lichte daling te zien.

Aantal leerlingen van basisscholen (peildatum 1 oktober van elk jaar):											
<i>School</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Obs Roodschool	50	53	50	50	55	47	45	42	46		
Cbs HH Simonides (Roodschool)	54	52	51	51	42	38	41	45	38		
De Dobbe (Roodschool)										74	73
Obs Schutsluis (Oldenzijl)	50	50	47	48	45	49	39	31			
Obs Onnema (Zandeweer)	73	76	70	69	64	62	61	52			
Obs Neijenstein (zandeweer)									70	62	65
Obs Klinkenborg (Kantens)	74	74	77	73	74	76	67	62	58	58	49
Obs Usquert	132	124	118	117	105	92	91	86	89	79	70
Obs J de Vries (Warffum)	145	136	135	127	119	109	96	87	86	77	77
Cbs de Rank (Warffum)	74	66	69	68	68	73	65	67	64	53	43
Neutrale school De Sterren (Uithuizermeeden)	57	49	52	56	67	61	60	64	75	72	73
Obs de Plataan (Uithuizermeeden)	88	96									
Cbs de Lijnbaan (Uithuizermeeden)	83	75									
Cbs de Noordkaap (Uithuizermeeden)			180	168	170	176	163	163	168	178	169
Cbs Dr R.J. Damschool (Uithuizermeeden)	195	188	189	186	176	169	162	165	161	160	146
Obs Brunwerd (Uithuizen)	197	200	202	198	207	201	198	192	183	174	155
RK bs de Schelp (Uithuizen)	135	134	129	137	148	144	145	134	135	131	131
Cbs Koning Willem-Alexander (Uithuizen)	190	184	174	162	147	148	136	125	119	108	103
Totaal	1597	1557	1543	1510	1487	1445	1369	1315	1292	1226	1154

aantal leerlingen van middelbare scholen (peildatum 1 oktober)											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HHC vestiging Warffum	674	680	681	692	693	688	731	745	773	772	734
HHC vestiging Uithuizen	388	368	372	360	354	385	399	419	438	471	443
Totaal	1062	1048	1053	1052	1047	1073	1130	1164	1211	1243	1177

Wonen en leefbaarheid

In 2009 is er een Pact van de regio Eemsdelta gesloten tussen de DEAL-gemeenten, omdat er onder invloed van de demografische ontwikkelingen veel gemeenschappelijke vraagstukken zijn. Denk daarbij bijvoorbeeld aan verandering in de bevolkingssamenstelling, krimp en de gevolgen voor de woningmarkt, voorzieningen, zorg en onderwijs. Dat resulteerde eerst in een convenant en kort daarna in het regionale Woon- en Leefbaarheidsplan 2012-2016. Deze is inmiddels geactualiseerd en vastgesteld in maart 2017 (document: oord Groningen leeft” Woon – en leefbaarheidsplan 2017-2021).

De prognoses laten zien dat tussen 2017 en 2027 ongeveer 70 huishoudens minder zullen zijn in Eemsmond (volgens het meest waarschijnlijk scenario). Dit is richtinggevend voor de sloop- en nieuwbouwopgave. Tegen 2032 zullen er naar verwachting 224 huishoudens minder zijn.

Met de woningcorporaties zijn hierover in het najaar van 2017 prestatieafspraken gemaakt voor 2018 en 2019, onder meer over deze sloop en nieuwbouwopgave, wonen en zorg, energiezuinigheid en leefbaarheid.

Demografie

Net als in voorgaande jaren is de verwachting dat onze gemeente ook komende jaren een daling laat zien qua inwoneraantallen. Ontgroening en vergrijzing gaat gepaard met een gezinsverdunding. Het kantelpunt naar afname van het aantal huishoudens ligt volgens onderstaande prognose van IPB rond 2022.

Bevolking	2007	2012	2017	2022	2027	2032	2037	2042
Eemsmond	16710	16235	15723	15354	14966	14601	14172	13644
Huishoudens	2007	2012	2017	2022	2027	2032	2037	2042
Eemsmond	6933	6905	7109	7111	7038	6885	6663	6329

Bron: (concept) Woningmarktonderzoek MEDAL-gemeenten, feb 2018

Financieel arrangement Eemsdelta

Voor wat betreft de inzet van de beschikbare financiële middelen in het kader van de demografische ontwikkelingen is een financieel arrangement Eemsdelta vastgesteld door de provincie en de DEAL-gemeenten, geldend van 2010 tot en met 2020. Daarin zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de WWI-gelden.

Gemeente	WWI budget krimsloop	Provinciaal budget	Gemeentelijke middelen	Aandeel v/h financieel arrangement
Delfzijl	11.182.226	5.928.125	8.555.176	25.665.527
Appingedam	609.750	2.540.625	1.575.188	4.725.563
Eemsmond	609.750	2.540.625	1.575.188	4.725.563
Loppersum	1.148.274	2.540.625	1.844.450	5.533.349
	13.550.000	13.550.000	13.550.002	40.650.002
Algemeen	700.000	700.000	700.000	2.100.000
Totaal	14.250.000	14.250.000	14.250.002	42.750.002

6.10 Interbestuurlijk Toezicht

Algemeen

Vanaf 2013 bevatte de jaarrekening de paragraaf interbestuurlijk toezicht (IBT). Dat was een uitvloeisel van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wet rgt). Op een vijftal aandachtsgebieden - ruimtelijke ordening, vergunningverlening, handhaving & toezicht, monumenten & archeologie, archiefbeheer en huisvesting statushouders - is het toezicht intensiever geworden. Ook het financiële toezicht werd meegenomen in deze paragraaf.

Het provinciaal bestuur wilde geïnformeerd worden over de manier waarop de gemeente haar taken binnen de aandachtsgebieden uitoefende. Samen met de gemeenten is een verantwoordings-methode ontworpen. Uitgangspunt was dat het College van burgemeester en wethouders zich in eerste instantie zou verantwoorden aan de gemeenteraad. De provincie gebruikte vervolgens de informatie die aan de Raad wordt verstrekt voor de vervulling van haar toezichtstaak.

De provincie verlangde een IBT-paragraaf in zowel de jaarrekening als in de Begroting. In de jaarrekening vond uitvoerig verantwoording plaats, omdat de jaarrekening het document voor beleidsmatige en financiële verantwoording is. De verantwoording in de Begroting werd beknopt gehouden, omdat er zich binnen de aandachtsgebieden tussen de Jaarrekening en de Begroting vrijwel geen wijzigingen voordeden. Alleen bij 'huisvesting statushouders' was er nieuws te rapporteren, omdat daarvoor een halfjaarlijkse taakstelling geldt.

Evaluatie IBT

Inmiddels is het IBT-stelsel dat de provincie en gemeenten hanteren, geëvalueerd door prof. J. (Ko) de Ridder, verbonden aan de RUG. Hij heeft in april 2016 een eindrapport onderzoek evaluatie IBT Groningen opgeleverd. Daaruit blijkt dat het stelsel – in de woorden van Gedeputeerde Staten – 'niet effectief' is. De kritiek vanuit diverse gemeenten is in de evaluatie bevestigd. Dat betekent er geen verantwoording meer plaatsvindt volgens de tot nu gehanteerde methode.

Interbestuurlijk toezicht is een wettelijke verplichting volgens de Wet rgt. Het toezicht zal dus worden voortgezet, maar in een andere vorm. De keuze daarvoor moet nog gemaakt worden. Prof. De Ridder heeft daarvoor 4 scenario's ontwikkeld. Daaruit moet nog een keuze worden gemaakt, maar het maken van maatwerkafspraken per gemeente heeft daarin de voorkeur. Elke gemeente geeft namelijk op zijn eigen manier invulling aan wettelijke taken, uiteraard binnen de voor de gemeenten geldende kaders, en zou daar ook op basis van maatwerkafspraken verantwoording over kunnen afleggen.

De bestuurlijke besluitvorming over de keuze voor welk scenario is nog niet klaar, maar de paragrafen in de Jaarrekening en Begroting zullen naar alle waarschijnlijkheid komen te vervallen. Daarom wordt er in deze jaarrekening geen paragraaf meer opgenomen.

6.11 Sociaal Domein BMWWE

Inleiding

De paragraaf Sociaal Domein BMWWE maakt voor het eerst onderdeel uit van de gemeentelijke jaarrekening. De paragraaf is voor het eerst opgenomen in de Begroting 2017. Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen en de doelstellingen aangaande het sociaal domein welke per 1 januari 2015 aan de gemeenten zijn overgedragen. De decentralisaties zijn voor de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond aanleiding geweest indringend samen te werken op het gebied van het sociaal domein.

Deze paragraaf is in reikwijdte in beginsel beperkt tot de taken die met de overheveling van verantwoordelijkheid en budget gepaard gaan. Het gaat dan om de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet, incl. BUIG. Dat maakt het onderling vergelijken tussen de BMWWE-gemeenten mogelijk. Tevens blijft inzichtelijk in hoeverre budgetneutraliteit gerealiseerd wordt ten aanzien van de overgehevelde taken.

Het sociaal domein omvat overigens meer dan de drie decentralisaties. Denk hierbij o.a. aan:

- Wmo oud (hulpmiddelen, Hulp bij het huishouden, vervoersvoorzieningen etc.)
- Basisondersteuning
- Ouderenbeleid
- Publieke gezondheid (Bijdrage aan GR PG&Z / GGD)
- Statushouders / opvang asielzoekers AZC
- Publiek vervoer (regiotaxi)
- OGGZ

Deze taakvelden zijn terug te vinden in de onderscheidende programma's van de Programmabegroting.

Visie op het sociaal domein

In 2014 zijn in BMW-E de visie en uitgangspunten op het sociaal domein vastgesteld.

Onze maatschappelijke ambitie, het wenkend perspectief is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past - als vrijwilliger, ouder, buur, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen wij in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- *Gemeenschapszin*: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- *Participatie*: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- *Samenwerking*: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- *Vertrouwen*: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- *Gelijkwaardigheid*: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- *Verantwoordelijkheid*: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- *Toegankelijkheid*: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen vrij toegankelijk;
- *Keuzevrijheid*: Inwoners kunnen kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

Deze visie is vertaald naar een aantal uitgangspunten in het sociaal domein van de BMW-E-gemeenten die als fundament dienen voor de transformatie. In het kort samengevat:

- Zelfredzame inwoners, ingebed in sociale omgeving
- Integrale ondersteuning door (maatschappelijke) instellingen, aanvullend op eigen kracht, door middel van het bieden van maatwerk in samenspraak met de burger en zijn/haar netwerk, dichtbij de leefomgeving van de burger.

De BMW-E-gemeenten voeren regie vanuit de wettelijke kaders, in partnerschap met de betrokken instellingen en burgers.

Integrale aanpak

Integrale ondersteuning

De BMW-E-gemeenten werken sinds een aantal jaren samen bij de vormgeving van het sociaal domein, georganiseerd per decentralisatie (WMO, Jeugd en Participatie). Dit gebeurt op basis van de 'Visie 3D BMW-E' uit 2014 en de in januari 2017 vastgestelde 'Kadernota, werken in Integrale teams in BMW-E'. In 2016 en 2017 is op kleine schaal en in kleine teams ervaring opgedaan met integraal werken binnen de drie domeinen Wmo, Jeugd en Participatie. In deze pilotteams waarin ook ketenpartners vertegenwoordigd zijn, worden complexe casussen besproken en integraal opgepakt.

De ervaring met de pilotteams wordt gebruikt als basis voor de doorontwikkeling van het de integrale dienstverlening. Hierbij worden de principes van “De Nieuwe Route” gehanteerd. De nieuwe route gaat over de weg die naar ondersteuning en zorg leidt. Daarin behoudt de inwoner de regie en bepalen de professionals dus niet langer alleen en is er een nieuwe kijk op het sociale netwerk/de omgeving. Het is een nieuwe route die leidt tot een gedragen plan van allemaal.

Inkoop

Jeugdhulpverlening

Voor wat betreft de inkoop speelden er in 2017 twee ontwikkelingen. Allereerst heeft de RIGG gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in een aanvulling op de aanbesteding hoogstnoodzakelijke wijzigingen in de aanbestede producten door te voeren. Het doel van deze aanvulling op de aanbesteding was:

- Het verbeteren van de in 2016 aanbestede producten;
- Het aanvullen van ontbrekende producten in het jeugdhulplandschap;
- Binnen de budgettaire ruimte van 2017 in te kopen;
- Vermindering van de (administratieve) lasten door alleen hoogstnoodzakelijke wijzigingen in producten door te voeren.

Het betrof geen nieuwe aanbesteding maar een aanvulling op de aanbesteding van de jeugdhulp 2016/2017, waarbij er zowel voordelen voor de gemeenten als voor de jeugdhulpaanbieders behaald worden.

De tweede ontwikkeling betrof wel een nieuwe aanbesteding, voor de periode vanaf 2018. In 2017 is daarom gestart met de procedure om de jeugdhulp vanaf 2018 in te kopen. Dit is gebeurd via de methode ‘Open House’. Kenmerkend aan deze inkoopmethode dat in principe elke aanbieder wordt toegelaten, mits de aanbieder aan alle kwaliteitseisen voldoet.

Een belangrijk gevolg van de nieuwe werkwijze is dat inwoners zelf moeten aangeven van welke aanbieder ze de jeugdhulp willen ontvangen.

Ontwikkelingen per domein

Jeugdhulpverlening

Naast het inkopen van jeugdhulp voor de komende jaren (zie hierboven) is via de RIGG in 2017 ook inhoudelijk aan de transformatie gewerkt. Zo is er een uitvoeringsplan opgesteld dat gemeenschappelijke kwaliteitseisen beschrijft, waar alle Groninger gemeenten zich aan hebben gecommitteerd. Het uitvoeringsplan gaat op hoofdlijnen in op de onderwerpen veiligheid, casusregie, toeleiding naar jeugdhulp en de sturing op kwaliteit. Het uitvoeringsplan is als uitgangspunt genomen voor het maken van een verdere professionaliseringsslag van ons CJG (zie hieronder). Daarnaast is er een werkproces vastgesteld hoe om te gaan met jeugdhulpverzoeken door andere wettelijke verwijzers zoals huisarts en medisch specialisten.

In 2017 is besloten om de financiële solidariteit tussen Groninger gemeenten vanaf 2018 grotendeels los te laten. Inhoudelijk blijven de Groninger gemeenten wel solidair. Gemeenten hebben aangegeven voort te willen bouwen op wat in het Groninger Functioneel Model is afgesproken. Onderdelen van het Groninger Functioneel Model zijn o.a. het versterken van eigen kracht, het versterken van het lokale veld en het transformeren van de intensieve hulp.

In 2017 is het groeiscenario voor het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) geïmplementeerd. Bij het CJG hebben jongeren toegang tot preventieve ondersteuning, lichte ondersteuning en intensieve ondersteuning. In 2017 signaleerde het CJG een toename van het aantal meldingen. Dit kwam niet alleen doordat het aantal jongeren met hulpvragen stijgt, maar ook doordat ouders, scholen en zorginstellingen eerder problemen signaleren.

Het afgelopen jaar stond in het teken van het maken van een kwalitatieve professionaliseringsslag, met als doel de transformatiedoelstellingen te realiseren. CJG-medewerkers hebben verschillende trainingen gevolgd, waaronder het werken via de richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp. Ook zijn de contacten met huisartsen en het onderwijs in 2017 geïntensiveerd. Bij vier huisartsenpraktijken in de BMW-regio zijn Ondersteuners Jeugd en Gezin (OJG'ers) aangesteld. Deze OJG'ers werken in de huisartsenpraktijken, en staan in nauwe verbinding met het CJG. In het onderwijs is onder andere het traject Taskforce Thuiszitters gestart. Deze overlegtafel heeft tot doel om het aantal thuiszitters in onze regio terug te dringen (of te voorkomen dat leerlingen uitvallen op school). Aan deze overlegtafel nemen verschillende partijen uit onderwijs en gemeente/ CJG deel. Vaak gaat het hier om complexe zaken waarbij zowel problemen thuis als op school spelen.

Wmo

Basisondersteuning

Beweegruimte in de basisondersteuning

Naast de noodzakelijke aandacht voor de uitvoering, wilden we in 2017 stevig inzetten op onze transformatieopgave. We hebben een intensief inkooptraject doorlopen voor de basisondersteuning. Mensenwerk Hogeland (Tinten Welzijnsgroep) heeft de aanbesteding gewonnen en voert vanaf 2018 de basisondersteuning in de BMW-regio uit. Het gaat dan om de diensten maatschappelijk werk en welzijnswerk, cliëntenondersteuning en het jongerenwerk. Mensenwerk Hogeland biedt deze ondersteuning integraal aan onder de noemer van Sociaal werk.

Preventie, voorliggende ondersteuning

In 2017 wilden we ons richten op de vraag hoe preventie en voorliggende ondersteuning georganiseerd kunnen worden. Onze pijlerpartners hebben hier vanuit het Ommelander samenwerkingsmodel een belangrijke rol in. De samenwerking tussen gemeenten en deze pijlerpartners is in 2017 verbeterd. De gesprekken met de drie pijlerpartners over de transformatie zijn geïntensiveerd. Gezamenlijk zijn speerpunten voor ontwikkeling benoemd. Deze zijn uitgewerkt in een jaarplan 2017.

De doelen die de pijlerpartners zich voor 2017 hadden gesteld, zijn ten dele behaald. Uitvoerders geven aan dat zij de toegevoegde waarde van de pijlerpartners lang niet altijd zien. Een ander knelpunt is dat de pijlerpartners geen doorzettingsmacht hebben. Het pijlerpartnerschap is in ontwikkeling en moet doorontwikkeld worden. Hiervoor moeten we blijven investeren in de samenwerking tussen pijlerpartners, uitvoerders, consultants en beleidsmedewerkers.

Transformeren (waaronder het ontwikkelen van algemene voorzieningen) blijft een punt van discussie met uitvoerders. Een aantal uitvoerders blijft leunen op initiatieven van de pijlerpartners en gemeenten als het gaat om het ontwikkelen van ideeën en neemt geen eigen initiatief.

Ondersteunen van mantelzorgers

In 2017 is uitvoering gegeven aan het actieplan 'Hoe helpen wij u te helpen?'. De steunpunten mantelzorg hebben, naast hun reguliere werkzaamheden, rondom de Dag van de Mantelzorger activiteiten georganiseerd voor de mantelzorgers. Zij konden zelf kiezen aan welke activiteit in één van de vier gemeenten ze wilden meedoen. Ook hebben mantelzorgers die dit wilden, net als vorig jaar weer een cadeaubon ontvangen. We hebben deze vorm van waardering eerst geëvalueerd door mantelzorgers zelf te vragen of ze dit een goede manier van waarderen vinden. Dit bleek bij het overgrote deel van de gevraagde mantelzorgers het geval. We hebben structureel aandacht voor communicatie rondom mantelzorg; in de zorgkrant 2017 is uitgebreid aandacht geweest voor mantelzorg. Bij het maken van afspraken over de collectieve zorgverzekering is rekening gehouden met mantelzorgers (cursussen in het aanvullend pakket). Tot slot hebben we de regels voor kortdurend verblijf aangepast, waardoor mantelzorgers nu langer aaneengesloten kunnen worden ontlast waardoor ze bijvoorbeeld even op vakantie kunnen.

Ondersteuning van vrijwilligers

In de vier gemeenten zijn de steunpunten vrijwilligerswerk actief. Het steunpunt in Bedum houdt met het opheffen van Stichting Welzijn Bedum met ingang van 1 januari 2018 op te bestaan. We hebben hiervoor een tijdelijke oplossing gevonden. Het vrijwilligerssteunpunt voor Winsum en De Marne gaat de taken voor Bedum voor het jaar 2018 op zich nemen.

In 2017 is ook een begin gemaakt met een beleidsnotitie vrijwilligersondersteuning. Deze notitie wordt in 2018 afgerond.

Eigen risico

In 2017 hebben we de regeling Compensatie Eigen Risico uitgevoerd zoals die in 2016 was opgesteld. Inwoners met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm kunnen een compensatie krijgen voor het Eigen Risico op grond van de zorgverzekeringswet. Dit wordt gefaseerd uitgevoerd. In het eerste jaar bedraagt de vergoeding 50% van het Eigen Risico, in het tweede jaar 75% en in het derde jaar wordt 100% van het Eigen Risico vergoed. Deze regeling is eind 2017 geëvalueerd. Gebleken is dat er minder gebruik is gemaakt van de regeling dan was begroot. Voor de uitvoering bleek de regeling lastig uitvoerbaar door het trapsgewijze model. Op basis daarvan wordt nu gewerkt aan een voorstel hoe de regeling nog verder aan te passen is zodat de doelgroep maximaal en structureel ondersteund wordt. Financieel moet dit voorstel nog nader worden uitgewerkt door het College.

Maatwerkvoorzieningen

Hulp in het huishouden

Eind 2017 liepen de convenanten met onze aanbieders van Huishoudelijk Ondersteuning af. In aanloop naar de nieuwe inkoop van deze vorm van ondersteuning is in overleg met aanbieders gewerkt aan de nieuwe convenanten voor 2018 en verder. Deze zijn eind 2017 afgesloten en gaan in per 1 januari 2018. In 2017 is uitvoering gegeven aan de wijzigingen in uitvoering als gevolg van de uitspraken van de CRvB op het gebied van de HO.

Begeleiding en dagbesteding

In 2017 hebben de colleges besloten om de bestaande overeenkomsten van het Ommelander Samenwerkingsmodel met één jaar te verlengen. De bestaande uitvoerdersovereenkomsten met de aanbieders Wmo Begeleiding (Zorg in Natura) en de overeenkomsten met Pijlerpartners zijn hiermee tot 1 januari 2019 verlengd. Ook is de overeenkomst met de gemeente Oldambt voor contract- en leveranciersmanagement voor de duur van 1 jaar verlengd.

Beschermd wonen

In november 2017 is het Gezamenlijk plan Groninger gemeenten Van Beschermd Wonen en Opvang naar wonen met begeleiding op maat: op weg naar 2020 opgeleverd. De centrumgemeente Groningen heeft in afstemming met de regio BMW de taken rond de toegang tot beschermd wonen en opvang uitgevoerd.

Participatie

In 2016 is de gewijzigde uitvoeringsorganisatie GR Participatie Noord Groningen (Werkplein Ability) tot stand gekomen. Vanuit de drie sporen, het WSW/beschut werk en het minimabeleid is er zorg voor mensen die gebruik maken van de geboden voorzieningen. Het beleid is gericht op het leiden naar werk. Daar waar dit niet kan, is het beleid erop gericht om inwoners op een andere wijze te laten participeren in de samenleving. Inwoners met een minimuminkomen worden gestimuleerd om gebruik te maken van de beschikbare regelingen. Belangrijk is verder dat financiële problemen bij inwoners zo vroeg mogelijk worden aangepakt, teneinde problematische schulden te voorkomen. Op grond van het beleidsplan Integrale schuldhulpverlening is veel aandacht voor preventie van schulden. Hiervoor is een voorlichting over budgettering opgesteld door de VKB en de GKB gezamenlijk. Alle nieuwe bijstandsgerechtigden krijgen deze voorlichting aangeboden. In 2017 zijn de minimaregelingen geëvalueerd en herzien. Er is een nieuwe nota Mee doen! 2017-2019 vastgesteld door de vier colleges. De vier raden hebben hier input voor geleverd. Kinderen hebben in deze nota nog meer aandacht gekregen. Er is geld voor een kinderfeestje, zwemles, schoolspullen, computers en goede ideeën voor kinderen. Daarnaast is er budget om jongeren met schulden te helpen.

Strategisch beleidskader

Tot en met 2018 loopt het huidige Strategische beleidskader Werk en Inkomen. Jaarlijks wordt door de raden het strategisch beleidskader bijgesteld. De 11 gestelde kaders bevinden zich binnen de maatschappelijke, financiële en de organisatorische opgaven. De organisatie rapporteert per kwartaal aan de colleges en de raden. Daarnaast kunnen de raden hun gevoelens meegeven over de Jaarrekening en de Begroting. In 2017 heeft de behandeling van alle stukken tot veel discussie geleid. De belangrijkste reden hiervoor is het oplopende tekort door het teruglopen van de rijkssubsidies. Eind 2017 hebben de raden daarom gevraagd om een nadere analyse van het Strategisch beleidskader Werk en Inkomen. Begin mei zal hiervoor een raadsbijeenkomst worden georganiseerd. De nadere analyse zal in 2018 aan de raden worden voorgelegd.

De overheidswerkgevers hebben met de minister van BZK afgesproken samen 25.000 banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Het gestelde doel is om in 2018 een aantal van 6 banen te hebben gerealiseerd binnen de gemeentelijke organisaties van de BMW-gemeenten.

In 2017 zijn er 10 afspraakbanen gerealiseerd. Een medewerker is aan de slag gegaan bij de gemeente Eemshaven, 8 mensen zijn in een afspraakbaan geplaatst bij Werkplein Ability, Industrie en Diensten en 1 persoon is aan het werk gegaan bij het Werkplein in Winsum.

Vanuit de G11 aardbevingsgemeenten wordt ingezet op meer werk voor onze inwoners. Veel inwoners zijn laag en middelbaar geschoold. Voor inwoners met deze opleidingen is te weinig werk. Door het inzetten van beleid dat gericht is op werk, wordt door middel van SROI bij grote projecten van de gemeenten gekeken hoeveel mensen uit de kaartenbakken naar werk kunnen worden geleid.

Daarnaast levert de aantrekkende economie, de grote vraag in bouw en techniek en de naar beneden bijgestelde eisen van werkgevers, grotere kansen voor mensen met een uitkering om werk te krijgen. Daarom is in Uithuizen gestart met het project Noorderhuizen, mede ook ter voorbereiding van scholing van werkzoekenden voor het 1000-banenplan. Ultimo 2017 waren 15 deelnemers gelijktijdig bij het project Noorderhuizen aan de slag.

Vangnet/BUIG

Bij het opstellen van de begrotingen van de vier gemeenten wordt jaarlijks bekeken welke uitgaven verwacht worden voor de uitkeringen op grond van de Participatiewet. Deze uitgaven zijn de afgelopen jaren flink uit de pas gelopen met het beschikbare budget van het rijk (BUIG).

Over de jaren 2015 en 2016 zijn aanvragen voor een Vangnetuitkering ingediend voor de gemeenten Bedum, Winsum en De Marne. Beide jaren bleek alleen Eemshaven als enige voldoende budget te hebben ontvangen. De vangnetuitkeringen over het jaar 2015 en 2016 zijn inmiddels allemaal ontvangen.

In een tussentijdse rapportage is aangekondigd dat de verwachting bestond dat ook in het jaar 2017 een tekort zou gaan ontstaan op het BUIG-budget. De nadere analyse per gemeente van dit tekort is het derde kwartaal opgesteld en is in het vierde kwartaal aan de raden voorgelegd (Analyse tekort inkomensdeel en verbeterplan 2017 inkomensanalyse). Uiteindelijk vallen de tekorten van de vier gemeenten ten opzichte van de opgestelde analyse mee. De verwachte stijging in het aantal uitkeringsgerechtigden bleef uit. Desondanks hebben alle vier BMW-gemeenten een dermate hoog te kort waardoor ze in aanmerking komen om de aanvullende uitkering aan te vragen. Deze aanvragen dienen uiterlijk 15 augustus 2018 ingediend te zijn bij de toetsingscommissie.

In onderstaande tabel wordt een vergelijking gemaakt tussen de in het najaar opgestelde analyse (prognose) en de voorlopige cijfers 2017 welke ontleend zijn aan de cijfers die in het kader van de Beeld van de Uitvoering op 8 februari 2018 zijn aangeleverd aan het ministerie.

Bedum

	Inkomensanalyse (najaar 2017)	Beeld van de Uitvoering	Vershil
Uitgaven BUIG (=uitgaven-ontvangsten)	2.449.000	2.408.317	-40.683
(Voorlopig) BUIG-budget *	1.826.601	1.844.250	17.649
Tekort inkomensdeel *	-622.399	-564.067	58.332
Vangnetuitkering *	335.650	274.503	-61.147
Tekort na aftrek vangnetuitkering *	-286.749	-289.564	-2.815

De Marne

	Inkomensanalyse (najaar 2017)	Beeld van de Uitvoering	Vershil
Uitgaven BUIG (=uitgaven-ontvangsten)	4.073.000	3.953.400	-119.600
(Voorlopig) BUIG-budget	3.458.284	3.491.698	33.414
Tekort inkomensdeel	-614.716	-461.702	153.014
Vangnetuitkering	312.116	156.178	-155.938
Tekort na aftrek vangnetuitkering	-302.600	-305.524	-2.924

Winsum

	Inkomensanalyse (najaar 2017)	Beeld van de Uitvoering	Vershil
Uitgaven BUIG (=uitgaven-ontvangsten)	4.241.000	4.077.327	-163.673
(Voorlopig) BUIG-budget	3.647.492	3.682.734	35.242
Tekort inkomensdeel	-593.508	-394.593	198.915
Vangnetuitkering	274.352	105.228	-169.124
Tekort na aftrek vangnetuitkering	-319.156	-289.365	29.791

Eemsmond

	Inkomensanalyse (najaar 2017)	Beeld van de Uitvoering	Vershil
Uitgaven BUIG (=uitgaven-ontvangsten)	6.475.000	6.354.405	-120.595
(Voorlopig) BUIG-budget	5.806.203	5.861.881	55.678
Tekort inkomensdeel	-668.797	-492.524	176.273
Vangnetuitkering	189.243	99.715	-89.528
Tekort na aftrek vangnetuitkering	-479.554	-392.809	86.745

BMWE

	Inkomensanalyse (najaar 2017)	Beeld van de Uitvoering	Vershil
Uitgaven BUIG (=uitgaven-ontvangsten)	17.238.000	16.793.449	-444.551
(Voorlopig) BUIG-budget	14.738.580	14.880.563	141.983
Tekort inkomensdeel	-2.499.420	-1.912.886	586.534
Vangnetuitkering	1.111.361	635.624	-475.737
Tekort na aftrek vangnetuitkering	-1.388.059	-1.277.262	110.797

*) in de inkomensanalyse was abusievelijk een onjuist voorlopig BUIG-budget opgenomen voor Bedum. In deze vergelijking is dit aangepast.

Budgettaire ontwikkelingen

In de derde kwartaalrapportage is een financiële prognose afgegeven voor het jaar 2017. Conform het beeld bij andere gemeenten werd er een tekort gepresenteerd bij de Jeugdwet en een overschot bij de decentralisatie Wmo. Per saldo was er een sprake van een tekort € 99.000. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door het verwachte tekort in de Jeugdzorg ad € 1,181 miljoen (Geraamd provinciaal tekort van € 14 miljoen).

Het werkelijke provinciaal tekort over 2017 is uiteindelijk opgelopen tot 23,5 miljoen. Hierdoor is het tekort op decentralisaties voor de BMW-gemeenten in 2017 verder opgelopen. Dit tekort is verwerkt in het rekeningsaldo. Zie de programmarekening voor verdere financiële analyse.

Solidariteit Jeugd

Op het gebied van Jeugdhulpverlening zijn de BMW-gemeenten een provinciale solidariteit aangegaan voor zowel de Zorg in Natura alsook de PGB-uitgaven. In 2017 hebben de gemeenteraden ingestemd met het wijzigen van de solidariteit ingaande 2018.

Over 2017 is het tekort op de jeugdzorg opgelopen naar 23,5 miljoen. Naast de decentralisatiemiddelen hebben de BMW-gemeenten 1,982 miljoen verantwoord aan Jeugdzorg uitgaven. Met deze hogere last was geen rekening gehouden in de Begroting. Het tekort over 2017 wordt gedekt vanuit de overschotten van 2015 en 2016.

Uitvoeringsbegroting Sociaal Domein BMW

De uitvoeringsbegroting sociaal domein BMW is in het voorjaar 2017 geactualiseerd en vastgesteld door de gemeenteraden.

De Begroting had voor 2017 een omvang van 3,4 miljoen (2,4 structureel en 1,0 miljoen incidenteel). De totale uitgaven voor bedroeg € 3,3 miljoen. De posten van de uitvoeringsbegroting zijn geheel met decentralisatiemiddelen gefinancierd.

Wat hebben we bereikt? / Wat hebben we ervoor gedaan?

Jeugdhulpverlening

<ul style="list-style-type: none"> • We ondersteunen inwoners in het gebruikmaken van hun eigen kracht en het eigen netwerk 	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2017 ter voorbereiding van nieuw beleid 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Werkwijze is verankerd. • Het Uitvoeringsplan Professionalisering Toegang (opgesteld door de RIGG) is uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> • We de-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren zoveel mogelijk vragen en problematiek rondom opgroeien en opvoeden 	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. Zorgdragen voor de veiligheid van jeugdige en gezin (RIGG-project) • Evalueren van dit beleidsdoel in 2017 ter voorbereiding van nieuw beleid 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Werkwijze is verankerd. • Het Uitvoeringsplan Professionalisering Toegang is uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden eerder (jeugd)hulp op maat aan 	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen van een goede basisondersteuning en toegang tot jeugdhulp (RIGG-project) • Inkoop jeugdhulp 2018 • De toegankelijkheid van het CJG verbeteren en bekendheid vergroten. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2017 ter voorbereiding van nieuw beleid 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Basisondersteuning is doorontwikkeld. • Inkoop jeugdhulp is uitgevoerd • Toegankelijkheid CJG is verbeterd • Het Uitvoeringsplan Professionalisering Toegang is uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden meer ruimte aan professionals en zorgen voor een vermindering van regeldruk 	<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren van dit beleidsdoel in 2017 ter voorbereiding van nieuw beleid 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Het Uitvoeringsplan Professionalisering Toegang is uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> • We zorgen voor een optimale samenwerking met huisartsen, voorschoolse voorzieningen en het onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • We monitoren en evalueren van de zorgroutes met het onderwijs. • We ontwikkelen zorgroutes met de huisartsen. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2017 ter voorbereiding van nieuw beleid 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgroutes onderwijs en huisartsen is uitgevoerd • Het Uitvoeringsplan Professionalisering Toegang is uitgevoerd.

Wmo

<ul style="list-style-type: none"> Ondersteuning van vrijwilligers 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling van vrijwilligersbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling vrijwilligersbeleid is doorgeschoven naar 2018
<ul style="list-style-type: none"> Ondersteuning van mantelzorgers 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering actieplan Mantelzorgondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> Actieplan is uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> Zorg en ondersteuning bereikbaar houden/ maken voor financieel kwetsbare inwoners 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling eigen bijdrage en eigen risico 	<ul style="list-style-type: none"> Gedaan
<ul style="list-style-type: none"> De cliënt, onze inwoner centraal door beweegruimte te realiseren rondom eigen kracht, zorg en ondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> Organiseren van de basisondersteuning met daarin onder andere de cliëntondersteuning, OGGz-coördinatie en laagdrempelige huishoudelijke ondersteuning (LHO) geborgd en beweegruimte rondom eigen kracht, zorg en ondersteuning is geregeld. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitgevoerd. Inkooptraject voor 2018 e.v. afgerond
<ul style="list-style-type: none"> Begeleiding op maat voor mensen met een psychiatrische aandoening en die intensievere ondersteuning nodig hebben in bijvoorbeeld de vorm van beschermd wonen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen van een plan van aanpak "Van beschermd wonen naar begeleiding op maat 	<ul style="list-style-type: none"> Plan voor de toekomst is opgeleverd en begeleiding is via centrumgemeente geleverd.

Participatie

<ul style="list-style-type: none"> Een goed werkende uitvoeringsorganisatie voor werk inkomen. 	<ul style="list-style-type: none"> We gaan in 2017 het strategisch beleidsplan evalueren inzake het jaar 2016. 	<ul style="list-style-type: none"> Dit is uitgevoerd in september 2017 en voorgelegd aan de raden
<ul style="list-style-type: none"> Meer werk voor onze inwoners 	<ul style="list-style-type: none"> We komen met aangepaste strategische beleidskader voor 2018 	<ul style="list-style-type: none"> Begin mei 2018 vindt een raadsbijeenkomst plaats met de raden over de opgaven in het Strategisch beleidskader. Daarna zal een aangepaste nota aan de raden ter besluitvorming worden aangeboden.
<ul style="list-style-type: none"> Onze inwoners meer laten participeren in de samenleving 	<ul style="list-style-type: none"> We komen met een nieuw minimabeleid voor de periode 2018-2021. 	<ul style="list-style-type: none"> De nota Mee Doen! 2017-2019 is in november 2017 door de vier colleges vastgesteld.

Beleidsindicatoren

Bij de invoering van het huidige Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting- en verantwoording en het versterken van de positie van Raad. Er zijn ruim 10 jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV. In de periode tussen 2014 en 2015 heeft een commissie onder aanvoering van wethouder Stef Depla een advies uitgebracht inzake de vernieuwing BBV. In maart 2016 is het wijzigingsbesluit BBV in de Staatscourant gepubliceerd. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente voor het eerst in de Begroting 2017 dienen te voldoen aan de wijzigingen in de BBV. Een van de wijzigingen betreft het opnemen van een verplichte set aan beleidsindicatoren. Deze beleidsindicatoren worden door het rijk beschikbaar gesteld via www.waarstaatjegemeente.nl. De beleidsindicatoren inzake de decentralisaties staan hieronder opgenomen.

Onderdeel	Participatie						
Taakvelden	6.3 Inkomensregelingen 6.4 Begeleide participatie 6.5 Arbeidsparticipatie-instrumenten gericht op toeleiding naar werk						
Inhoud We begeleiden, door sociaal beleid uit te voeren, werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden naar de arbeidsmarkt. Zij kunnen dan zij zelfstandig en zonder hulp van de overheid in hun eigen levensonderhoud voorzien. Voor inwoners die dat niet kunnen, zorgen we voor een financieel vangnet en maatschappelijke ondersteuning. We stimuleren zelfredzaamheid en actief meedoen in onze samenleving. Binnen dit programma valt ook de inburgering van nieuwkomers.							
Beleidsindicatoren							
Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 februari 2018)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemmond	Landelijk
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar *	2016	446,9	589,1	425,3	544	744
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar **	2015	5,05%	5,64%	3,88%	6,88%	6,58%
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking ***	2016	66%	61,8%	64,3%	62,8%	65,8%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen **	2015	2,24%	2,79%	1,83%	2,33%	1,52%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners ***	2017	26,4	42,9	32	45,3	41,9
Lopende re-integratie-voorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar ***	2017	45,5	77,4	65,1	84,2	27,1

*) bron: LISA (Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen)

**) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

**) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

Onderdeel	Jeugdwet en WMO 2015
Taakvelden	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie 6.2 Wijkteams 6.6 Maatwerk-voorzieningen (WMO) 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ 6.72 Maatwerkdienstverlening 18- 6.81 Geëscaleerde zorg 18+ 6.82 Geëscaleerde zorg 18-
Inhoud	<p>Jeugd</p> <p>Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp, van bescherming tot reclassering en van opvoedingsondersteuning tot geestelijke gezondheidszorg.</p> <p>We willen dat de jeugd mogelijkheden krijgt om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Jeugdigen moeten gezond en veilig kunnen opgroeien tot zelfstandige en evenwichtige volwassenen. Als ondersteuning, hulp of zorg nodig is, moet deze hulp zo vroeg mogelijk geboden worden, in de lichtste vorm, zo snel mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Wij willen bevorderen dat er vanuit de ouders, de school, de buurt en de samenleving aandacht voor en betrokkenheid bij de (zorg voor) jeugdigen is. Ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van jeugdigen en ouders staan hierbij voorop. Bij ernstige gedrags- of ontwikkelingsproblematiek moet er gespecialiseerde hulp in de buurt van het kind en de ouders zijn.</p> <p>Wmo</p> <p>Onze maatschappelijke ambitie is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past – als vrijwilliger, ouder, buur, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen we in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gemeenschapszin: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar; - Participatie: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven; - Samenwerking: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid; - Vertrouwen: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen; - Gelijkwaardigheid: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners; - Verantwoordelijkheid: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren; - Toegankelijkheid: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen toegankelijk; - Keuzevrijheid: Inwoners kunnen zoveel mogelijk kiezen voor hulp die bij hun situatie past. <p>In onze gemeente zijn de meeste inwoners zelfredzaam en nauw verbonden met de samenleving waaraan zij actief deelnemen. Wij zorgen samen met hen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.</p>

Beleidsindicatoren							
Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 februari 2018)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemmond	Landelijk
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen *	2015	0,93%	1,49%	0,51%	1,04%	1,45%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	12,3%	13,3%	11,9%	14%	10,8%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	1,4%	0,8%	0,5%	1,3%	1,2%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar **	2015/2016	0,6%	0,8%	0%	0,5%	0,5%
Clënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners **	2017	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	54

*) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

**) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

JAAARREKENING

7 Balans en toelichting

7.1 Balans per 31 december 2017

ACTIVA	31 december 2017	31 december 2016
VASTE ACTIVA		
Materiële Vaste Activa	74.737.998	71.873.718
Investerings met economisch nut		
- Gronden uitgegeven in erfpacht	78.701	78.701
- Niet in exploitatie genomen gronden	947.065	947.065
- Overige investeringen met economisch nut		
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	32.882.336	30.153.491
Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	18.855.209	19.086.886
Overige grond en hulpstoffen (overige gronden)	20.170.399	20.144.122
	1.804.288	1.463.453
Immateriële vaste activa		
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	85.662	90.384
Financiële vaste activa	2.738.861	2.744.584
Kapitaalversterkingen aan:		
- deelnemingen	520.654	520.654
- overige verbonden partijen	14.135	14.135
Leningen aan:		
- woningbouwcorporaties	191.574	196.417
- deelnemingen	773.595	773.595
Overige langlopende leningen	1.238.902	1.239.783
Bijdragen aan activa in eigendom van derden		-
Totaal vaste activa	77.562.520	74.708.686
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	1.405.357	1.519.186
Grond- en hulpstoffen:		
- Niet in exploitatie genomen bouwgronden		-
- Overige grond- en hulstoffen (overige gronden)		-
Onderhanden werk		
- Bouwgronden in exploitatie	669.399	783.228
Overige voorraden	735.958	735.958
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	10.693.444	9.079.790
Vorderingen op openbare lichamen	3.920.174	2.399.971
Overige vorderingen	2.281.243	4.667.173
Schatkist	4.492.028	2.012.646
Liquide middelen	246.956	252.570
Kassaldi	9.096	3.977
Banksaldi	237.859	248.593
Overlopende activa	3.063.543	2.841.288
- de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen bedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	80.277	102.216
- Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	2.983.265	2.739.072
Totaal vlottende activa	15.409.300	13.692.833
Totaal Activa	92.971.820	88.401.519

PASSIVA	31 december 2017	31 december 2016
VASTE PASSIVA		
Eigen vermogen	24.454.064	30.260.182
Algemene reserve	6.187.332	7.437.728
Bestemmingsreserves	16.605.299	19.266.890
Gerealiseerd resultaat	1.661.433	3.555.564
Voorzieningen	8.920.014	5.921.354
voorzieningen voor verplichtingen en risico's	8.009.753	4.817.868
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	910.262	1.103.486
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	40.187.531	35.869.892
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	40.187.531	35.869.892
Totaal vaste passiva	73.561.610	72.051.428
VLOTTENDE PASSIVA		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	12.591.819	9.115.476
Overige kasgeldleningen	5.000.000	4.000.000
Banksaldi	3.353.521	1.972.364
Overige schulden	4.238.298	3.143.112
Overlopende passiva	6.818.391	7.234.616
- verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	6.166.790	6.631.738
- De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dien ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	-	29.522
- overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	651.601	573.356
Totaal vlottende passiva	19.410.210	16.350.092
Totaal Passiva	92.971.820	88.401.519
Waarborgen en garantstellingen		28.721.000

7.2 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de Financiële verordening en de nota's activabeleid en reserves en voorzieningen gemeente Eemsmond.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de Jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten.

Materiële vaste activa

Artikel 59 BBV beschrijft het onderscheid tussen investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut en investeringen met een (beperkt) economisch nut. Investerings die kunnen leiden tot of bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend is niet relevant voor de classificatie.

Met ingang van 2017 dienen ook alle investeringen met maatschappelijk nut te worden geactiveerd

In de Nota activabeleid 2017 – 2020 staan de richtlijnen “waardering & afschrijving” van de vaste activa. De afschrijfmethodes en –termijnen, zoals vermeld in de bijlage bij de Nota activabeleid, zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Afschrijvingsmethoden en -termijnen vaste activa

Immateriële vaste activa			
Omschrijving	Afschrijvingsmethode	'oude' Afschrijvingstermijn	Voorgestelde afschrijvingstermijn
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	Methode afhankelijk van soort actief waarin wordt bijgedragen	Termijn afhankelijk van soort actief waarin wordt bijgedragen	Termijn afhankelijk van soort actief waarin wordt bijgedragen
Materiële vaste activa waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven			
Omschrijving	Afschrijvingsmethode	'oude' Afschrijvingstermijn	Voorgestelde afschrijvingstermijn
<u>Grond-, weg- en waterkundige werken</u>		Overeenkomstig het GWRP	Overeenkomstig het GWRP
Rioleringen:	Annuïtair	25 jaar	25 jaar
Rioleringen (mechanisch)	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Rioleringen (overig)	Annuïtair	60 jaar	60 jaar
Vrijverval	Annuïtair	60 jaar	60 jaar
Gemalen bouwkundig	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Mechanische riolering (bouwkundig)	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Persleiding	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Milieumaatregelen (investering)	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Grondwatermaatregelen (investering)	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Ondergrondse containers	Lineair	10 jaar	10 jaar
<u>Overige materiële vaste activa</u>			
Begraafterreinen	Annuïtair	30 jaar	30 jaar
Sportterreinen	Annuïtair	25 jaar	25 jaar

Materiële vaste activa met een economisch nut			
Omschrijving	Afschrijvings- methode	'oude' Afschrijvingstermijn	Voorgestelde afschrijvingstermijn
<u>Gebouwen:</u>			
Nieuwbouw	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Aankoop en/of renovatie	Annuïtair	25 jaar	25 jaar
Uitbreiding/verbouw	Annuïtair	Maximaal 25 jaar bij levensduurverlengende investering, anders afschrijvingstermijn hanteren van restant afschrijvingsmethode van het actief dat wordt uitgebreid/verbouwd.	Maximaal 25 jaar bij levensduurverlengende investering, anders afschrijvingstermijn hanteren van restant afschrijvingsmethode van het actief dat wordt uitgebreid/verbouwd.
Nieuwbouw tijdelijke gebouwen	Lineair	10 jaar	10 jaar
Veiligheidsvoorzieningen	Lineair	10 jaar	10 jaar
Bouwkundige voorzieningen	Lineair	10 jaar	10 jaar
Inventaris	Lineair	10 jaar	10 jaar
Technische installaties in gebouwen	Lineair	15 jaar	15 jaar
<u>Vervoermiddelen</u>			
Vrachtwagens en aanhangers	Lineair	10 jaar	10 jaar
Reinigingsauto's	Lineair	7 jaar	7 jaar
Tractoren	Lineair	7 jaar	7 jaar
Auto's e.d.	Lineair	7 jaar	7 jaar
Sneeuwploeg (gemeentebedrijf)	Lineair	10 jaar	10 jaar

<u>Machines, apparaten en installaties:</u>			
Telefooninstallaties	Lineair	10 jaar	10 jaar
Mobiele telefoons	Lineair	Niet benoemd	3 jaar
Machines gemeentebedrijf: (Maaiers, sproeimachines, bladzuigers, rioolontstoppers, houtversnipperaars e.d.)	Lineair	7 jaar	7 jaar
Maaiers gekoppeld aan tractoren	Lineair	5 jaar	5 jaar
Trilwals	Lineair	10 jaar	10 jaar
Overig	Lineair	10 jaar	10 jaar
<u>Overige materiële vaste activa</u>			
Hardware	Lineair	4 jaar	4 jaar
Netwerkcomponenten	Lineair	10 jaar	10 jaar
Speelvoorzieningen	Lineair	10 jaar	10 jaar
Minicontainers	Lineair	Niet benoemd	7 jaar
Overige vaste activa	Lineair	10 jaar	10 jaar

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut			
Omschrijving	Afschrijvingsmethode	'oude' Afschrijvingstermijn	Voorgestelde afschrijvingstermijn
<u>Grond-, weg- en waterkundige werken</u>			
RBW-funderingen	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Overige wegen/straten	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Fiets- en wandelpaden	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Trottoirs	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Pleinen	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Bruggen	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Beschoeiing	Annuïtair	40 jaar	40 jaar
Herstel kade en steigers	Annuïtair	30 jaar	30 jaar
Openbare verlichting	Lineair	10 jaar	10 jaar
Groen en plantsoenen			
<u>Overige materiële vaste activa</u>			
Overige vaste activa	Lineair	10 jaar	10 jaar
Financiële vaste activa			
Aandelen		Geen afschrijving. Deelnemingen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgingsprijs.	Geen afschrijving. Deelnemingen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgingsprijs.

In overeenstemming met het activering- en afschrijvingsbeleid worden activa beneden een bedrag van de € 15.000 niet geactiveerd.

Materiële vaste activa met een economisch nut

In erfpacht uitgegeven gronden

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen).

Investerings met een economisch nut, waarvoor de bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering of het inzamelen van huishoudelijk afval, dan worden deze investeringen voortaan op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

In formele zin betreft dit een stelselwijziging. Deze wijziging heeft echter geen effect op de omvang van het vermogen. Er is enkel sprake van herrubricering, die voorgeschreven is vanuit de verslaggevingregels (BBV).

Overige investeringen met een economisch nut

De waardering van deze materiële vaste activa is gebaseerd op de verkrijging- of vervaardigingsprijs (artikel 61, lid 1 BBV), verminderd met bijdragen van derden en de afschrijvingen.

Definities:

- De verkrijgingprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten;
- De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Tevens kan een redelijk deel van de indirecte kosten en rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend.

Bij investeringen met een meerjarig economisch nut geldt dat de verminderingen over de hele looptijd (lineair) gecorrigeerd worden met de berekende afschrijvingslasten.

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut

In artikel 59 BBV is bepaald dat alle investeringen moeten worden geactiveerd, met uitzondering van de kunstvoorwerpen met een cultuurhistorische waarde. Met ingang van 1 januari 2017 (vernieuwing BBV) moeten investeringen met maatschappelijk nut (wegen, parken, openbare verlichting e.d.) verplicht worden geactiveerd. Deze investeringen mogen niet meer in één keer als last worden genomen. Dit betekent dat afschrijving moet plaatsvinden over de gebruiksduur en dat reserves niet meer direct in mindering op de investering mogen worden gebracht.

Via de vorming van afschrijvingsreserves kunnen de afschrijvingen, die in de exploitatie op de betreffende producten staan, worden afgedekt door jaarlijks gedurende de looptijd van de investering een bedrag gelijk aan de afschrijvingslasten uit die afschrijvingsreserves te laten vrijvallen.

Voorheen werd geen gebruik gemaakt van de afschrijvingsreserves. Nu de investeringen met een maatschappelijk nut niet meer in 1 keer volledig ten laste van de exploitatie mogen worden gebracht, is besloten om met ingang van de Begroting 2017 gebruik te maken van de mogelijkheid tot het instellen van afschrijvingsreserves.

Ontvangen bijdragen (bijvoorbeeld subsidies) mogen in mindering worden gebracht op het investeringsbedrag. Voorwaarde is dat de bijdrage een rechtstreekse relatie moet hebben met het actief (artikel 62, lid 2 BBV).

Voorzieningen die zijn gevormd wegens de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, lid 1b, moeten in mindering worden gebracht op deze investeringen.

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn activa waar tegenover geen bezittingen staan. Als de kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief voldoen aan de voorwaarden in artikel 60 BBV, mogen deze kosten geactiveerd met het totaalbedrag van de investering onder de materiële vaste activa.

Financiële vaste activa

De financiële activa bij de gemeente Eemsmond bestaan uit:

- Kapitaalverstrekkings aan:
  - Deelnemingen
  - Gemeenschappelijke regelingen
  - Overige verbonden partijen
- Leningen aan:
  - Woningbouwcorporaties
  - Deelnemingen
- Overige langlopende leningen
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs, verminderd met - voor wat de geldleningen betreft - de aflossingen op de geldleningen. De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden annuïtair afgeschreven in dezelfde termijnen als de eigen materiële vaste activa.

Deelnemingen worden tegen de marktwaarde gewaardeerd indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs (artikel 65.2 BBV). Op deelnemingen en effecten wordt in principe niet afgeschreven.

Vlottende activa

Vlottende activa zijn bezittingen met een relatief snelle doorlooptijd. Dit betekent dat ze gemakkelijk in geld zijn om te zetten. Ze zijn "liquide".

Vorraden

Vanaf 1 januari 2016 komt in verband met een wijziging van de BBV vanuit de notitie Grondexploitaties 2016 de balanscategorie 'niet in exploitatie genomen gronden' (NIEGG) niet meer voor. Dit betekent dat vanaf genoemde datum NIEGG overgaat van de voorraden naar de terreinen en gronden bij de materiële vaste activa.

De onderhanden werken zijn opgenomen tegen de verkrijgingprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten, inclusief de bijgeschreven rente, verminderd met de opbrengsten wegens gerealiseerde verkopen en ontvangen (rijks)subsidies. Het verloop van de gronden in exploitatie en de overige bestemmingsplannen is aangegeven in de bijlagen bij het Jaarverslag en de Jaarrekening 2017.

De voorziening tekorten op exploitaties is gevormd voor de grondexploitatieplannen die naar verwachting verliesgevend zullen gaan sluiten.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingsprijs in mindering gebracht.

Overige gronden worden gewaardeerd tegen historische kostprijs of lagere marktwaarde, zijnde de agrarische waarde.

Overige voorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs. Jaarlijks wordt de waardering van de vorderingen beoordeeld. Voor oninbare debiteuren wordt een voorziening dubieuze debiteuren in mindering gebracht.

Liquide middelen

Deze activa worden tegen kostprijs opgenomen.

Eigen Vermogen

De reserves zijn onderverdeeld in de algemene reserve en bestemmingsreserves en het saldo van de baten en lasten.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen historische kosten van de betrokken verplichting c.q. het voorziene verlies met uitzondering van de pensioenverplichting ten behoeve van de (gewezen) wethouders. Deze voorziening is opgenomen tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige pensioenbetalingen. Ook de voorzieningen tekorten op exploitaties en baggerplan zijn tegen contante waarde opgenomen.

De onderhoudsvoorzieningen zijn gebaseerd op een meerjarenraming van het uit te voeren onderhoud.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar.

In het wijzigingsbesluit van 25 juni 2013, van toepassing met ingang van het begrotingsjaar 2014, is in artikel 44, lid d BBV een separate voorzieningscategorie geïntroduceerd voor vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven (zie notitie riolering 2014 commissie BBV).

De gemeente Eemsmond maakt geen gebruik van de mogelijkheid om deze voorziening in te stellen.

Langlopende schulden

Hierbij is sprake van vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer. De leningen worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs, verminderd met gedane aflossingen.

Vlottende passiva

Deze schulden worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs.

Kortlopende schulden (< 1 jaar)

De overlopende passiva zijn onder andere de nog niet bestede bijdragen van derden met een specifiek bestemmingsdoel en nog te betalen kosten (niet door een crediteur gefactureerd).

Overlopende passiva

Onder de overlopende passiva worden afzonderlijk opgenomen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente geborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. In de toelichting op de balans is nadere informatie opgenomen.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in meegenomen in het resultaat indien zij voor het opmaken van de Jaarrekening bekend zijn geworden.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingsprijs in mindering gebracht.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop de lasten betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan vakantiegeld en/of verlofaanspraken en dergelijke.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de Jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de septembercirculaire van het boekjaar.

Resultaatbestemming

Alle vermogensmutaties worden inzichtelijk gemaakt via het exploitatieresultaat. Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden in het lopende boekjaar verwerkt conform de vastgestelde begrotingsposten daarvoor. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn gebaseerd op de werkelijke kosten. De mutaties in de algemene reserve zijn conform de begrote toevoegingen en onttrekkingen. Voor de bestemming van het resultaat is in hoofdstuk 15 van de Jaarrekening een voorstel opgenomen.

7.3 Toelichting op de balans

In de toelichting op de balans zijn de belangrijkste wijzigingen op de balans opgenomen. In de bijlagen behorende bij deze Jaarrekening zijn uitgebreide specificaties opgenomen. Het betreft hier:

- de geactiveerde kapitaaluitgaven;
- de langlopende geldleningen;
- de reserves en voorzieningen;
- de berekening van het omslagpercentage;
- het verloop van de grondexploitaties;
- de investeringen en financieringen.

In deze specificaties staan onder andere de vermeerderingen, verminderingen en begin- en eindsaldi per post vermeld. Deze mutaties hebben plaatsgevonden conform de oorspronkelijke raadsbesluiten en wettelijke voorschriften. Verder verwijzen wij ook naar de bijlagen voor een overzicht van de speerpunten van beleid 2016 en voorgaande jaren, een overzicht van de verbonden partijen, de risico's en het weerstandsvermogen, het EMU-saldo en de SISA-bijlage.

In artikel 51 BBV is bepaald dat in de toelichting van de balans wordt aangegeven volgens welke methode de afschrijvingen worden berekend. Het BBV laat de gemeenten vrij in de keuze van afschrijvingsmethodiek. De keuze van de methode is sterk bepalend voor de hoogte van de afschrijving. In de praktijk zijn in onze gemeente de volgende methoden het meest gangbaar:

Lineaire afschrijving

- de afschrijvingskosten blijven gedurende de looptijd constant;
- de kapitaallasten dalen door jaarlijkse afname van de rentecomponent.

Annuïtaire afschrijving

- de afschrijvingskosten nemen jaarlijks toe;
- de kapitaallasten blijven jaarlijks constant doordat de toename van de afschrijvingskosten wordt gelijkgesteld aan de afname van de rentecomponent.

In hoofdstuk 12 van deze Jaarrekening is het verloop van de kapitaaluitgaven weergegeven met informatie over:

- de raming inclusief wijzigingen;
- het ter beschikking gestelde krediet per 1 januari 2017;
- het in de loop van 2017 beschikbaar gestelde krediet;
- de uitgaven op het krediet;
- de onder-/overschrijding op het krediet;
- het bedrag dat aan het einde van het boekjaar nog beschikbaar is.

In de toelichtingen op de programma's is de analyse opgenomen van de over- en onderschrijdingen op de investeringen. De over- en onderschrijdingen worden bij het vaststellen van de Jaarrekening geautoriseerd.

Materiële vaste activa

	Boekwaarde per 31-12-2017	Boekwaarde per 31-12-2016
Investerings met economisch nut		
Gronden en terreinen	105.041	
- gronden uitgegeven in erfpacht	78.701	78.701
- voormalig NIEGG	947.065	947.065
- investeringen met economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	18.855.209	19.086.886
- overige investeringen met economisch nut	32.882.335	30.153.491
Investerings in de open ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	20.170.399	20.144.122
Overige grond en hulpstoffen (overige gronden)	1.804.288	1.463.453
Totaal	74.737.998	71.873.718

Op basis van een BBV-wijziging is de boekwaarde voormalig NIEGG vanaf 2016 overgebracht van 'voorraden' naar 'materiele vaste activa'. De post overige gronden wordt vanaf 2016 gepresenteerd onder de materiële vaste activa. Volgens de BBV dienen gronden die niet binnen afzienbare tijd worden geruimd of waar een maatschappelijke functie op rust tijdelijk onder de materiële vaste activa gepresenteerd te worden.

Voormalig NIEGG (Niet in exploitatie genomen gronden)

De niet in exploitatie genomen gronden betreffen de locaties waarvoor een reëel en stellig voornemen is uitgesproken deze locaties in de nabije toekomst te ontwikkelen.

In 2017 betrof dit de locaties Tussengebied Uithuizen-Uithuizermeeden, Usquert Zuid, Leeuwstraat Uithuizen, De Laan Zuid Warffum, Scherphorn Zuid Uithuizermeeden en Noordentree in Uithuizen.

De NIEGG bestaan uit 14,1 hectare grond. Dit resulteert in een gemiddelde boekwaarde van € 6,70 per m².

Overige gronden

De overige gronden betreft de gronden waarvoor geen directe ontwikkeling gepland staat. In totaliteit gaat het om 43,1 hectare grond. Dit resulteert in een gemiddelde boekwaarde van € 5,64 per m².

Verloop van de boekwaarde van de investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

	Boekwaarde	Investering/	Afschrijving	Bijdrage van	Afwaard.	Boekwaarde
	01-01-'17	Desinvest.		derden	duurzame	31-12-'17
					Waarderver-	
					minding	
Grond-,weg- en waterbouwk. werken	18.353.579	510.960	-716656	0	0	18.147.883
Ov.mat.vaste activa	733.307		-25.982	0	0	707.325
Totaal	19.086.886	510.960	-742.638	0	0	18.855.209

De in het boekjaar gedane investeringen staan in onderstaand overzicht vermeld:

	Beschikbaar gesteld krediet in 2017	Besteed in 2017	Restant 31-12-2017
GRP: rioleringen overig (2015)	5.918	3.861	2.057
GRP: rioleringen vrijerval (2015)	42.351	47.318	-4.967
GRP: rioleringen mechanisch (2016)	167.181	117.519	49.662
GRP: rioleringen overig (2016)	104.670	47.706	56.964
GRP: rioleringen vrijerval (2016)	581.544	193.737	387.807
GRP: rioleringen mechanisch (2017)	193.598	3.598	190.000
GRP: rioleringen overig (2017)	102.537	5.537	97.000
GRP: rioleringen vrijerval (2017)	685.154	91.684	593.470
Totaal	1.882.953	510.960	1.371.993

Verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut

	Boekwaarde	Investering/	Afschrijving	Bijdrage van	Afwaard.	Boekwaarde
	01-01-'17	Desinvest.		derden	duurzame	31-12-'17
					Waarderver-	
					minding	
Bedrijfsgebouwen	28.005.416	3.911.819	-1.485.273		0	30.431.962
Vervoermiddelen	600.533	177.550	-123.818	0	0	654.264
Mach./app./install	660.083	150.097	-174.600	0	0	635.579
Ov.mat.vaste activa	887.460	401.346	-128.275	0	0	1.160.531
Totaal	30.153.492	4.640.812	-1.911.967	0	0	32.882.336

De in het boekjaar gedane investeringen staan in onderstaand overzicht vermeld:

	Beschikbaar gesteld krediet in 2017	Besteed in 2017	Restant 31-12-2017
Bouw brede school (2013)	5.085.045	4.646.485	438.560
Boukemapark (2012)	505.022	399.331	105.691
Verduurzaming verwarming gemeentehuis (2012)	15.156	0	15.156
Uitbreiding dataopslag (2014)	2.887	2.725	162
90 kg afstelling vuilniswagens (2017)	20.000	0	20.000
Actieramen voertuigen (2017)	21.470	0	21.470
Kipper (2017)	49.950	0	49.950
Bladzuiger (2014)	31.980	24.224	7.756
Spoeimachine (2015)	17.857	18.052	-195
Houtversnipperaars (2016)	31.195	28.095	3.100
Veegmachine (2017)	203.609	177.550	26.059
Mobiele telefonie (2015)	8.182	7.805	377
Vervanging werkplek hardware (2016)	25.021	24.784	237
Verbetering netwerkverbinding Talmaweg (2016)	30.000	996	29.004
Update netwerk (2016)	24.681	1.019	23.662
Werkplek hardware (2017)	58.000	31.769	26.231
Vervanging servers rekencentrum (2017)	22.500	1.102	21.398
Vervanging storage (2017)	35.000	11.542	23.458
Uitbreiding archiefruimte (2017)	17.000	22.683	-5.683
Scholenprogramma (2017)	170.000	14.111	155.889
Uitbreiding opslagruimte ICT (2017)	20.000	0	20.000
Totaal	6.394.555	5.412.273	982.282

Verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

	Boekwaarde 31-12-2016	Investering/ desinvest.	Afschrijving	Bijdrage derden	Afwaard. duurzame waarderver- mindering	Boekwaarde 31-12-17
Grond-weg en Waterb. werken	20.144.122	854.304	-828.027	0	0	20.170.399
Totaal	20.144.122	854.304	-828.027	0	0	20.170.399

Met ingang van 1 januari 2017 (vernieuwing BBV) moeten investeringen met maatschappelijk nut (wegen, parken, openbare verlichting e.d.) verplicht worden geactiveerd. Deze investeringen mogen niet meer in een keer als last worden genomen. Dit betekent dat afschrijving moet plaatsvinden over de gebruiksduur en dat reserves niet meer direct in mindering op de investering morgen worden gebracht. Een en ander is ook opgenomen in de onlangs vastgestelde Nota activabeleid Gemeente Eemsmond 2017-2020.

In de nota activabeleid is ook aangegeven dat van een beschikbaar gesteld investeringskrediet gedurende twee jaren gebruik kan worden gemaakt. Blijkt na twee jaren dat er nog een gedeelte van het investeringskrediet niet is gebruikt dan vervalt het restant. Verlenging van deze termijn is alleen mogelijk in een goed onderbouwd advies, goedgekeurd door het College.

De in het boekjaar gedane investeringen met een maatschappelijk nut staan in onderstaand overzicht vermeld.

	Beschikbaar gesteld krediet in 2017	Besteed in 2017	Restant 31-12-2017
Fietspadenplan 2 ^e fase (2010)	144.045	58.381	85.664
Vervanging openbare verlichting (2015)	37.653	26.279	11.374
Vervanging openbare verlichting (2016)	230.511	153.190	77.321
Civiele constructies (2017)	376.813	224.695	152.118
Kwaliteitsverbetering Noordpolderzijl (2007)	130.691	0	130.691
Vervanging openbare verlichting (2017)	214.673	37.826	176.847
Fietspadenplan (2017)	350.000	114.486	235.514
Duurzaam veilig (2013)	82.719	73.211	9.508
Duurzaam veilig (2014)	152.400	50.828	101.572
Civiele constructies (2016))	376.813	114.163	262.650
Revitalisering verhardingen (2017)	16.244	1.244	15.000
Structurele aanpak baggeren vaargeul NPZ (2017)	500.000	0	500.000
Totaal	2.612.562	854.303	1.758.259

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa bestaat uit de volgende onderdelen:

	31 december 2017	31 december 2016
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	85.662	90.384
Stand	85.662	90.384

Door een wijziging van de BBV dienen de bijdragen aan activa in eigendom van derden gepresenteerd te worden onder de immateriële vaste activa.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaat uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde per 01-01-2017	Aflossing / afschrijving	Vermeerd. / Vermindering	Boekwaarde per 31- 12-2017
Kapitaalverstrekkingen aan:				
- deelnemingen	520.654			520.654
- overige verbonden partijen	14.135			14.135
Leningen aan:				
- woningcorporaties	196.417	-4.843		191.574
- deelnemingen	773.595			773.595
Overige langlopende geldleningen	1.239.783	-24.396	23.515	1.238.902
Stand	2.744.584	-29.238	23.515	2.738.860

Er resteert in het actief 'Escrow overeenkomst Attero' nog een bedrag van € 28.860. Dit bedrag is bestemd voor de afhandeling van de Escrow overeenkomst Attero. Het bedrag van dit actief is in het totaalbedrag van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen in de balans buiten beschouwing gelaten, omdat de voorziening Attero voor dit doel als risicopost is opgenomen.

Vlottende activa

Voorraden

	31 december 2017	31 december 2016
Onderhanden werk		
- Bouwgronden in exploitatie	669.399	783.229
Totaal	669.399	783.229

Op basis van een BBV-wijziging is de boekwaarde voormalig NIEGG vanaf 1 januari 2016 overgebracht van 'voorraden' naar 'materiële vaste activa', evenals de post 'overige gronden'.

Bouwgronden in exploitatie

Boekwaarden exploitatieplannen	31-12-2017	31-12-2016
Almersma	1.961.981	2.025.487
LTS locatie	525.296	515.425
Scherphorn Noord	-/- 94.955	-/- 34.762
Voorziening tekorten exploitaties	-/- 1.722.922	-/- 1.722.922
Totaal	669.400	783.228

De voorziening tekorten op exploitaties is ingesteld ter dekking van de verliesgevende eindwaardes van de exploitatieplannen Almersma en LTS-locatie.

Het bedrag van de voorziening tekorten exploitaties (grondexploitaties en NIEGG) per 31 december 2017 totaal € 1.722.922 is conform de voorschriften in de balans gesaldeerd met de boekwaarden van de bestemmingsplannen.

Overige voorraden

Onder de overige voorraden staan panden die niet gebruikt worden voor gemeentelijke activiteiten. Dit betreft vier panden in Uithuizen, te weten Hoofdstraat West 90, Leeuwstraat 8/10/10a, De Rank en de voormalige SNS-bank aan de Blink.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

	Saldo 31 december 2017	Saldo 31 december 2016
Vorderingen op openbare lichamen	3.920.173	2.399.970
Schatkist	4.492.028	2.012.646
Overige vorderingen	3.662.793	6.014.073
Voorziening wegens oninbaarheid	-/- 1.058.856	-/- 929.108
Schuld Ministerie van SZW i.v.m. BBZ	-/- 417.418	-/- 596.583
Totaal vorderingen	10.598.720	9.079.789

De vorderingen op openbare lichamen zijn ultimo 2017 gestegen ten opzichte van voorgaand boekjaar. Reden hiervoor is dat in 2016 alleen de vordering op de belastingdienst inzake het BTW compensatiefonds hierop was verantwoord. In 2017 zijn ook de vorderingen op overige openbare lichamen onder deze post verantwoord. Eind 2016 stonden deze vorderingen onder de overige vorderingen. Daarnaast is de stijging voornamelijk te verklaren door een hoger vordering inzake het BTW compensatiefonds van € 1.359.000.

Onder de overige vorderingen zijn onder andere de reguliere debiteuren, de belastingdebiteuren en de debiteuren SoZa verantwoord. De belastingdebiteuren zijn fors lager eind 2017 ten opzichte van 2016. Reden hiervoor is dat er eind 2016 een aantal grote vorderingen uitstonden inzake bedrijven welke zijn gevestigd op de Eemshaven (totaal € 1.992.000). In 2017 zijn deze belastingvorderingen eerder geheven en is er een deel nog niet in rekening gebracht en verantwoord onder de overlopende activa. Daarnaast zijn de debiteuren SoZa ook gedaald ten opzichte van voorgaand jaar, reden hiervoor zijn meer afboekingen, terugvorderingen, etc.

Op de vorderingen zijn de voorzieningen dubieuze debiteuren, dubieuze debiteuren SoZa (totaal € 1.058.856) wegens oninbaarheid in mindering gebracht. De stijging van de voorziening kan worden verklaard door een toename van het voorziene bedrag op de belastingvordering op Engie.

Vanuit de regeling BBZ 2014 heeft de gemeente bijstand en leningen verstrekt aan burgers. Het rijk financiert deze uitgaven voor 75%. In de gemeentelijke administratie is de 100% vordering op de uitkeringsgerechtigde/zelfstandige opgenomen. Aangezien de terugbetalingen voor 75% weer afgedragen moeten worden aan het rijk is hier een schuld gepresenteerd. Deze schuld heeft een relatie met de aflossingen/ontvangsten van de uitkeringsdebiteuren, vandaar dat de schuld bij het ministerie van Sociale Zaken in verband met de BBZ (€ 417.418) in mindering is gebracht op de debiteuren SoZa

Schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden. Wel is er een drempelbedrag, afhankelijk van het begrotingstotaal, dat buiten de schatkist gehouden mag worden.

Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal, bij een begrotingstotaal dat lager is dan € 500 miljoen, zoals bij onze gemeente het geval is. Daarmee bedraagt het drempelbedrag 0,75% van € 66.242.579 (het totaal aan geraamde uitgaven uit de Begroting na wijzigingen, exclusief toevoegingen aan reserves), zijnde € 496.819.

De benutting van het drempelbedrag wordt berekend als gemiddelde over alle dagen in het kwartaal. Per kwartaal wordt per dag berekend hoeveel middelen aan contant geld en bankrekeningen uitstaat (waarbij negatieve saldi niet meetellen). Hiervan wordt het gemiddelde berekend per dag. Dit gemiddelde mag maximaal gelijk zijn aan het drempelbedrag. Zou het hoger zijn, dan had gedurende het kwartaal op enig moment geld afgeroomd moeten worden richting de schatkist van het Rijk.

Onderstaand overzicht geeft weer welke positieve saldi gemiddeld (op dagbasis) is aangehouden gedurende het kwartaal en of er sprake is van een over- of overschrijding van het drempelbedrag.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)

(1)	Drempelbedrag	496,819			
			<i>Kwartaal 1</i>	<i>Kwartaal 2</i>	<i>Kwartaal 3</i>
					<i>Kwartaal 4</i>
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	93	106	143	93
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	404	391	354	404
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

Eemsmond heeft gedurende heel 2017 geld uit staan bij 's Rijks schatkist. Als de limiet op de rekening-courant boven de € 500.000 komt dan wordt er automatisch overgeboekt naar de rekening voor het schatkistbankieren. Hiermee is een waarborg ingebouwd waarmee toekomstige overschrijdingen naar verwachting worden voorkomen en voldaan wordt aan de regelgeving rondom schatkistbankieren. Afhankelijk van ons saldo op de rekening-courant wordt het gestalde geld periodiek weer teruggestort.

Liquide middelen

	31 december 2017	31 december 2016
Kassaldi	9.096	3.977
Banksaldi	237.859	248.593
Totaal	246.956	252.570

De gemeente beschikt over een kredietfaciliteit bij de huisbankier BNG van € 5 miljoen. Ultimo 2017 was hier € 3,4 miljoen van gebruikt. Zie hiervoor de netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.

Overlopende activa

Het verloopoverzicht van de Europese en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen bedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel zien er als volgt uit:

Regeling	Beginsaldo 1-1-2017	Vermeerdering	Vermindering	Eindsaldo 31-12-2017
ISV - Wadwerderweg	€ 17.000	€ -	€ -	€ 17.000
Bodemsanering Hoofdstraat West	€ 59.600	€ -	€ -	€ 59.600
Declaratiedeel BBZ	€ 25.616	€ 2.875	€ 24.814	€ 3.677
Totaal	€ 102.216	€ 2.875	€ 24.814	€ 80.277

De vermelde bedragen komen overeen met de SiSa-bijlage.

De overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31 december 2017	31 december 2016
Nog te ontvangen	1.909.814	2.355.591
Nog te ontvangen bijdragen rijk	241.584	24.829
Nog te ontvangen bijdragen overige overheden	443.441	153.966
Doorbelasting BMW-agenda Sociaal Domein 3D	249.115	194.810
Vooruitbetaalde bedragen	169.748	8.968
Diverse posten	418	907
Totaal overige nog te ontvangen bedragen	3.014.120	2.739.071

De daling van de nog te ontvangen bedragen kan worden verklaard doordat er eind 2016 een bedrag van € 262.000 was verantwoord inzake een afrekening RIGG in het kader van Beschermd wonen. Daarnaast is deze post kritisch beoordeeld en zijn er een aantal vorderingen afgeboekt. Tevens bestaat deze post deels uit nog op te leggen aanslagen OZB (2017: € 1.829.000 en 2016: € 745.000). Stijging kan worden verklaard doordat er eind 2017 nog een aantal aanslagen moeten worden opgelegd. Daarnaast was er eind 2016 een vordering opgenomen van € 1.155.000 inzake nog door te berekenen kosten personeel, inhuur en huisvesting SZW 2016.

Voor 2017 zijn deze lasten voor de bedrijfsvoering reeds verrekend met de overige BMW-gemeenten. Idem daling van kortlopende schulden inzake de bedrijfsvoering voor 2017. Zie hiervoor ook de toelichting op de overlopende passiva.

De nog te ontvangen bijdragen rijk bestaand ultimo 2017 deels uit € 100.000 vangnetuitkering 2017, nog te ontvangen algemene uitkering € 55.000 en een BTW-suppletie 2014 voor € 59.000. Voor het boekjaar 2016 (en eerder) is het interne onderzoek inzake de BTW-administratie nog niet afgerond. Voorzichtigheidshalve is derhalve geen vordering opgenomen aangaande de BTW-suppletie 2016. Een onderzoek over boekjaar 2017 is nog niet gestart.

Onder de nog te ontvangen bijdragen overige overheden zijn grotendeels posten (€ 200.000) verantwoord welke betrekking hebben op de herindeling en nog moeten worden doorbelast aan BMW. Daarnaast is er eind 2017 een vordering verantwoording van € 232.000 inzake het voordelige saldo beschermd wonen over 2017.

De doorbelasting aan BMW inzake de beleidsagenda sociaal Domein 3Dis ultimo 2017 hoger ten opzichte van 2016. Reden hiervoor zijn hogere doorbelastingen aan BMW doordat er in 2017 meer bestede uren van personeel uit Eemsmond hebben plaats gevonden.

Aan het Gerack is in 2017 een bedrag vooruitbetaald van € 100.000 inzake de productie voor WMO, ter bevordering van de liquiditeit van deze instelling. Dit bedrag wordt in 2018 verrekend.

Vaste passiva

Eigen Vermogen

Het verloop van de reserves in 2017 is in de - in het bijlagenboek opgenomen - Staat van reserves en voorzieningen weergegeven.

Reserves zijn vermogensbestanddelen die zijn aan te merken als eigen vermogen en die bedrijfseconomisch gezien vrij te besteden zijn.

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

	31-12-2017	31-12-2016
Algemene reserve	6.187.332	7.437.728
Bestemmingsreserves	16.605.299	19.266.890
Nog te bestemmen resultaat	1.661.433	3.555.563
Totaal	24.454.064	30.260.181

Algemene reserve

Deze reserve is ingesteld om onvoorziene uitgaven en financiële risico's en tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van taken van de organisatie.

Verder worden incidentele posten uit de Begroting en eventuele begrotings- en rekeningtekorten ten laste van deze reserve gebracht.

De algemene reserve bestaat uit twee elementen:

- De ondergrens voor het opvangen van eventuele kosten uit calamiteiten (€ 1.815.000);
- Het resterend deel van de algemene reserve dat wordt gebruikt om de ratio weerstandscapaciteit te berekenen. Het bedrag van de incidentele risico's, dat wordt meegenomen in de algemene reserve is bij het opstellen van de Rekening 2017 vastgesteld op € 1.559.500. Zoals in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen opgenomen is de ratio berekend op 4,05, wat gelijk staat aan 'uitstekend' volgens de Nota Risicobeheersing en Weerstandsvermogen.

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Reserve Bovenwijkse voorzieningen

Deze reserve is ingesteld om bij te dragen aan projecten in het kader van bovenwijkse voorzieningen. In 2017 is deze reserve vervallen ten gunste van de reserve Grondbedrijf (wordt: reserve Stimulering woningmarkt).

Reserve Stimulering woningmarkt (was Reserve Grondbedrijf)

De economische crisis heeft forse invloed op de woningmarkt. De inkoopregeling kan het voor woningbezitters gemakkelijker maken om een nieuwbouwhuis of kavel in de gemeente Eemsmond te kopen. De kosten voor stimuleringsmaatregelen woningbouw worden aan deze reserve onttrokken. In 2017 is het saldo van de vervallen reserve Bovenwijkse voorzieningen aan deze reserve toegevoegd.

Reserve Actualiseren bestemmingsplannen

Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van de bestemmingsplannen en voor de ID-studies en beeldkwaliteitsplannen. In 2017 is deze reserve, conform de vastgestelde nota Reserves en Voorzieningen 2017-2020, vervallen en het saldo vrijgevallen vallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve Woon- en leefbaarheidplannen Eemsdelta

Deze reserve is ingesteld voor de kosten voortvloeiende uit het Programma Wonen en Voorzieningen. Dit programma maakt deel uit van de Deal samenwerking. Middels een Financieel Arrangement zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de beschikbare gelden voor de demografische ontwikkelingen in de regio. In 2017 is een deel ingezet om de nieuwe ingestelde voorziening Centrumplan Uithuizen te voeden.

Reserve Ontwikkelpjecten Eemsmond

Deze reserve is ingesteld om diverse locaties (rotte kiezen) binnen de gemeente te herontwikkelen en de toekomstige herstructurering van de woningvoorraad binnen de gemeente Eemsmond mogelijk te maken. In 2017 is een deel ingezet om de nieuwe ingestelde voorziening Centrumplan Uithuizen te voeden.

Programma 2 Demografie & Leefbaarheid

Reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen

Deze reserve is ingesteld voor de kosten voor het verbeteren van de leefbaarheid in de dorpen. In 2017 is een deel vanuit de reserve demografische ontwikkelingen toegevoegd en een deel onttrokken voor de nieuw ingestelde voorziening centrumplan Uithuizen.

Reserve Demografische ontwikkelingen

Deze reserve is ingesteld om de ontvangen krimpmaatstaf via de algemene uitkering beschikbaar te houden voor de gevolgen van de demografische ontwikkelingen. Aangezien het doel van deze reserve vergelijkbaar is met die van de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen is deze vervallen ten gunste van de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen. De komende jaren zullen de middelen uit de uitkering krimpbijdrage dan ook worden toegevoegd aan de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen.

Reserve Sportvoorzieningen

Deze reserve is ingesteld voor de uitvoering van de visie binnen- en buitensportaccommodaties. De visie binnen- en buitensportaccommodaties is afgerond. Er zullen geen bedragen meer aan deze reserve worden toegevoegd of onttrokken voor dit doel. De reserve is in 2017 ten gunste van de algemene reserve vervallen.

Reserve Onderwijshuisvesting

Deze reserve is ingesteld voor de kosten van een aantal onderwijsvoorzieningen, waarvoor de gemeente nog wettelijk verantwoordelijk blijft. In 2017 is € 30.000 aan de reserve toegevoegd.

Reserve Onderhoud dorpshuizen

Deze reserve is ingesteld voor ondersteuning in de kosten van groot onderhoud bij dorpshuizen (Dorpshuizenbeleid: nota 'Hart voor Dorpen').

Reserve kapitaallasten NSU

Met de voorjaarsrapportage 2017 is deze reserve ingesteld om de jaarlijkse kapitaallasten voor de realisatie van de Nieuwe School Uithuizen (NSU) te dekken.

Reserve Boukemapark

Met de voorjaarsrapportage 2017 is deze reserve ingesteld om de jaarlijkse kapitaallasten van de ontwikkelingen van het Boukemapark te dekken.

Reserve Scholenprogramma

In 2016 is een aanvullende uitkering ontvangen om uitvoering te kunnen geven aan het scholenprogramma (versterkingsopgave schoolgebouwen). Dit budget uit 2016 plus een extra storting in 2017 is nu het saldo van de reserve. Dit saldo dient voor het scholenprogramma beschikbaar te blijven.

Programma 3 Bestuurszaken

Reserve koppelkansen aardbevingsschade

Deze reserve is bij de resultaatbestemming van de Jaarrekening 2016 ingesteld om investeringen als gevolg van aardbevingsschade in onderdelen van de gemeente te combineren.

Programma 4 Economie & Maatschappij

Reserve economische ontwikkelingen

Deze reserve is ingesteld voor stimulering economische ontwikkelingen en wordt gebruikt voor incidentele projecten op het gebied van economische ontwikkeling en heeft een aflopend karakter.

Reserve Bedrijventerreinen Eemsmond

Deze reserve is ingesteld voor de realisering van de revitalisering en herinrichting van bedrijventerreinen in Eemsmond. In 2017 zijn er bedragen onttrokken in verband met aankopen en vorming van een nieuwe afschrijvingsreserve.

Afschrijvingsreserve Bedrijventerreinen Eemsmond

Deze reserve is in 2017 ingesteld ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingen voor de revitalisering bedrijventerreinen Noord en Edama 2015-2035. De toevoeging van deze reserve komt uit de reserve bedrijventerreinen Eemsmond.

Reserve Wet sociale werkvoorzieningen

Deze reserve is ingesteld voor het opvangen van schommelingen in het exploitatieresultaat (in beginsel het deel WSW-oud) van GR Participatie Noord-Groningen (voorheen Ability).

Reserve Sociale voorzieningen

Deze reserve was ingesteld voor de kosten voor de uitvoering van de wetgeving met betrekking tot Sociale voorzieningen (Wwb, Wajong). De Wwb en de Wajong zijn met ingang van 1 januari 2015 opgegaan in de Participatiewet. In 2017 is deze reserve, conform de vastgestelde nota Reserves en Voorzieningen 2017-2020, vervallen en het saldo vrijgevallen vallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve Wet maatschappelijke ondersteuning

Deze reserve was ingesteld om mogelijke tekorten op de Wmo-budgetten en de eenmalige kosten als gevolg van de overdracht van taken vanuit de AWBZ naar de gemeente af te dekken. De Wmo is een open einde regeling. Deze reserve is ingesteld als 'spaarpot' voor risico's op de Wmo budgetten. De Wmo-Begroting is beter opgesteld, zodat er meer zicht is op de werkelijke kosten, is deze reserve in 2017 vervallen ten gunste van de Algemene Reserve.

Reserve Decentralisaties

Deze reserve is ingesteld voor het dekken van financiële tekorten bij de uitvoering van de decentralisaties. Wanneer de inkomsten van het Rijk hoger zijn of lager dan de uitgaven die toe te rekenen zijn aan de decentralisaties wordt er toegevoegd of onttrokken aan de reserve.

Een deel van de uitgaven van de decentralisaties worden verantwoord onder het programma Demografie & Leefbaarheid.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Reserve gladheidbestrijding

Deze reserve is ingesteld ter egalisatie van de jaarlijkse kosten van strooimiddelen, waarbij in de Begroting wordt gewerkt met een jaargemiddelde voor de strooimiddelen. De stand van de reserve mag vanuit de nieuw vastgestelde nota Reserves en Voorzieningen 2017-2020 maximaal € 40.000 zijn. Dit betekent dat een deel van de reserve 2017 is vrijgevallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve vervanging machines/materieel gemeentebedrijf

De reserve is ingesteld om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de kosten voor de aanschaf machines/materieel. Na verloop van een aantal jaren zal het jaarbudget grotendeels zijn verdwenen en omgezet in afschrijvingskosten. Er blijft vanaf 2018 een jaarbudget over van ca. € 80.000. Dit is nodig voor de aanschaf van materieel met een aanschafwaarde kleiner dan € 15.000. Met ingang van dit jaar worden overschotten en tekorten hierop niet meer verrekend met de reserve; deze moeten volgens de reguliere weg (tussenrapportages) bij- of afgeraamd worden.

Deze reserve is daarom eind 2017 komen te vervallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve afkoopsom onderhoud graven

In 2015 heeft het College een besluit genomen over het digitaliseren van gegevens en het opstellen van een beheerplan. Er is een voorstel behandeld in de Raad op 14 januari 2016 waarin de middelen uit de reserve afkoopsom graven beschikbaar zijn gesteld voor het digitaliseren en het opstellen van een beheerplan. Dit plan is in 2016 opgesteld en afgerond en dient als basis voor de verdere invulling van de reserve. Daarbij is het idee dat de kosten die voortvloeien uit het beheerplan gedekt worden uit de middelen in de reserve en dat de reserve dan weer kan worden omgezet naar een voorziening. Dat heeft in 2017 plaatsgevonden. Het saldo van de reserve is toegevoegd aan de nieuw ingestelde voorziening onderhoud graven.

Reserve Geothermie

Deze reserve is ingesteld voor de kosten van deelname aan het Flexi-heat project van het Energie Kenniscentrum van de Hanzehogeschool in Groningen. Het betreft vooral kosten voor onderzoeken naar geothermisch potentieel in de gemeente Eemshaven. Het project Flexiheat is inmiddels afgerond en Er zijn geen kosten voortgekomen uit dit project. Deze reserve is in 2017 vervallen t.g.v. de algemene reserve.

Reserve Milieu

Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van het milieubeleidsplan en de uitvoering hiervan.

Reserve Infrastructuur

Delen van de incidentele opbrengsten OZB werden vanaf 2012 gereserveerd voor het eenmalig afschrijven van investeringen in infrastructuur (maatschappelijk nut). Er is geen sprake meer van incidentele opbrengsten OZB en m.i.v. 01-01-2017 mogen investeringen met maatschappelijk nut niet meer in één keer in zijn geheel worden afgeschreven. Het bedrag in deze reserve was bestemd voor de spoorlijn Eemshaven. Dit bedrag is beschikbaar gesteld in 2016. De reserve is in 2017 vervallen omdat de reserve niet meer voldoet aan het doel. Het restant wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Reserve automatisering

Deze reserve is ingesteld om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de kosten voor ICT over de verschillende jaren. De dekking van de afschrijvingskosten wordt vanaf 2016 niet meer ten laste van het jaarbudget gebracht. Met ingang van 2017 worden overschotten en tekorten hierop niet meer verrekend met de reserve; deze moeten volgens de reguliere weg (tussenrapportages) bij- of afgeraamd worden. Deze reserve is in 2017 vervallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve personeelsbeleid

Deze reserve is ingesteld om financiële risico's op het gebied van het personeelsbeleid op te vangen, bijvoorbeeld als gevolg van regelingen bij vertrek van personeel, ww- en wao-verplichtingen.

Reserve E-dienstverlening/KlantContactCentrum

De gemeente wil hét loket zijn voor de gehele overheid. Dit betekent extra kosten om een optimale dienstverlening richting de burgers en bedrijven. Ook de inrichting van het KCC valt onder het doel van deze reserve. De middelen worden ingezet voor projectmanagement en hulp bij implementatie van zaakgericht werken, aanschaf pakketten, zoals Sdu productencatalogus en i-navigator.

Algemene dekkingsmiddelen

Reserve Horizontaal Toezicht

Deze reserve wordt ingesteld voor het opvangen van financiële risico's die zich kunnen voordoen vanuit de verschillende fiscale processen. Dit betreft BTW, Loonheffingen, Dividendbelasting en met ingang van 1 januari 2016 ook de Vennootschapsbelasting. Daarnaast dient de reserve ter bestrijding van incidentele (advies)kosten m.b.t. het beperken/voorkomen van fiscale risico's en het verder optimaliseren van de fiscale processen.

Reserve OZB

In 2016 zijn extra OZB-opbrengsten gerealiseerd in verband met areaal uitbreiding in de Eemshaven. Echter, in verband met onzekerheden en de te verwachten waarde fluctuaties van de centrales dient rekening gehouden te worden met waardedalingen in de komende jaren. Daarom is bij resultaatbestemming van de Jaarrekening 2016 deze reserve ingesteld.

Reserve Jaarovergang

De reserve Jaarovergang is ingesteld voor het overhevelen van budgetten naar een volgend jaar waarvoor een verplichting is aangegaan en voor het overhevelen van meerjarige budgetten. In 2017 zijn er daarom zowel bedragen onttrokken als toegevoegd. Onttrokken zijn bedragen die vorig jaar zijn toegevoegd en waarvan de uitgave in 2017 plaatsvond. Toegevoegd zijn begrote lasten in 2017 waarvan de uitgave in 2018 zal plaatsvinden.

Mutaties op de reserves

Zie volgende pagina's

RESERVES	1-1-2017	toevoegingen	onttrekkingen	31-12-2017
Wonen & Gebiedszaken				
reserve bovenwijkse voorzieningen	189.203			
onttrekking ivm opheffen tgv stimulering woningmarkt			189.203	0
reserve stimulering woningmarkt (voorheen grondbedrijf)	225.135			
toevoeging ivm opheffen res stim woningmarkt		189.203		414.338
reserve actualiseren bestemmingsplannen	8.279			
onttrekking ivm opheffen			8.279	0
reserve woon-en leefbaarheidsplannen Eemsdelta	1.622.265			
uitvoering woon- en leefbaarheidsplannen			578.740	1.043.525
reserve ontwikkeltrajecten Eemsmond	2.722.250			
ontwikkeltrajecten Eemsmond			1.852.500	869.750
Demografie & Leefbaarheid				
reserve lokale woon-en leefbaarheidsplannen	1.539.979			
toevoeging		1.684.140		
onttrekking			1.107.500	2.116.619
reserve demografische ontwikkelingen	690.527			
toevoeging		306.425		
onttrekking ivm opheffing			996.952	0
reserve sportvoorzieningen	327.587			
onttrekking ivm opheffing tgv AR			327.587	0
reserve onderhoud onderwijshuisvesting	162.295			
toevoeging cf. primitieve begroting		30.000		192.295
reserve dorpshuizen	253.811			253.811
reserve kapitaallasten NSU	0			
toevoeging ivm instellen reserve		294.000		
onttrekking			6.209	287.791
reserve kapitaallasten Boukemapark	0			
toevoeging ivm instellen reserve		322.450		
onttrekking			24.175	298.275
reserve scholenprogramma	0			
toevoeging ivm instellen reserve		1.980.991		1.980.991
Bestuurszaken				
reserve koppelkansen aardbevingsschade	0			
toevoeging ivm instellen reserve		500.000		500.000
Economie & Maatschappij				
reserve economische ontwikkelingen	103.900			103.900
reserve bedrijventerrein Eemsmond	757.365			
onttrekking			257.003	500.362
afschrijvingsreserve bedrijventerrein Eemsmond	0			
toevoeging ivm instellen reserve		164.700		164.700
reserve wet soc. werkvoorzieningen	1.740.018			
toevoeging reserve		291.403		2.031.421
reserve sociale voorzieningen	115.710			
onttrekking ivm opheffing			115.710	0
reserve wet maatsch. ondersteuning	457.817			
onttrekking conform begroting			457.817	0
reserve decentralisaties	1.993.671			
toevoeging		147.091		
onttrekking			1.052.045	1.088.717

RESERVES	1-1-2017			31-12-2017
Infrastructuur & Milieu				
reserve gladheidbestrijding	52.501			
vrijval ten gunste van AR			26.000	
				26.501
reserve vervanging machines/materieel	757.521			
opheffen reserve tv AR			757.521	
				0
reserve afkoopsom graven	452.960			
onttrekking ivm opheffen			452.960	
				0
reserve geothermie	94.191			
onttrekking ivm opheffen			94.191	
				0
reserve milieu	223.183			
uitvoering milieubeleidsplan				
				223.183
reserve infrastructuur	67.500			
onttrekking ivm opheffing			67.500	
				0
Dienstverlening & Ondersteuning				
reserve automatisering	44.507			
opheffing			44.507	
				0
reserve personeelsbeleid	402.012			
ww-verplichtingen medewerker		7.000		
onttrekking conform begroting			80.342	
				328.670
reserve E-dienstverlening/KCC	118.516			
onttrekking			115.000	
				3.516
Algemene dekkingsmiddelen				
reserve Horizontaal Toezicht	903.968			
inzet medewerker fiscaliteit			5.000	
				898.968
reserve OZB	0			
toevoeging ivm instellen reserve		600.000		
				600.000
reserve jaarovergang	3.240.219			
toev. conform begroting		741.921		
ontr. conform begroting			1.304.173	
				2.677.967
algemene reserve	7.437.728			
toev.inc.posten o.b.v. realisatie		2.918.419		
ontr.inc.posten o.b.v. realisatie			4.168.815	
				6.187.332
Totaal	26.704.617	10.177.743	14.089.730	22.792.631

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2017 is in de - in het bijlagenboek opgenomen - Staat van reserves en voorzieningen weergegeven.

Ingevolge artikel 44 BBV worden voorzieningen gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

	31-12-2017	31-12-2016
Voorzieningen	11.635.928	8.602.244
<i>Presentatiecorrecties</i>		
Voorziening dubieuze debiteuren/dubieuze deb.		
SoZa	-/- 964.132	-/- 929.109
Voorziening Attero	-/- 28.860	-/- 28.860
Voorziening tekorten expl. incl. woonrijp maken	-/- 1.722.922	-/-1.722.922
Totaal voorzieningen op balans	8.920.014	5.921.353

Het bedrag van de oninbare debiteuren (€ 964.132) is in de balans gesaldeerd met de overige vorderingen onder de vlottende activa.

Het bedrag van de voorziening Attero (€ 28.860) is in de balans gesaldeerd met de deelnemingen onder de financiële activa.

Het bedrag voor tekorten expl. incl. woonrijp maken (€ 1.722.922) is in de balans gesaldeerd met bouwgronden in exploitatie (voorraden).

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Voorziening Tekorten exploitaties

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de negatieve eindwaardes van de gronden in exploitatie (Almersma en LTS-locatie).

Voorziening woonrijpmaken grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de kosten van het woonrijp maken van de exploitatieplannen De Laan Zuid en Scherphorn Zuid, die zijn opgenomen onder de Materiële Vaste Activa (MVA).

Voorziening Centrumplan Uithuizen

Ter dekking voor de tekorten in de exploitatie van de Centrumplannen Uithuizen is in 2017 een voorziening gevormd. De toevoeging aan de voorziening is gedaan vanuit diverse reserves.

Programma 4 Economie & Maatschappij

Voorziening camping de Breede

In 2006 is grond verkocht aan de eigenaar van de camping De Breede. Tegenover deze verkoop staat een renteloze lening waarvan na 10 jaar gestart zou worden met aflossen. De financiële situatie van camping 'De Breede' geeft aanleiding om tegenover de renteloze lening een voorziening op te nemen ter dekking van het financiële risico. Het bedrag van € 65.000 is destijds vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Voorziening spoorlijn

In 2015 is met het tekenen van de 'Samenwerkingsovereenkomst inzake realisatie spoorlijn Roodeschool – Eemshaven voor personenvervoer' de verplichting aangegaan inzake de bijdrage van 2 miljoen ten behoeve van de realisatie van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven. Omdat de verplichting in 2015 is aangegaan, maar nog niet duidelijk is wanneer en in welke termijnen het bedrag wordt uitbetaald is bij de Jaarrekening 2015 de voorziening spoorlijn ingesteld. Het bedrag van 2 miljoen is vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening om aan de toekomstige verplichting te kunnen. In 2017 is er een bedrag van € 800.000 onttrokken waardoor er nog € 800.000 resteert.

Voorziening Vaargeul Noordpolderzijl

Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het baggeren van de vaargeul Noordpolderzijl gelijkmatig te verdelen. In 2017 is € 64.000 toegevoegd aan de voorziening, de uitgaven waren € 66.405, waardoor het saldo van de voorziening is afgenomen.

Voorziening Uitvoering baggerplan

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de kosten van het vastgestelde baggerplan voor het bebouwd gebied.

Voorziening Onderhoud IBA's

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de onderhoudskosten aan de Iba's (Individuele behandeling afvalwater).

Voorziening Civiele constructies

De voorziening is ingesteld om fluctuaties in de kosten voor beheer en onderhoud van civiele constructies (bruggen, oeverbescherming, dammen, duikers, kademuuren e.d.) op te vangen.

Voorziening onderhoud wegen

De voorziening is ingesteld om de kosten voor onderhoud wegen gelijkmatig te verdelen over een periode van 5 jaar. Er is een jaargemiddelde berekend over deze periode, dat wordt toegevoegd aan de voorziening.

Voorziening onderhoud graven

In 2017 is de Reserve afkoopsom graven omgezet in een voorziening ingesteld ter dekking van het Beheerplan Algemene Begraafplaatsen.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Voorziening Rationeel gebouwenbeheer

Deze voorziening is ingesteld om jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudskosten van de gebouwen te voorkomen. Aan deze voorziening ligt het meerjarenplan van het rationeel gebouwenbeheersysteem ten grondslag.

Voorziening Pensioenverplichtingen (ex-)wethouders

Deze voorziening is ingesteld om te kunnen voldoen aan de toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders. Ook hebben wethouders de mogelijkheid om hun opgebouwde pensioenrechten ineens op te vragen, bijvoorbeeld als ze veranderen van werkgever. Om deze bedragen eenmalig te kunnen betalen is deze voorziening ingesteld.

De rente contante waarde wordt toegevoegd, omdat deze voorziening is gebaseerd op een eindwaarde.

Verder wordt vanuit het product College B&W een structureel bedrag toegevoegd aan de voorziening. Dit betreft de werkgeversbijdrage voor de wethouderspensioenen.

De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld op basis van een berekening van toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders. Deze berekening wordt periodiek geactualiseerd naar de werkelijke situatie. Wanneer na actualisatie blijkt dat er teveel of te weinig in de voorziening zit, wordt de voorziening verlaagd of verhoogd.

Voorziening Sparen verlof

In verband met de mogelijkheid tot het sparen van dagen voor een vervroegde uittreding werd in het verleden het salarisbedrag van deze dagen gereserveerd in verband met vervanging in geval van vervroegde uittreding in de komende jaren.

Algemene dekkingsmiddelen

Voorziening Attero (Essent)

Op 27 mei 2014 heeft de overdracht plaatsgevonden van de aandelen in het kapitaal van Attero Holding N.V. (Essent Milieu) aan Recycleco B.V. (Waterland), waaronder ook de door de gemeente Eemsmond gehouden aandelen. De gemeente Eemsmond heeft hiervoor een bedrag ontvangen, dat op het product 'nutsbedrijven' is geboekt. In verband met eventuele afspraken van Waterland op grond van garanties die door de gezamenlijke verkopers zijn afgegeven (Escrowbedrag), is vanuit het product Nutsbedrijven een bedrag van € 28.860 toegevoegd aan de voorziening Attero. Deze voorziening is bij de verkoop van Essent in 2009 ingesteld als een 'risicopost' waaruit de aankoper eventuele tegenvallers vergoed kan krijgen. Deze vordering (€ 28.860) wordt opgevoerd bij het actief 'Vordering Escrow Attero'.

Voorziening Dubieuze debiteuren

Deze voorziening is ingesteld voor de dekking van de dubieuze debiteuren. Jaarlijks wordt de stand van de dubieuze debiteuren berekend. In 2017 is op basis van de Begroting en actualisatie € 330.000 toegevoegd aan de voorziening, na onttrekking vanwege oninbare vorderingen resteert per 31-12-2017 nog een saldo van € 481.000.

Voorziening Dubieuze debiteuren SoZa

Deze voorziening is ingesteld voor het opvangen van verliezen als gevolg van de afwaardering van vorderingen van debiteuren Sociale zaken. Na een neerwaartse bijstelling van de voorziening met € 98.000 is het saldo per 31 december 2017 € 578.000.

Mutaties op de voorzieningen

VOORZIENINGEN	1-1-2017	toevoeging	onttrekking	31-12-2017
voorziening rationeel gebouwenbeheer	882.674			
toevoeging jaargemiddelde		434.882		
onderhoud gebouwen			607.621	
				709.935
voorziening pensioenverplichting wethouders	2.217.889			
rentetoevoeging		44.191		
toevoeging conform begroting		30.500		
toevoeging WN-premie		12.962		
onttrekking obv werkelijke berekening			118.152	
pensioenbetalingen aan oud-wethouders			84.603	
				2.102.787
voorziening vaargeul Noordpolderzijl	58.248			
toevoeging bijdrage Waterschap en gemeente Eemmond		64.000		
kosten baggeren vaargeul en haven NPZ			66.405	
				55.843
voorziening uitvoering baggerplan	54.206			54.206
voorziening onderhoud IBA's	81.008			
toevoeging conform begroting		14.000		
kosten onderhoud IBA's (o.a. Waterschap)			4.731	
				90.278
voorziening onderhoud graven	0			
toevoeging cf begroting en actualisatie		452.960		
onderhoud begraafplaatsen			138.086	
				314.874
voorziening Centrumplan Uithuizen	0			
toevoeging cf begroting en actualisatie		3.829.278		
				3.829.278
voorziening Civiele constructies	33.255			
toevoeging conform begroting		55.000		
kosten onderhoud bruggen en steigers			76.386	
				11.869
voorziening onderhoud wegen	270.567			
toevoeging conform begroting		499.750		
normaal onderhoud wegen			930	
onderhoud slijtlagen RWB			51.867	
onderhoud deklagen RWB			584.806	
				132.714
voorziening spoorlijn	1.600.000			
betaling termijn aan provincie			800.000	
				800.000
voorziening sparen verlof	79.440			
toevoeging indexatie				
				79.440
voorziening camping De Breede	65.000			65.000
voorziening woonrijpmaken grondexploitaties	579.065			
toevoeging aan voorziening				
				579.065
voorziening tekorten exploitaties	1.722.924			
rente				
				1.722.922
voorziening Attero	28.860			28.860
voorziening dubieuze debiteuren	253.033			
toevoeging cf begroting en actualisatie		329.874		
oninbare posten			102.284	
				480.623
voorziening dubieuze debiteuren Soza	676.075			
bijstellen hoogte voorziening			97.842	
				578.233
Totaal	8.602.245	5.767.396	2.733.713	11.635.928

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

	31-12-2017	31-12-2016
Onderhandse leningen:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	40.187.531	35.869.891

Het verloop van de vaste schulden over het jaar 2017 is weergegeven in de bijgevoegde staat van langlopende geldleningen in de bijlage. In 2017 is een langlopende lening van € 7,5 miljoen tegen een rentepercentage van 0,44% afgesloten voor 10 jaar.

De totale rentelast voor 2017 op de vaste schulden bedraagt € 1.242.425.

Vlottende passiva

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar bestaan uit de volgende afzonderlijke onderdelen:

	31-12-2017	31-12-2016
Overige kasgeldleningen	5.000.000	4.000.000
Banksaldi	3.353.521	1.972.364
Overige schulden	4.238.298	3.143.112
Totaal	12.591.819	9.115.476

In 2017 zijn er continu een kasgeldleningen aanwezig geweest. Reden hiervoor is dat het lenen van "kort" geld momenteel rente oplevert in plaats van rente kost. Om die redenen is er gekozen voor het lenen van "kort" geld in plaats van een langlopende lening. Er is ultimo 2017 één kasgeldlening aanwezig van € 5.000.000, welke is afgesloten bij de BNG. De looptijd van deze kasgeldlening liep tot 2 januari 2018.

Het banksaldo per 31 december 2017 bij de BNG is negatief. Zie hiervoor ook de toelichting op de liquide middelen.

De overige schulden bestaan uit de reguliere crediteuren en zijn ten opzichte van boekjaar 2016 gestegen. Grote verschillen hierin zijn een toename in de schuld aan de belastingdienst van € 679.000 (loonbelasting december 2017 € 172.000 hoger en te betalen BTW december 2017 € 506.000 hoger), een toename van de schuld aan Waterschap Noorderzijlvest van € 147.000 inzake het baggeren van het Boterdiep en een toename van de schuld aan Onderwijs Service Groep Assen van € 121.000 inzake het terugbetalen van een aantal gemeentelijke heffingen.

Overlopende passiva

De overlopende passiva kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2017	31-12-2016
Vooruit ontvangen bedragen	651.601	573.356
Vooruit ontvangen subsidie CPU	1.522.000	-
Nog te betalen bedragen	759.476	1.246.434
Nog te betalen bedragen Rijk	-	17.333
Nog te betalen bedragen overige overheden	2.267.789	4.099.974
Transitorische rente opgenomen geldleningen	379.624	432.356
Cliëntbetalingen/voorschotten SoZa	30.465	33.312
Nog te betalen uitgaven WMO	450.708	346.288
Diverse posten	10.327	5.993
Nog te betalen RIGG	746.401	450.048
Te betalen u.h.v. SISA	-	29.522
Totaal	6.818.391	7.234.616

Het bedrag van de vooruitontvangen bedragen bestaat voornamelijk uit de bijdrage van de NAM inzake Spoor 1 NAM in verband met 538 en Maarweg. Momenteel stagneert dit project, verwachting is wel dat er in 2018 vervolg aan zal worden gegeven.

De vooruit ontvangen subsidie voor het centrumplan Uithuizen werd in 2016 gepresenteerd onder de nog te betalen bedragen overige overheden. Verwachting is dat de besteding van deze vooruit ontvangen subsidie zal starten in 2018.

De afname van de nog te betalen bedragen kan worden grotendeels verklaard doordat er in 2016 een bedrag was gereserveerd van € 325.000 inzake de reservering voor vakantiegeld werknemers. Dit was eenmalig in het kader van de invoering van het IKB. De nog te betalen bedragen bestaan eind 2017 verder uit diverse verschillende posten.

Nog te betalen aan overige overheden is lager doordat de afrekening van de Beleidsagenda Sociaal Domein met € 287.000 lager is ten opzichte van voorgaand boekjaar. Daarnaast hebben er diverse verrekeningen over de bedrijfsvoering van SoZa op BMW-verband reeds plaatsgevonden over 2017. Dit leidt tot een lagere schuld en eveneens tot een lagere vordering. Zie ook de toelichting op de overlopende activa.

De transitorische rente op opgenomen geldleningen is afgenomen, reden hiervoor is dat er in 2017 een tweetal leningen volledig zijn afgelost.

Inzake de nog te betalen uitgaven WMO waren een aantal bedragen hiervan in 2016 verantwoord onder de overige schulden (crediteuren).

Aan het RIGG moet ultimo 2017 nog € 746.000 worden voldaan in verband met de extra uitgaven voor de jeugdzorg.

Overzicht van het verloop van de schulden uit hoofde van SISA-verantwoordingen.

<i>Regeling</i>	<i>Beginsaldo</i>		<i>Vermeerdering</i>		<i>Vermindering</i>		<i>Eindsaldo</i>	
	<i>1-1-2017</i>						<i>31-12-2017</i>	
Terugbetaling WsW Rijksbijdrage								
agv onderrealisatie	€	29.522	€	-	€	29.522	€	-
<i>Totaal</i>	€	29.522	€	-	€	29.522	€	-

7.4 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Meerjarige verplichtingen

In onderstaand overzicht zijn de gegevens opgenomen van een aantal meerjarige verplichtingen die door de gemeente zijn aangegaan waarbij sprake is van een jaarbedrag > € 25.000.

Omschrijving	Leverancier	Einde looptijd	Jaarbedrag
1. Huurovereenkomst printer	Veenman Financial Services	01-04-2019	€ 36.095
2. Basisondersteuning Jeugdwet en WMO	Stichting MJD	31-12-2017	€ 260.470
3. Contract software	PinkRoccade Local Government	31-12-2020	€ 149.196

De inventarisatie van meerjarige verplichtingen is nog niet volledig afgerond. In de toelichting op de niet uit de balans blijkende verplichtingen worden belangrijke bestaande meerjarige financiële verplichtingen weergegeven waaraan de gemeente voor een aantal toekomstige jaren is verbonden. Wat belangrijke verplichtingen zijn, is niet nader uitgewerkt in onze financiële verordening. Een aantal meerjarige contracten waarbij geen vaste opdrachtwaarde is overeengekomen zijn niet in dit overzicht opgenomen.

Waarborgen en garanties

Het risicobedrag van de waarborgen en garanties is € 28 miljoen. Dit bedrag wordt buiten de balanstelling gehouden. Het verstrekken van een gemeentegarantie/waARBORG leidt niet tot een feitelijke verplichting of betaling.

Het onder de balans opgenomen bedrag voor verstrekte garanties en waarborgen kan als volgt worden onderverdeeld.

Waarborgen en garanties (x € 1.000)		Restant lening bedrag 1-1-2017	Aflossing 2016	Restant lening bedrag 31-12-2017	Percentage lening bedrag borgstelling	Risicobedrag 31-12-2016
Waarborgfonds Sociale						
Woningbouw						
	Woningstichting De Delthe	7.886	267	7.619	50%	3.810
	Stichting Uithuizer woningbouw	12.969	793	12.176	50%	6.088
	Wierden en Borgen	4.106	42	4.064	50%	2.032
	Woongroep Marenland	17.242	308	16.934	50%	8.467
	Stichting woonzorg Nederland	8.976	117	8.859	50%	4.430
	Totaal	51.179	1.527	49.652		24.826
Stichting tot exploitatie						
Op Roakeldaishal		39	9	30	100%	30
Stichting Uithuizer woningbouw		180	0	180	100%	180
Woongroep Marenland		2.040	50	1.990	100%	1.990
	Totaal	2.259	59	2.200		2.200
Waarborgfonds Eigen						
Woningen						
					50% van restant lening bedrag minus opgeb. spaar gedeelte	
	Hypothecaire geldleningen particulieren	1.746	-217	1.963		982
	Totaal gewaarborgde geldleningen	55.184	1.369	53.814		28.008

8 Overzicht van baten en lasten

8.1 Overzicht van baten en lasten

	<i>Rekening 2016</i>	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Wonen en Gebiedszaken	2.886.316	1.171.668	6.200.346	5.813.154
Demografie en Leefbaarheid	11.790.518	10.361.307	11.503.448	11.893.649
Bestuurszaken	4.330.720	4.403.521	4.730.137	4.458.531
Economie en Maatschappij	23.671.874	22.972.328	23.554.887	23.655.895
Infrastructuur en Milieu	9.939.749	7.821.909	8.533.846	8.179.739
Dienstverlening en Ondersteuning	2.456.780	957.733	990.737	923.949
<i>Totaal lasten programma's</i>	<i>55.075.957</i>	<i>47.688.465</i>	<i>55.513.400</i>	<i>54.924.916</i>
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	808.681	2.017.288	1.659.315	1.599.516
Overhead	-	8.465.399	9.069.864	9.237.148
Totale lasten	55.884.638	58.171.152	66.242.579	65.761.580
Wonen en Gebiedszaken	1.532.670	530.383	1.152.393	1.539.737
Demografie en Leefbaarheid	312.431	214.851	343.259	345.794
Bestuurszaken	4.766	540.000	298.094	453.789
Economie en Maatschappij	7.610.782	7.352.177	7.434.781	7.758.029
Infrastructuur en Milieu	3.126.625	3.438.114	3.701.066	3.610.533
Dienstverlening en Ondersteuning	356.143	310.402	378.594	343.233
<i>Totaal lasten programma's</i>	<i>12.943.417</i>	<i>12.385.927</i>	<i>13.308.187</i>	<i>14.051.116</i>
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	46.278.388	43.321.280	44.165.587	44.413.529
Overhead	-	799.837	763.837	1.490.818
Totale baten	59.221.805	56.507.044	58.237.611	59.955.464
Saldo van baten en lasten	3.337.167	-1.664.108	-8.004.968	-5.806.116

	<i>Rekening 2016</i>	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Reserves				
Energiebesparende maatregelen	-145.569	-	-	-
Bovenwijkse voorzieningen	-	-	-189.203	-189.203
Stimulering woningmarkt	-5.039	-	189.203	189.203
Actualiseren bestemmingsplannen	-	-	-8.279	-8.279
Woon- en leefbaarheidsplannen Eemsdelta	-320.000	-	-578.740	-578.740
Ontwikkeltrajecten Eemsmond	-	-	-1.852.500	-1.852.500
Lokale woon- en leefbaarheidsplannen	-	-	-262.308	-110.548
Demografische ontwikkelingen	306.425	306.425	-690.527	-690.527
Sportvoorzieningen	-	-	-327.588	-327.588
Onderhoud onderwijshuisvesting Dorpshuizen	100.375	30.000	30.000	30.000
Kapitaallasten NSU	-	-	286.055	287.791
Kapitaallasten Boukemapark	-	-	309.552	298.275
Scholenprogramma	-	-	288.144	288.144
Koppelkansen aardbevingsschade	-	-	-	-
Economische ontwikkelingen	-149.745	-	-	-
Bedrijventerrein Eemsmond	-	-	-257.003	-257.003
Afschrijving bedrijventerrein Eemsmond	-	-	164.700	164.700
Wet soc. Werkvoorzieningen	295.551	131.204	181.368	291.403
Sociale voorzieningen	-	-	-115.710	-115.710
Wet maatsch. ondersteuning	-60.000	-10.000	-447.817	-457.817
Decentralisaties	1.993.671	-	-980.482	-980.482
Gladheidsbestrijding	-15.611	-	-26.000	-26.000
Vervanging machines/materieel	106.696	96.648	-757.521	-757.521
Afkoopsom graven	-55.711	-	-452.960	-452.960
Geothermie	-	-	-94.191	-94.191
Milieu	-46.741	-56.500	-127.500	-
Infrastructuur	-2.097.000	-	-67.499	-67.499
Automatisering	-	-	-44.508	-44.508
Personeelsbeleid	61.586	-40.128	-48.658	-30.261
E-dienstverlening/KCC	-	-	-115.000	-115.000
Horizontaal toezicht	-20.220	-	-5.000	-5.000
Jaarovergang	525.293	-	-731.281	-604.281
OZB	-	-	-	-
Algemene reserve	-1.623.849	-1.585.558	-1.273.715	-1.251.448
Toevoeging rente	931.492	-	-	-
Mutaties op reserves	-218.396	-1.127.909	-8.004.968	-7.467.550
Saldo van baten en lasten	3.555.563	-536.199	-	1.661.434

8.2 Overzicht van incidentele baten en lasten

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten. Grotendeels worden de baten en lasten gedekt uit de Algemene reserve en uit bestemmingsreserves. Naast de geraamde en werkelijke incidentele posten is aangegeven wat aan de reserves is onttrokken of toegevoegd.

	<i>Begroting 2017 (na wijz.)</i>	<i>Realisatie 2017</i>
LASTEN		
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken		
Bestemmingsplan Eemshaven	385.000	359.889
Voorbereidingsbudget centrumplan Uithuizen	75.000	84.869
Uitvoering Woon en leefbaarheidsplan	230.500	62.227
Aankoop diverse gronden	455.000	267.436
Centrumplan Uithuizen toevoeging voorziening	3.829.278	3.829.278
Samengevoegde posten onder 45.000	133.900	49.373
	5.108.678	4.653.072
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid		
Voorschoolse voorziening peuters	121.456	145.391
Zorgbudget RIGG	463.968	805.926
Samengevoegde posten onder 45.000	113.277	135.573
	698.701	1.086.890
Programma 3 - Bestuurszaken		
Salariskosten gaswinningsdossier	92.895	77.545
Inhuur personeel gaswinningsdossier	135.500	114.923
Kosten tijdelijke huisvesting gaswinningsdossier	50.000	41.014
Bijdrage aan VTH	98.000	98.000
Kosten herindeling bestuurlijke samenwerking	75.000	52.022
Inhuur bestuurlijke samenwerking	200.000	253.709
Kosten herindeling BMWWE	437.500	109.977
Samengevoegde posten onder 45.000	62.205	64.355
	1.151.100	811.545
Programma 4 - Economie en maatschappij		
Diverse projecten Eemshaven	65.000	14.615
Uitvoeringskosten WMO	402.489	155.310
Uitvoeringskosten WIW	104.000	106.259
Scholingsbudget RIN	760.342	872.739
Kwijtschelding belastingen	50.000	75.428
Financiële tegemoetkomingen bijzondere bijstand	186.383	234.825
Samengevoegde posten onder 45.000	201.638	309.364
Incidentele correcties op regulier budget boven 45.000	-918.003	-986.425
	851.849	782.115
Programma 5 - Infrastructuur en milieu		
Milieubeleidsplan	48.182	29.312
Coördinatie afvalverwerking	60.000	52.020
Beheerplan algemeen begraafplaatsen	452.960	452.960
Samengevoegde posten onder 45.000	151.805	176.701
	712.947	710.993
Programma 6 - Diensten en ondersteuning		
Uitvoeringskosten Wet WOZ	72.618	72.618
Samengevoegde posten onder 45.000	139.464	97.199
	212.082	169.817
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien		
Lasten voormalig personeel	55.658	17.578
Inhuur flexibele schil	256.400	0
Toevoeging voorziening dubieuze debiteuren	100.000	261.554
Incidentele correcties op regulier budget	-395.294	-316.364
	16.764	-37.232

Overhead		
Vacatureruimte belastingen	72.430	0
Vacatureruimte bedrijfsbureau	71.401	28
Inhuur 1e/2e lijn	120.778	149.856
Inhuur 3e lijn	121.340	272.171
Inhuur bedrijfsvoering	136.214	139.098
Inhuur staf	218.254	430.942
Inhuur beleid	179.684	219.805
Inhuur Civiel/VROM	50.631	107.571
Inhuur bedrijfsbureau	105.030	158.442
Inhuur gemeentebedrijf Groen	56.916	86.709
Diverse ICT gerelatieerde kosten	275.886	156.749
Samengevoegde posten onder 45.000	508.619	274.433
Incidentele correcties op regulier budget	-968.084	-775.094
	949.099	1.220.710
Totaal incidentele lasten	9.701.220	9.397.910

BATEN		
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken		
Overige opbrengsten grondverkoop	-162.703	-34.059
Bouwleges	-150.000	-687.284
Kapitaalverstrekkingen	-274.325	-267.436
Samengevoegde posten onder 45.000	-25.000	-25.000
	-612.028	-1.013.779
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid		
Rijksbijdrage OAB	-88.810	-88.810
Samengevoegde posten onder 45.000	-35.125	-55.044
	-123.935	-143.854
Programma 3 - Bestuurszaken		
Huuropbrengst gaswinningsdossier	-50.000	-55.757
Lumpsum-bijdrage gaswinningsdossier	-248.094	-248.094
	-298.094	-303.851
Programma 4 - Economie en maatschappij		
Samengevoegde posten onder 45.000	-47.400	0
Incidentele correcties op regulier budget	-99.949	-190.560
	-147.349	-190.560
Programma 5 - Infrastructuur en milieu		
Samengevoegde posten onder 45.000	-34.000	0
Incidentele correcties op regulier budget	60.000	-5.527
	26.000	-5.527
Programma 6 - Diensten en ondersteuning		
Samengevoegde posten onder 45.000	-62.000	-33.823
Incidentele correcties op regulier budget	2.000	0
	-60.000	-33.823
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien		
Incidentele baten vorige jaren	-55.000	-81.087
OZB eigenaren niet-woningen	-80.896	-102.461
OZB gebruikers niet-woningen	-54.231	-50.643
Algemene uitkering voorgaande jaren	-140.000	-20.143
Krimpbijdrage	-306.425	-306.425
Samengevoegde posten onder 45.000	20.741	-16.783
Incidentele correcties op regulier budget	46.809	-117.800
	-569.002	-695.342
Overhead		
Samengevoegde posten onder 45.000	36.000	-62.832
	36.000	-62.832
Totaal incidentele baten	-1.748.408	-2.449.568
Incidentele onttrekkingen reserves	-14.339.191	-14.007.034
Incidentele toevoegingen reserves	5.995.774	6.128.076
Saldo incidentele lasten en baten	-390.605	-930.616

9 Toelichtingen op de programma's, algemene dekkingsmiddelen en overhead

---

9.1 Wonen & Gebiedszaken

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	1.172	6.200	5.813
Baten	530	1.152	1.540
Saldo programma	-641	-5.048	-4.273

Het saldo van programma 1 valt € 775.000 voordeliger uit dan is begroot. Dit kan als volgt worden verklaard.

Saldo van baten en lasten met betrekking tot exploitatieopzetten

- Binnen dit programma vallen de exploitatieopzetten. Het saldo van baten en lasten voor wat betreft deze plannen heeft in beginsel geen financieel effect voor de programmarekening. Verrekeningen van de diverse plannen vinden plaats via de boekwaarden die op de balans staan.

Lagere lasten dan begroot

- Er is voor € 79.000 minder uitgegeven aan structuur- en bestemmingsplannen. Reden hiervoor is dat er minder werkzaamheden zijn uitgevoerd dan verwacht. De verwachting is dat een deel van deze werkzaamheden in 2018 uitgevoerd gaat worden. Daarnaast is het verschil te verklaren uit diverse kleine oorzaken.

- De begrote onttrekking aan de reserve Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2020 ter hoogte van € 152.000 was niet nodig voor de uitvoering in 2017. Dit bedrag blijft in de reserve beschikbaar voor uitvoer van werkzaamheden in 2018 tot en met 2020.

Hogere baten dan begroot

- De opbrengsten aan bouwleges is met € 537.000 fors hoger dan geraamd. Reden hiervoor is dat aan meerdere grote projecten in de Eemshaven aan het eind van het jaar een bouwvergunning is verleend.

Overige verschillen

Daarnaast zijn er diverse kleinere afwijkingen met een voordelig saldo van € 7.000.

9.2 Demografie & Leefbaarheid

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	10.361	11.503	11.894
Baten	215	343	346
Saldo programma	-10.146	-11.160	-11.548

Het saldo van programma 2 valt € 378.000 nadeliger uit dan is begroot. Toelichting volgt vanuit Sociaal Domein.

Hogere lasten dan begroot

Voor de voorzieningen voor Jeugd was bij de Najaarsrapportage 2017 een bedrag van € 466.000 extra begroot, maar aanvullend is het nadeel nog eens € 287.000. Het tekort op de jeugdzorg wordt op grond van solidariteitsafspraken verdeeld over de Groninger gemeenten. Provinciaal is een forse toename in het zorgverbruik zichtbaar. Een lokale taskforce is een onderzoek gestart om te kijken wat de oorzaken hiervan zijn geweest.

De afschrijving op Huisvesting Openbaar Basisonderwijs is € 230.000 meer dan begroot. Dit heeft vooral te maken met een extra afschrijving door afboeking van de boekwaarde van het schoolgebouw in Oldenzijl. Dit pand is leeg komen te staan en in 2017 is besloten dit pand te verkopen, echter tegen een veel lagere waarde dan de boekwaarde op de balans. Door wijziging van de bestemming van school naar markt had de boekwaarde al in 2015 voor een deel afgewaardeerd dienen te worden, dit is echter niet gebeurd. Taxatie van het pand in 2017 gaf een veel lagere waarde aan, waardoor incidenteel een extra afboeking van € 250.000 diende te plaats te vinden.

Overige verschillen

Daarnaast zijn er diverse kleinere afwijkingen met een voordelig saldo van € 86.000.

9.3 Bestuurszaken

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	4.404	4.730	4.459
Baten	540	298	454
Saldo programma	-3.864	-4.432	-4.005

Het saldo van programma 3 is ten opzichte van de gewijzigde Begroting voordelig met € 427.000. Dit kan als volgt worden verklaard:

Lagere lasten dan begroot

- De kosten met betrekking tot de herindeling zijn lager dan begroot. Dit kan worden verklaard doordat er werkzaamheden voor de herindeling waren gepland in 2017, maar waarvan de werkelijke uitvoering in 2018 plaats vindt. Voor de herindeling is er in BMW-verband door de gemeente Eemsmond een bedrag van € 438.000 in de Begroting opgenomen. De werkelijk verantwoorde kosten onder programma 3 voor de herindeling zijn € 325.000. Er is een voordeel van € 113.000. Dit zal als voorstel bij bestemming van het resultaat middels de Reserve Jaarovergang beschikbaar komen in 2018.

Naast dat bedrag is nog een extra "eigen" budget opgenomen voor herindeling van € 275.000. Hiervan is besteed in 2017 € 75.000. Resteert een voordelig saldo van € 200.000. Dit kan onder andere worden verklaard doordat er kosten, welke zijn gemaakt voor de herindeling, zijn verantwoord onder de overhead.

- De kosten voor openbare orde en veiligheid zijn lager dan begroot. Dit kan worden verklaard door een bedrag van € 98.000 dat bij de Najaarsrapportage is overgeheveld naar het gaswinningsdossier, welke onder de overhead valt. Dit betreft een overheveling van VTH-taken welke betrekking hebben op gaswinning.

Hogere lasten dan begroot

- De bijdrage voor de regionale brandweer is € 58.000 hoger dan begroot. Deze bijdrage wordt veroorzaakt door een verhoging van de gemeentelijke bijdrage aan de veiligheidsregio. De verhoging was noodzakelijk aangezien de veiligheidsregio in haar Begroting had verwacht de loon- en prijsstijgingen binnen het huidige budget op te kunnen vangen. In praktijk bleek dat dit niet kon. De besluitvorming over deze verhoging vond vrij laat plaats in 2017, vandaar dat een aanpassing van de Begroting niet heeft plaats gevonden.

Overige verschillen

Diverse overige verschillen van geringe omvang, verklaren het overige voordelige verschil van € 74.000.

9.4 Economie & Maatschappij

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	22.972	23.555	23.656
Baten	7.352	7.435	7.758
Saldo programma	-15.620	-16.120	-15.898

Het saldo van programma 4 valt € 222.000 voordeliger uit dan is begroot. Dit wordt verklaard vanuit het Sociaal Domein.

Inkomensvoorzieningen

Ten aanzien van Inkomensvoorzieningen zijn de lasten € 354.000 hoger dan begroot. De uitvoeringskosten overstijgen de Begroting met € 192.000, voornamelijk als gevolg van het niet afbouwen van de flexibele schil. In de Begroting van SoZaWe Hoogeland 2017 was rekening gehouden met een aanmerkelijk groter aandeel eigen personeel en een kleine flexibele schil.

Het nadeel op vorderingen (totaal € 86.000) is een combinatie van afboeken van de vorderingen ten bedrage van € 183.000 en een hogere baat van € 97.000 door vrijval voorziening debiteuren.

De nadelen op Bijzondere bijstand en BBZ bedragen respectievelijk € 213.000 en € 155.000.

De uitgaven voor BUIG zijn gestegen ten opzichte van 2016, maar door aanpassing van de Begroting 2017, op basis van tussentijdse prognoses is een voordeel behaald van € 179.000. Daarnaast wordt een voordeel behaald door de Vangnetuitkering over 2017 voor € 100.000. De overige lasten vallen in totaal € 13.000 voordelig uit.

Werkgelegenheid

Resultaat per saldo bedraagt € 3.000 nadelig.

Op de Sociale Werkvoorziening hebben we een structureel tekort geraamd van € 300.000 en is reeds € 181.000 geraamd om toe te voegen aan de reserve WSW. In 2017 is een voordelig saldo 111.000 behaald dat eveneens aan de reserve WSW wordt toegevoegd.

Op het re-integratiebudget is een overschrijding € 114.000. Door de veranderende samenstelling van de instromende groep uitkeringsgerechtigden, met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, is er sprake van minder groepsgewijze aanpak en meer maatwerktrajecten, die ook meer personeelsinzet vragen.

Maatwerkvoorzieningen

Hier is een voordeel van € 60.000 behaald.

Hoofdzakelijk omdat minder (met name grote) woningaanpassingen zijn aangevraagd is er op dit budget een voordeel van € 119.000.

Een nadeel van € 115.000 op Wmo-Begeleiding betreft nagekomen lasten uit 2016 (€ 66.000). De Begroting is opgesteld op basis van een prognose die is gebaseerd op de eerste 1e vier maanden waarbij sprake is een open-einde-regeling. Hiermee is het overige verschil (€ 49.000) ten opzichte van de Begroting te verklaren.

Op Wmo voorzieningen in natura is € 101.000 minder uitgegeven, waarnaast € 33.000 minder inkomsten aan eigen bijdrage voor voorzieningen in natura tegenover staan. Op overige budgetten is per saldo een nadeel van € 12.000.

Wmo

Het totale voordeel op Wmo bedraagt € 360.000.

Naast diverse voordelen van € 137.000 op de lasten Wmo, waaronder schuldhelpverlening, zijn er € 74.000 lagere uitgaven voor mantelzorg. Ook is er sprake van € 40.000 minder lasten voor Huishoudelijke hulp (Wmo-oud) conform de dalende lijn die in de Najaarsrapportage 2018 reeds was aangegeven.

De Begroting is opgesteld op basis van het aangepaste Financieel Kader dat vastgesteld is door de Raad op 22 juni 2017. De uitwerking van dit financieel kader en de ontwikkelingen in de meicirculaire hebben geleid tot het bijramen van enkele posten die tot een positief resultaat hebben geleid. Per saldo hebben de mutaties geresulteerd in een voordeel van € 109.000.

AZC

Eind 2017 heeft de gemeente van het COA een eenmalige bijdrage ter hoogte van € 97.000 ontvangen als tegemoetkoming voor plankosten niet-gerealiseerde opvanglocaties, conform de afspraak tussen het Ministerie van Veiligheid & Justitie en de VNG.

Overige verschillen

Diverse overige verschillen van geringe omvang, verklaren het overige voordelig verschil van € 62.000.

9.5 Infrastructuur & Milieu

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	7.822	8.534	8.180
Baten	3.438	3.701	3.611
Saldo programma	-4.384	-4.833	-4.569

Het saldo van programma 5 valt € 264.000 positiever dan begroot uit. Hieronder zijn de belangrijkste oorzaken opgenomen.

Hogere lasten dan begroot

- In de najaarsnota 2017 is de raming voor baggerwerkzaamheden overgeheveld naar 2018 via de reserve jaarovergang, maar zijn er uiteindelijk toch nog werkzaamheden uitgevoerd voor € 41.000. Dit bedrag dient alsnog onttrokken te worden aan de reserve jaarovergang.

Lagere lasten dan begroot

- Op het onderdeel 'infrastructuur' is € 50.000 minder aan afschrijvingslasten doorberekend dan geraamd. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat de raming op een onderdeel per abuis te hoog is opgenomen.

- De bijdrage aan het Vuilverwerkingsbedrijf is € 25.000 lager uitgevallen dan geraamd.

- Voor de uitvoering van de maatregelen in het kader van 'Afval Breed Planning 2017 en 2018', zoals aangegeven in het raadsvoorstel/besluit van mei 2017, is in de Begroting 2017 ruim € 164.000 opgenomen. De maatregelen worden in 2018 uitgevoerd en kunnen ten laste van het structurele budget in 2018 worden gebracht.

- In het vastgestelde Afvalwaterbeleidsplan dat loopt tot 2019 is jaarlijks € 34.000 voor onderzoekskosten rioleringen opgenomen. Van dit bedrag is € 24.000 niet uitgegeven in 2017. In het voorstel bij de Jaarrekening wordt aangegeven dit bedrag over te hevelen naar 2018.

Lagere baten dan begroot

- De bijdrage uit het afvalfonds is in 2017 € 29.000 lager dan geraamd.

- De baten vanuit de Afvalstoffenheffing zijn € 34.000 lager dan geraamd en voor de Rioolheffing is dat € 40.000. Het totaal ontvangen bedrag aan afvalstoffenheffing is echter ten opzichte van 2016 wel met € 220.000 gestegen. Voor de rioolheffing wordt zowel een eigenaars- als gebruikersheffing opgelegd. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan door bijvoorbeeld leegstand van panden.

Overige verschillen

Er resteert nog een voordelig verschil van € 145.000. Dit bestaat uit kleinere afwijkingen.

9.6 Dienstverlening & Ondersteuning

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	958	991	924
Baten	310	379	343
Saldo programma	-647	-612	-581

Het saldo van programma 6 valt € 31.000 positiever dan begroot opgebouwd uit enkele kleinere afwijkingen.

9.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	2.017	1.659	1.600
Baten	43.321	44.166	44.414
Saldo algemene dekkings- middelen en onvoorzien	41.304	42.506	42.814

Het voordelig resultaat op Algemene dekkingsmiddelen bedraagt € 308.000. Hieronder zijn de belangrijkste oorzaken opgenomen.

Lagere lasten dan begroot

In het budget flexibele schil bedoelt voor het opvangen van extra personeelskosten, bedoeld voor het opvangen van personeelsverloop en vacatureruimte, resteert nog een budget van € 256.000.

Hogere baten dan begroot

Bij de Algemene Uitkering is er sprake van een meevaller van € 45.000. Enerzijds ontvangen wij € 165.000 meer op basis van lagere WOZ-waardes. Anderzijds hebben wij een naverrekening over voorgaande jaren ontvangen die € 120.000 nadelig uitvalt.

Als centrumgemeente hebben wij van de gemeente Groningen in december 2017 de bevestiging ontvangen dat wij een extra bijdrage van € 126.000 ontvangen ten behoeve van beschermd wonen. Dit bedrag zal in de resultaatbestemming voorgesteld worden te storten in de reserve decentralisaties.

Hogere lasten dan begroot

Op grond van actualisatie bij de jaarafsluiting is de voorziening dubieuze debiteuren met € 175.000 opgehoogd.

Overige verschillen

Er resteert nog een voordelig verschil van € 56.000. Dit bestaat uit kleinere afwijkingen.

9.8 Overhead

	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
Lasten	8.465	9.070	9.237
Baten	800	764	1.491
Saldo programma	-7.666	-8.306	-7.746

Het voordelig resultaat op overhead bedraagt € 560.000. Hieronder zijn de belangrijkste oorzaken opgenomen.

Lagere lasten dan begroot

De lasten voor ICT zijn € 276.000 lager uitgevallen. Enkele licenties zijn niet gecontinueerd, met het oog op de herindeling. Andere licenties zijn goedkoper ingekocht. Opleidingen zijn in afwachting van de uitrol van nieuwe werkplekken uitgesteld. Ook zijn in 2017 minder kosten voor de implementatie van het informatiseringsbeleidsplan gemaakt in het kader van de herindeling. Het budget voor informatiebeveiligingsplan zal in 2018 worden besteed. Als voorbereiding op de herindeling moeten diverse zaken ten aanzien van onze ICT-omgeving worden aangepast c.q. verbeterd. De uitvoering hiervan is uitgesteld omdat in 2017 nog niet helemaal duidelijk was hoe de nieuwe gemeente bepaalde zaken gaat invullen. Dit is inmiddels grotendeels wel het geval en bedragen kunnen worden toegewezen aan verschillende projecten. Een aantal projecten waaraan we deze bedragen willen besteden is o.a. het uitbreiden/upgraden van de geluidsinstallatie in de raadzaal en het vervangen van de mobiele (windows) telefoons. Daarvoor is de onttrekking uit de reserve Jaarovergang voor 2017 niet uitgevoerd en blijft deze beschikbaar in 2018.

Begin 2018 zijn de actuariële berekeningen voor de pensioenvoorziening van (oud-)bestuurders gemeente Eemsmond ontvangen. Op grond hiervan kan de voorziening met € 118.000 afgeraamd worden.

Op apparaatskosten, met name 3e lijns en bedrijfsvoering, is een voordeel van € 139.000 behaald door ontstane vacatureruimte, onder andere door een latere start van privacy- en informatiebeveiliging.

Overige verschillen

Er resteert nog een nadelig verschil van € 27.000. Dit bestaat uit kleinere afwijkingen.

10 WNT-verantwoording

Sedert 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de huidige op de gemeente Eemsmond van toepassing zijnde regelgeving.

Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor gemeente Eemsmond is € 181.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor de topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

bedragen x € 1	B.Meijer	H. Hoekstra	H. Hoekstra	S.v.d. Veen
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier	Bestuursadviseur	Griffier
Aanvang en einde functieervulling in 2017	[01/01] – [31/12]	[01/01] – [31/05]	[01/06] – [31/12]	[08/06] – [31/12]
Deeltijdfactor in fte	1	1	1	0,83
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	ja	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	102150	34320	42713	35336
Beloningen betaalbaar op termijn	15815	4859	6802	5300
<i>Subtotaal</i>	<i>117965</i>	<i>39179</i>	<i>49515</i>	<i>40636</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181000	74879,45	106120,55	85198,93
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	117965	39179	49515	40636
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016				
Aanvang en einde functieervulling in 2016	[01/01] – [31-12]	[01/01] – [31/12]	NVT	NVT
Deeltijdfactor 2016 in fte	1	0,9722		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	98904	72990		
Beloningen betaalbaar op termijn	13114	9714		
Totale bezoldiging 2016	112018	82704		

De toepasselijke WNT-maximumbedragen worden niet overschreden.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2017 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2017 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

11 Bijlage Taakvelden

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) vervangen vanaf Begroting 2017 voorgeschreven taakvelden de functie-indeling.

<i>Taakvelden</i>	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Hoofdtakveld 0 - Bestuur en Ondersteuning</i>			
0.1 Bestuur	1.139.897	1.711.997	1.361.777
0.2 Burgerzaken	276.123	240.935	217.177
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	4.133	13.289-	4.114
0.4 Overhead	7.665.562	8.306.027	7.746.330
0.5 Treasury	300.383-	657.186-	642.050-
0.61 OZB woningen	2.324.488-	2.397.649-	2.381.600-
0.62 OZB niet-woningen	8.191.164-	8.579.765-	8.622.996-
0.64 Belastingen overig	21.850-	21.850-	30.178-
0.7 Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen G	29.870.658-	30.719.133-	30.763.885-
0.8 Overige baten en lasten	513.868-	48.875-	322.501-
0.10 Mutaties reserves	1.127.909-	8.004.968-	7.467.550-
<i>Hoofdtakveld 1 - Veiligheid</i>			
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.362.286	1.308.302	1.351.935
1.2 Openbare orde en veiligheid	259.366	309.772	283.786
<i>Hoofdtakveld 2 - Verkeer en vervoer en Waterstaat</i>			
2.1 Verkeer en vervoer	2.466.081	2.440.623	2.338.123
2.2 Recreatieve havens	82.838	78.150	70.176
2.3 Economische havens en waterwegen	160.158	160.158	213.728
<i>Hoofdtakveld 3 - Economie</i>			
3.1 Economische ontwikkeling	408.304	472.012	407.169
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	18.732	18.514	28.448
3.4 Economische promotie	197.592	192.361	212.386
<i>Hoofdtakveld 4 - Onderwijs</i>			
4.1 Openbaar basisonderwijs	66.920	66.920	61.967
4.2 Onderwijshuisvesting	1.425.780	1.433.725	1.628.833
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.045.639	1.105.077	1.113.667

<i>Taakvelden</i>	<i>Begroting 2017 voor wijziging</i>	<i>Begroting 2017 na wijziging</i>	<i>Rekening 2017</i>
<i>Hoofdtakveld 5 - Sport, cultuur en recreatie</i>			
5.1 Sportbeleid en activering	231.257	146.257	170.224
5.2 Sportaccommodaties	1.249.728	1.259.507	1.298.948
5.3 Cult.presentatie, -productie en -participatie	312.132	312.132	304.987
5.4 Musea	195.701	225.801	185.293
5.5 Cultureel erfgoed	60.018	60.018	59.999
5.6 Media	291.336	291.336	282.557
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recrea	1.099.905	1.122.905	1.120.944
<i>Hoofdtakveld 6 - Sociaal Domein</i>			
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.613.453	1.946.053	1.598.341
6.2 Wijkteams	628.513	939.568	943.833
6.3 Inkomensregelingen	2.168.167	3.132.204	3.600.671
6.4 Begeleide participatie	5.818.691	4.923.126	4.811.844
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	961.654	961.654	842.680
6.71 Maatwerkdienstverlening 18 +	4.303.714	4.349.808	4.248.606
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	4.396.328	5.064.352	5.304.737
6.81 Geëscaleerde zorg 18 +	45.770	45.770	45.770
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	25.493	25.493	26.284
<i>Hoofdtakveld 7 - Volksgezondheid en Milieu</i>			
7.1 Volksgezondheid	578.550	585.241	583.123
7.2 Riolering	342.017	417.351	429.313
7.3 Afval	824.959	824.064	680.840
7.4 Milieubeheer	136.792	140.392	119.490
<i>Hoofdtakveld 8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing</i>			
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	28.860	557.620	513.406
8.1 Ruimtelijke ordening	380.781	734.681	653.659
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerr	32.353	100.325	99.845
8.3 Wonen en bouwen	1.264.971	5.267.190	4.462.943
Saldo	-536.199	0	1.661.433

12 Staat verloop kapitaaluitgaven

Omschrijving	Nummer begrotingswijziging	Raming (incl. wijzigingen)	Ter beschikking per 01-01-17	In het jaar beschikbaar gesteld	Besteed in 2017	Overschrijding of onder-schrijding (-)	Nog beschikbaar einde boekjaar	Toelichting
Programma 1 Wonen & Gebiedszaken								
Startersleningen (2009)	0/09, 9/12, 24/12, 13/13	1.000.000	68.816	0	23.515	-45.301	45.301	Naar 2018
Programma 2 Demografie & Leefbaarheid								
Bouw Brede school (2013)	6/13, 11/17	4.428.166	3.682.357	1.402.688	4.646.485	-438.560	438.560	Naar 2018
Boukemapark (2012)	0/12, 17/12, 253/13, 0/15	3.253.800	505.022		399.331	105.691	105.691	Naar 2018
" " - bijdragen		-1.150.000	-250.000			-250.000	-250.000	
		2.103.800	255.022				-144.309	Naar 2018
Programma 4 Economie & Maatschappij								
Bedrijventerreinen Eemsmond (2017)	7/17		0	164.700	71.801	-92.899	92.899	Naar 2018
Programma 5 Infrastructuur & Milieu								
Fietspadenplan 2e fase (2010)	0/10, 17/11, 0/12, 0/14, 0/15	535.177	144.045		58.381	85.664	85.664	Naar 2018
Civiele constructies (2016)	0/16	183.600	117.834		105.991	11.843	11.843	Afgerond
Vervanging openbare verlichting (2016)	0/16, 0/17	234.185	230.511		141.112	89.399	89.399	Naar 2018
Civil constructies (2017)	0/17	376.813	376.813		232.867	-143.946	143.946	Naar 2018
Vervanging openbare verlichting (2015)	0/15	121.771	37.653		26.279	-11.374	11.374	Naar 2018
Vervanging openbare verlichting (2017)	0/17	214.673	214.673		49.905	-164.768	164.768	Naar 2018
Duurzaam veilig (2013)	0/13, 0/15	109.500	82.719		73.211	-9.508	9.508	Naar 2018
Duurzaam veilig (2014)	0/14, 0/15, 0/16	152.400	152.400		50.828	-101.573	101.573	Naar 2018
Kwaliteitsverbetering Noordpolderzijl (2007)	0/07	506.877	440.775		0	-440.775	440.775	
" " - bijdragen	21/09	-310.084	-310.084		0	310.084	-310.084	
							130.691	Naar 2018
Fietspadenplan (2017)	0/17	350.000	350.000		114.486	-235.514	235.514	Naar 2018
Revitalisering verhardingen (2017)	0/17	16.244	16.244		1.244	-15.000	15.000	Naar 2018
Structurele aanpak baggeren vaargeul NPZ (2017)	0/17	500.000	500.000			-500.000	500.000	Naar 2018
GWRP rioleringen vrijverval (2015)	0/15	704.200	42.351		47.318	4.967	-4.967	Afgerond
Rioleringen mechanisch (2016)	0/16	208.850	167.181		117.519	-49.662	49.662	Naar 2018
Rioleringen overig (2016)	0/16	106.100	104.670		47.706	-56.964	56.964	Naar 2018
Rioleringen vrijverval (2016)	0/16, 0/17	708.377	581.544		193.737	-387.807	387.807	Naar 2018
Rioleringen (mechanisch) 2017	0/17	193.598	193.598		3.598	-190.000	190.000	Naar 2018
Rioleringen (overig) 2017	0/17	102.537	102.537		5.537	-97.000	97.000	Naar 2018
Rioleringen (vrijverval) 2017	0/17	685.154	685.154		91.684	-593.470	593.470	Naar 2018
Bladzuiger (2014)	0/14	31.980	31.980		24.224	-7.756	7.756	Afgerond

Omschrijving	Nummer begrotingswijziging	Raming (incl. wijzigingen)	Ter beschikking per 01-01-17	In het jaar beschikbaar gesteld	Besteed in 2017	Overschrijding of onder-schrijding (-)	Nog beschikbaar einde boekjaar Toelichting
Sproeimachine (2015)	0/15	17.857	17.857		18.052	195	-195 Afgerond
Veegmachine (2017)	0/17	203.609	203.609		177.550	-26.059	26.059 Afgerond
Actieramen voertuigen	0/17	21.470	21.470		0	-21.470	21.470 Naar 2018
Kipper	0/17	49.950	49.950		0	-49.950	49.950 Naar 2018
Verduurz.verwarming gemeentehuis (2012)	12/13	129.400	15.156			-15.156	15.156 Naar 2018
90 kg afstelling vuilniswagens	8/17	0	0	20.000	0	-20.000	20.000 Naar 2018
Loc. Talmaweg: houtversnipperaar (2016)	0/16	31.195	31.195		28.095	-3.100	3.100 Afgerond
Programma 6 Diensten & Ondersteuning							
Mobiele telefonie (2015)	0/15	48.000	8.182		7.805	-377	377 Afgerond
Vervanging werkplek hardware (2016)	0/16	60.000	25.021		24.784	-237	237 Afgerond
Verbetering netwerkverbinding Talmaweg (2016)	0/16	30.000	30.000		996	-29.004	29.004 Naar 2018
Update netwerk (2016)	0/16	35.000	24.681		1.019	-23.662	23.262 Naar 2018
Werkplek hardware (2017)	0/17	58.000	58.000		31.769	-26.231	26.231 Naar 2018
Vervanging servers rekencentrum (2017)	0/17	22.500	22.500		1.102	-21.398	21.398 Naar 2018
Vervanging storage (2017)	0/17	35.000	35.000		11.542	-23.458	23.458 Naar 2018
Uitbreiding archiefruimte (2017)	0/17	17.000	17.000		22.683	5.683	5.683 Afgerond
Uitbreiding opslagruimte ICT (2017)	0/17	20.000	20.000		0	-20.000	20.000 Naar 2018

13 SISA-bijlage

---

14   Verklaring onafhankelijk accountant

---

15 Bestemming resultaat en aanvullende voorstellen

Bestemming rekeningresultaat 2017

Het resultaat van de Jaarrekening 2017 is € 1.661.433 voordelig. Wij stellen u voor dit rekeningsaldo als volgt te bestemmen.

- Storting van € 126.000 in de reserve Decentralisaties in verband met een voordeel op beschermd wonen.
- Storting van € 156.000 in de reserve Decentralisaties in verband met een voordeel op een ontvangen decentralisatie-uitkering verhoogde asielinstroom;
- Storting van € 300.000 in de reserve Lokale Woon- en Leefbaarheidsplannen in verband met actualisatie van de kosten voor civiele techniek;
- Storting van € 250.000 in de reserve Lokale Woon- en Leefbaarheidsplannen in verband met de ontwikkeling van locatie Kids2B;
- Storting van € 500.000 in de reserve Scholenprogramma ten behoeve van ontwikkeling en inrichting schoolomgevingen;
- Een storting van € 329.433 in de algemene reserve.

Reserve decentralisaties

De gemeente Groningen krijgt als centrumgemeente het budget voor beschermd wonen. Over het jaar 2017 heeft de gemeente een saldoresultaat van € 126.000. De gelden voor beschermd wonen zijn met de decentralisaties naar de gemeenten overgeheveld. Voorgesteld wordt dit voordeel te storten in de reserve decentralisaties.

De gemeenten heeft in 2017 een bijdrage in de decentralisatie uitkering voor verhoogde asielinstroom ontvangen van € 156.000 waar geen uitgaven tegenover staan. Voorgesteld wordt dit te storten in de reserve decentralisaties.

Reserve Lokale Woon- en Leefbaarheidsplannen

Door forse stijgingen van kosten in de bouw en civiele techniek wordt een actualisatie van de budgetten ter hoogte van € 300.000 noodzakelijk geacht. Hiermee worden aanbestedingen, hoger dan geraamd en te verwachten prijsstijgingen van toekomstige projecten gedekt.

Vanuit centrumontwikkeling van Uithuizen, wordt het terrein van het huidige Kids2B aan de Oosterstraat ontwikkelt voor parkeren nabij het centrum. Dit gebeurt in combinatie met ontwikkelingen in het Boukemapark, waar voorzieningen zoals scouting, kinderopvang Kids2B, MAC en ijsvereniging worden gecentreerd. Hiermee is een bedrag van € 250.000 gemoeid.

Reserve Scholenprogramma

Op een aantal locaties wordt overwogen (deels) nieuwbouw te plegen in tegenstelling tot de eerder gemaakte keuzes voor bouwkundig versterken. Dit biedt de kans om in de dorpen voor de toekomst het onderwijs goed neer te zetten. Voor de gemeente ontstaan daarbij hogere kosten, onder andere voor bouwrijp maken, infrastructuur en ontwikkeling/inrichting openbare ruimte.

Aanvullende voorstellen

Aanvullend op de toevoeging van het positieve rekening resultaat worden onderstaande voorstellen gedaan betreffende een aantal reserves.

Reserve jaarovergang

In 2017 is het restant van de uitgaven voor de apparaatskosten van het gaswinningsdossier niet overgeheveld naar 2018. Voorgesteld wordt dit restantbedrag van € 17.500 bij de rekening alsnog over te hevelen via de reserve jaarovergang naar Begroting 2018.

In 2017 is een voorschot genomen door de kosten van de herindeling te financieren ten laste van de algemene reserve. In 2017 zijn daarvoor uitgaven gedaan. Hiervan is € 113.000 nog niet uitgegeven. Voorgesteld wordt deze gelden te storten in de Reserve Jaarovergang en ter beschikking te stellen in Begroting 2018 ten behoeve van kosten in het kader van de herindeling.

Voorgesteld wordt bovenstaande stortingen in de reserve jaarovergang in Begroting 2018 te corrigeren ten gunste van de Algemene reserve.

Gevolgen van de Rekening 2017 en de Begroting 2018 op de stand van de Algemene Reserve

Overzicht algemene reserve 2017

- na besluitvorming bestemming resultaat	€ 6.516.765
--	-------------

Begrotingswijziging in 2018 'gevolgen Jaarrekening 2017'

- Overhevelen budget apparaatskosten gaswinning t.l.v.AR	€ -17.500
--	-----------

- Overhevelen budget herindeling t.l.v.AR	€ <u>-113.000</u>
---	-------------------

- Stand Algemene reserve	€ 6.386.265
--------------------------	-------------

16 Verklaring van afkortingen

3D's	Drie Decentralisaties: AWBZ, Jeugdwet en Participatiewet
AB	Algemeen Bestuur
ADM	Algemene dekkingsmiddelen
AED	Automatische externe defibrillator
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AR	Algemene Reserve
ARHI	Algemene regels herindeling
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BA	Basis Administratie
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BARRO	Besluit Algemene Regeling Ruimtelijke Ordening
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Bijstand Besluit Zelfstandigen
BCF	BTW Compensatie Fonds
BHV	Bedrijfs hulpverlening
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIBOB	(Wet) bevordering integriteitbeoordelingen door het openbaar bestuur
BMW	Bedum, De Marne en Winsum
BMWE	Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BoS	Bieb op School
BP	Bestemmingsplan
BRN	Brandweer Rayon Noord
BRP	Basisregistratie Personen
BRTN	Basis recreatie Toervaart Netwerk
BSU	Brede School Uithuizen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BZM	Burgerzaken Module
B&W	Burgemeester en Wethouders
CAK	Centraal Administratie Kantoor
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
Cbs	Christelijke basisschool
CdK	Commissaris van de Koning
CER	Compensatie Eigen Risico (zorgverzekeringswet)
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
Coelo	Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden
CVE	Continu Verbeteren Eemsmond
DAL	Delfzijl, Appingedam en Loppersum
DEAL	Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum
DHW	Economische Zaken
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
E&M	Economie & Maatschappij
EMU	Economische en Monetaire Unie
EZ	Economische Zaken
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FTE	Fulltime eenheid
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens
GCR	Gemeentelijke coördinatie regeling
GFT	Groente, Fruit en tuinafval
GGD	Geestelijke Gezondheidsdienst
GIDS	Gezond in de Stad
GR	Gemeenschappelijke Regeling
G(W)RP	Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groninger Seaports

GWRP	Groninger Water- en Rioleringsplan
HO	Huishoudelijke Ondersteuning
HOF	Wet Houdbare Overheidsfinanciën
HH	Huishoudelijke Hulp
HHC	Het Hogeland College
HHT	Huishoudelijke Hulp Toeslag
HR	Human Resource
HWBP	Hoogwater Beschermingsprogramma
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
I&M	Infrastructuur en Milieu
ID-baan	Instroom/doorstroom baan
IKB	Individueel Keuze Budget
IMP	Integraal Management Plan Eems-Dollard
i-Nup	implementatie Nationaal Uitvoeringsplan dienstverlening e-overheid
IPO	Interprovinciaal Overleg
IOAW	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkeloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	Informatie Technologie
Iv3	Informatie aan derden
IVB	Integraal Veiligheidsbeleid
IVN	Instituut voor Natuureducatie
JAP	Jongerenactiviteitenplek
JOP	Jongerenontmoetingsplek
KCA	Klein Chemisch Afval
KCC	Klant Contact Centrum
KNRM	Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij
KWA	Koninklijke Willem-Alexanderschool
LHO	Laagdrempelige Huishoudelijke Ondersteuning
LV/BRK	Landelijke Voorziening Basis Registratie Kadaster
LV/ NHR	Landelijke Voorziening Nieuw Handels Register
LV/WOZ	Landelijke Voorziening Waarde Onroerende Zaken
MDM	Mobile device management
MEDAL	De gemeenten De Marne, Eemsmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum
MER	Milieu Effect Rapportage
MFC	Multifunctioneel centrum
MJOP	Meerjaren onderhoudsplan
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MT	Managementteam
MVA	Materiële vaste activa
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NGT	Noord Gas Transport
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
NSGK	Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind
NSU	Nieuwe school Uithuizen
NUP	Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid
NV	Naamloze Vennootschap
NWW	Niet-Werkende Werkzoekende
NZV	Noorderzijlvest
OAB	Onderwijsachterstandenbeleid
OBS	Openbare basisschool
ODG	OmgevingsDienst Groningen
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OV	Openbaar Vervoer
OVBGD	OV Bureau Groningen Drenthe

OVL	Openbare Verlichting
OZB	Onroerende Zaak Belastingen
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
PCR	Provinciale Coördinatie Regeling
PG&Z	Publieke Gezondheid & Zorg
PGB	Persoonsgebonden Budget
PIOFAH	Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering/Administratie en Huisvesting
PIP	Provinciaal inpassingsplan
PM	Pro Memori
POP	Provinciaal Omgevingsplan
POV	Provinciale OmgevingsVerordening
PRW	Programma Rijke Waddenzee
PvE	Programma van eisen
RCR	Rijks coördinatie regeling
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeente
RJO	Reserve Jaarovergang
RTA	Regionaal transitie arrangement
RWB	Rationeel Wegbeheer
SDE	Stimulering Duurzame Energieproductie
SER	Sociaal Economische Raad
SISA	Single information, single audit
SoZa	Sociale Zaken
SROI	Social Return On Investment
SUW	Stichting Uithuizer Woningbouw
SV	Structuurvisie
SVB	Strategische Voorraad Beleidsplannen / Sociale Verzekeringsbank
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TOP	Toeristisch Opstappunt
UVW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
VANG	Van Afval Naar Grondstof
VCPO NG	Vereniging voor Christelijk Primair Onderwijs Noord Groningen
VGG	Vereniging Groninger Gemeenten
VHROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing
VKB	Volkskredietbank
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRG	Veiligheidsregio Groningen
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVB	Verkeers- en vervoersberaad
VVE	Voor- en vroegschoolse Educatie
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingswet
WAZO	Wet Arbeid en Zorg
Wet Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
WLP	Woon- en leefbaarheidsplannen
WLZ	Wet Langdurige Zorg
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WO (DEAL)	Werkorganisatie
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
Wsw	Wet Sociale Werkvoorziening
WTCG	Wet Tegemoetkoming Chronisch zieken en Gehandicapten
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWI	Wet Werk en Inkomen
ZIN	Zorg in Natura